

NUORTEN SYRJÄYTYMINEN JA VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN

Kirjallisuuskatsaus nuorten syrjäytymistä ja vuorovaikutusosaamista käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen

Tapani Linna, Joonas Rantala

Puheviestinnän pro gradu -
tutkielma

Syksy 2014

Viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Tapani Linna, Joonas Rantala	
Työn nimi – Title NUORTEN SYRJÄYTYMINEN JA VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN Kirjallisuuskatsaus nuorten syrjäytymistä ja vuorovaikutusosaamista käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen	
Oppiaine – Subject Puheviestintä	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Syksy 2014	Sivumäärä – Number of pages 92
Tiivistelmä – Abstract <p>Tässä tutkielmassa perehdytään nuorten syrjäytymiseen ja vuorovaikutusosaamiseen systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla. Tutkielman tavoitteena on kartoittaa, jäsentää ja analysoida sitä, miten nuorten syrjäytyminen ja vuorovaikutusosaaminen kytkeytyvät toisiinsa kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella. Vuorovaikutusosaamisen relationaalisen luonteen vuoksi tutkielmassa taustoitetaan vuorovaikutusosaamisen ja syrjäytymisen käsitteiden lisäksi myös vuorovaikutussuhteiden ja sosiaalisen tuen käsitteitä.</p> <p>Tutkielmassa esiteltävä systemaattinen kirjallisuuskatsaus on koottu monitieteiseltä ja kansainväliseltä tutkimuskentältä. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa suoritetun tiedonhaun ja analysoinnin avulla on rajattu 25 tutkimusartikkelin joukko, joka muodostaa tarkemmin analysoitavan katsausaineiston. Katsausaineistosta tehtyjen havaintojen avulla tieteellistä evidenssiä nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen välisille kytköksille on löydettävissä. Katsausaineistosta nousee esiin kolme vuorovaikutusilmiötä, joiden avulla nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen välisiä kytköksiä voidaan todentaa. Nämä kolme vuorovaikutusilmiötä ovat yksinäisyys, vuorovaikutussuhteet sekä sosiaalinen tuki osana nuorten syrjäytymisen prosessia.</p> <p>Tutkielman avulla on pyritty lisäämään ymmärrystä siitä, minkälaisia vuorovaikutusilmiöitä nuorten syrjäytymiseen kytkeytyy ja miten tällaiset vuorovaikutusilmiöt linkittyvät vuorovaikutusosaamiseen. Tutkielmassa tehtyjen havaintojen ja löydösten perusteella palkitsevat vuorovaikutussuhteet ovat avainasemassa tutkittaessa nuorten syrjäytymisen prosessia. Nuoret voivat kärsiä yksinäisyyden tunteesta tai palkitsevien vertaissuhteiden puuttumisesta. Katsausaineiston perusteella myös vuorovaikutussuhteiden solmimiseen ja ylläpitämiseen liittyvä vuorovaikutusosaaminen on merkittäväällä tavalla kytköksissä nuorten syrjäytymiseen ja sen ehkäisemiseen. Tutkielman löydökset tukevat sitä näkemystä, jonka mukaan nuorten syrjäytyminen voidaan nähdä vuorovaikutusilmiönä ja sosiaalisena ongelmana.</p>	
Asiasanat – Keywords vuorovaikutusosaaminen, nuorten syrjäytyminen, vuorovaikutussuhteet, sosiaaliset verkostot, yksinäisyys, sosiaalinen tuki, puheviestintä	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto / Jyväskylän yliopiston kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1 JOHDANTO.....	1
2 VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN JA NUORTEN SYRJÄYTYMINEN.....	8
2.1 Vuorovaikutusosaamisen käsite	8
2.2 Vuorovaikutussuhteet ja sosiaalinen tuki	18
2.3 Syrjäytymisen käsite	23
3 SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS	27
3.1 Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tavoitteet	27
3.2 Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen toteutus	28
4 VUOROVAIKUTUSOSAAMISEN JA NUORTEN SYRJÄYTYMISEN KYTKÖKSET.....	35
4.1 Vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen määrittelyjä.....	35
4.2 Katsausaineistossa esiintyneet tavoitteet.....	40
4.3 Vuorovaikutusilmiöt	46
4.3.1 Yksinäisyys ja nuorten syrjäytyminen	46
4.3.2 Vuorovaikutussuhteet ja sosiaaliset verkostot syrjäytymisen prosesseissa	49
4.3.3 Sosiaalinen tuki	59
5 POHDINTA	62
5.1 Keskeiset löydökset	62
5.1.1 Yksinäisyys osana nuorten syrjäytymistä.....	63
5.1.2 Vuorovaikutussuhteet osana nuorten syrjäytymistä.....	65
5.1.3 Sosiaalinen tuki osana nuorten syrjäytymistä	71
5.1.4 Yhteenveto tutkielman pohdinnoista	73
5.2 Tutkielman arviointi.....	73
5.3 Ehdotuksia jatkotutkimukselle	75

KIRJALLISUUS.....	77
LIITE	83

1 JOHDANTO

Nuorten syrjäytyminen on yhteiskuntaa rasittava ajankohtainen ilmiö, jolla on niin yhteiskunnan kuin yksilöidenkin kannalta vakavia seurauksia. Nuorten syrjäytymiseen linkittyy erilaisia yhteiskunnan rakenteisiin sidoksissa olevia ongelmia ja haasteita, kuten työttömyys, köyhyys, päihdeongelmat, opintojen ulkopuolelle ajautuminen ja yksinäisyys (Nuorten yhteiskuntatakuu -raportti 2012, 6). Samalla nuorten syrjäytyminen on ennen kaikkea sosiaalinen ongelma. Syrjäytymistä pidetäänkin usein tilana, jossa yksilön sosiaaliset verkostot ovat syrjäytymisprosessin myötä pienentyneet ja heikentyneet (ks. esim. Hargie 2012, 868; Lämsä 2009, 30). Nuorten syrjäytymistä lisääviksi ja selittäviksi syiksi on nostettu muun muassa yksilöiden sosiaaliseen arkuuteen, sosiaaliseen passivisuuteen ja sosiaaliseen ahdistuneisuuteen liittyvät ominaisuudet (Ek, Saari, Viinamäki, Sovio & Järvelin 2004, 20). Toisin sanoen nuorten sosiaalisiin verkostoihin, sosiaalisiin suhteisiin ja sosiaalisiin kontakteihin liittyvillä – erityisesti negatiivisilla – kokemuksilla ja käsityksillä on merkittävä rooli nuorten luisumisessa kohti yhteiskunnan sivuraiteita. Pelkästään tämä yksinkertainen havainto luo painetta sille, että nuorten syrjäytymistä tulisi tarkastella ennen kaikkea vuorovaikutuksen näkökulmasta, koska sosiaaliset suhteet, verkostot ja kontaktit toteutuvat juuri ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tai sen avulla. Nuorten syrjäytymisen tarkasteleminen vuorovaikutuksen näkökulmasta onkin koko tämän pro gradu -tutkielman kantava lähtöajatus.

Tässä pro gradu -tutkielmassa keskitytään kahteen erilliseen ilmiöön: nuorten syrjäytymiseen ja vuorovaikutusosaamiseen. Koska vuorovaikutusosaamiseen voidaan ajatella liittyvän myös relationaalinen eli suhdetaso (ks. esim. Spitzberg & Cupach, 1984, 151; Hedman & Valkonen 2012, 6), tutkielmassa huomioidaan myös vuorovaikutussuhteet ja niiden kytkökset nuorten syrjäytymiseen. Tässä tutkielmassa vuorovaikutussuhteet nähdäänkin nimenomaan vuorovaikutusosaamiseen linkittyvänä relationaalisena ulottuvuutena. Tutkielman tavoitteena on kartoittaa, jäsentää ja analysoida sitä, miten nuorten syrjäytyminen ja vuorovaikutusosaaminen kytkeytyvät toisiinsa kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella. Tutkielman pyrkimyksenä

on siis löytää evidenssiä siitä, miten nuorten syrjäytyminen ja vuorovaikutusosaaminen kietoutuvat toisiinsa tieteellisen viitekehyksen puitteissa. Tutkielman tavoitteisiin pyritään vastaamaan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla, joka muodostaa tämän tutkielman operatiivisen rungon ja jonka pohjalta tutkielmassa tehtyjä löydöksiä pohditaan ja tutkielman toteutusta arvioidaan. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla tutkimuskirjallisuudesta on pyritty havaitsemaan, erittelemään ja analysoimaan, minkälaisia vuorovaikutusilmiöitä kytkeytyy nuorten syrjäytymiseen ja miten tällaiset vuorovaikutusilmiöt näyttäytyvät vuorovaikutusosaamiseen peilattuina.

Tässä tutkielmassa ei siis pyritä esittämään varsinaisia kausaalisuhteita nuorten vuorovaikutusosaamisen ja syrjäytymisen välille tai selittämään sitä, mistä syistä nuorten syrjäytyminen johtuu. Tutkielma ei myöskään suoranaisesti anna toimintaehdotuksille sille, miten nuorten syrjäytymistä voidaan torjua tai ehkäistä tulevaisuudessa. Sen sijaan tällä tutkielmalla pyritään lisäämään ymmärrystä siitä, minkälaisia vuorovaikutusilmiöitä nuorten syrjäytymiseen kytkeytyy ja miten tällaiset vuorovaikutusilmiöt linkittyvät vuorovaikutusosaamiseen. Lisäksi tutkielmassa pohditaan sitä, miten vuorovaikutusosaamista ja nuorten syrjäytymistä sekä ilmiöiden välistä kytkeytymistä toisiinsa voitaisiin tulevaisuudessa huomioida paremmin. Vaikka tutkielmassa keskitytään vuorovaikutusosaamisen lisäksi myös nuorten syrjäytymiseen, on tutkielman päähuomio vuorovaikutukseen liittyvissä sisällöissä. Nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen kietoutumista toisiinsa tarkastellaan siis ennen kaikkea puheviestinnän näkökulmasta.

Tutkielman rakenne koostuu viidestä pääluvusta: johdannosta, tutkielmaa taustoittavasta ja luotaavasta kirjallisuusluvusta, systemaattista kirjallisuuskatsausta kuvailevasta luvusta, systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tehtyihin havaintoihin keskittyvästä luvusta sekä tutkielman päättävästä pohdintaluvusta.

Tutkielman johdannossa luodaan katsaus suomalaisen yhteiskunnan vallitsevaan nykytilanteeseen, jossa nuorten syrjäytymisellä on havaittu olevan merkittäviä vaikutuksia sekä yksilöiden että laajemmin koko yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Tämä luku taustoittaa siihen, miksi nuorten vuorovaikutusosaamisen ja syrjäytymisen

välisiin kytköksiin perehtyminen on tärkeää ja relevanttia. Tutkielman toisessa luvussa esitellään, miten vuorovaikutusosaamista, vuorovaikutussuhteita ja nuorten syrjäytymistä on luonnehdittu ja määritelty tieteellisinä ilmiöinä. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen toteutusta kuvailevassa kolmannessa luvussa selvennetään, miten tutkielman runkona toimivan systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tiedonhaku on toteutettu, mitkä ovat systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tavoitteet ja miten systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa esiin nousutta tutkimuskirjallisuutta on analysoitu. Tutkielman neljännessä luvussa esitellään ja eritellään systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa esiin nousseiden tutkimusartikkelien tuloksia sekä niistä tehtyjä havaintoja. Tutkielman päättävässä viidennessä luvussa puolestaan pohditaan tehtyjen havaintojen merkityksiä vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen näkökulmasta eli pyritään selventämään sitä, millä tavoin vuorovaikutusosaaminen ja nuorten syrjäytyminen ovat kytköksissä toisiinsa. Tutkielman viides luku pitää sisällään myös alaluvun, jossa koko tutkielman toteutusta arvioidaan.

Kymmenet tuhannet nuoret yhteiskunnan sivuraiteilla

Nuorten syrjäytymistä pidetään vakavana yhteiskunnallisena uhkana nykypäivän Suomessa. Nuorten syrjäytymiseen liittyvät ongelmat linkittyvät ennen kaikkea nuorten työttömyyteen ja koulutuksen puutteeseen. Esimerkiksi yhdeksi merkittävimmäksi työmarkkinoilta ja yhteiskunnasta syrjäytymisen taustatekijäksi on nostettu toisen asteen tutkinnon puute. Suomalaisista 20–29-vuotiaista nuorista noin 40 000 onkin tällä hetkellä ilman toisen asteen tutkintoa. Näistä nuorista peräti yli puolet (noin 25 000) on täysin tilastojen ulkopuolisia ”kadonneita”, koska he eivät ole mukana koulutuksessa, työelämässä tai edes työnhakijoina. (Nuorten yhteiskuntatakuu -raportti 2012, 6.)

Nuorten jääminen työn ja koulutuksen ulkopuolelle aiheuttaa nuorten aikuisten keskuudessa vakavia sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia, joiden seuraukset ovat pitkäkestoisia ja koko yhteiskuntaa rasittavia. Yksilöiden pahoinvoinnin myötä sosiaalisen yhteiskunnasta eriytymisen pelätään lisääntyvän, mikä puolestaan voi johtaa entistä useammin epätoivottuihin ilmiöihin, kuten päihteiden väärinkäyttöön ja

rikollisuuden kasvuun. Nuorten syrjäytymisestä koituu myös kansantaloudellisesti merkittäviä haittavaikutuksia, kun yhteiskunnan maksettavaksi aiheutuu sekä suorita että välillisiä kustannuksia. Nämä kustannukset ovat suuruusluokaltaan merkittäviä: ”Nuorten syrjäytyminen maksaa yhteiskunnalle satoja miljoonia euroja vuodessa.” (Nuorten yhteiskuntatakuu -raportti 2012, 7.)

Nuorten syrjäytymisestä ollaan huolissaan paitsi Suomessa myös laajemmin Euroopassa. Vallitsevan talous- ja eurokriisin keskellä nuorisotyöttömyyden huolestuttavasta kehityksestä on tullut monissa Euroopan unionin maissa suuri uhka. Samalla on vain vähän todisteita siitä, että Euroopassa yleisesti jo korkeaksi nousut nuorten työttömyysaste tulisi laskemaan nopeasti tai helposti, minkä myötä nuorisotyöttömyys uhkaa koko yhteiseurooppalaista talous- ja yhteiskuntakehitystä. (Maguire ym. 2013, 235.)

Suomessakin nuorten syrjäytymisen aiheuttamiin uhkakuviin on havahduttu ja ongelmallisen ilmiön seurauksia ehditty pohtia. Nuorten syrjäytymiseen liittyviin haasteisiin on myös ryhdytty reagoimaan. Kesäkuussa 2011 nimetty pääministeri Jyrki Kataisen hallitus asetti nuorten syrjäytymisen ehkäisyn yhdeksi kärkihankkeekseen, jonka tavoitteena on luoda kaikille nuorille realistiset mahdollisuudet perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittamiseen ja työllistymiseen sekä kiinnittää huomiota siihen, etteivät nuoret ajaudu liian pitkään jaksoon ilman minkäänlaista aktiivista toimintaa (Nuorten yhteiskuntatakuu -raportti, 2012, 7). Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi nuorten syrjäytymistä ehkäisevän työn tueksi on käynnistetty muun muassa Työ- ja elinkeinoministeriön alaisuudessa toimiva Nuorten yhteiskuntatakuu -projekti.

Nuorten yhteiskuntatakuu -projekti (joissain yhteyksissä Nuorisotakuu-projekti) on vuoden 2013 alussa Suomessa voimaan tullut nuorille suunnattu ohjelma tai takuu, jossa alle 25-vuotiaille työttömille ja alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille taataan kolmen kuukauden kuluessa töitä, koulutusta tai muita työllistymistä auttavia tukitoimia. Projekti on Suomen hallituksen käynnistämä. Hallituksen tavoitteena on, että 2010-vuosikymmenen loppuun mennessä 20–24-vuotiaista yli 90 prosentilla on perusasteen jälkeinen tutkinto. (ks. esim. Nuorten yhteiskuntatakuu -raportti 2012.)

On siis perusteltua todeta, että nuorten syrjäytyminen on Suomessa ja laajemminkin erittäin ajankohtainen ja merkittävä yhteiskunnallinen ilmiö, jonka seuraukset ulottuvat useille yhteiskunnallisille tasoille. Samalla se on myös ilmiö, joka vaatii seikkaperäistä tieteellistä tarkastelua eri tieteenalojen näkökulmista, jotta ymmärrystä nuorten syrjäytymisestä ja siihen johtavista syistä voidaan laajentaa. Tieteellisen tarkastelun merkitystä korostaa myös Nuorten yhteiskuntatakuu -työryhmä raporttinsa (2012, 67) johtopäätöksissä, joissa se toteaa ajankohtaiseksi tutkimustarpeeksi muun muassa yhteiskuntatakuuta kehittävän arviointitutkimuksen. Nuorten syrjäytymistä selittävien taustatekijöiden ja syiden kartoittaminen sekä koko ilmiön arvioiminen tieteellisistä lähtökohdista on ensiarvoisen tärkeää, jotta nuorten syrjäytymistä voitaisiin tulevaisuudessa ymmärtää paremmin ja ehkäistä tehokkaammin.

Vuorovaikutusta ei voida sivuuttaa syrjäytymisen kontekstissa

Vaikka nuorten syrjäytyminen on jo havaittu sekä yksilöiden että yhteiskunnan tasoilla huolestuttavaksi ilmiöksi, on nuorten syrjäytymisestä ja siihen johtavista syistä olemassa toistaiseksi vain hajanaisesti luotettavaa tutkimustietoa (Nurmi 2011, 28). Jotain nuorten syrjäytymisen ehkäisemisestä osataan kuitenkin jo sanoa. Aiemman tutkimustyön (mm. Piri, Lehtoranta, Leivo & Nurmi 1998; Vuori, Koivisto, Mutanen, Jokisaari & Salmela-Aro 2008; Vuori & Silvonen 2002, Nurmen mukaan 2011, 32) perusteella on jo muun muassa todettu, että yksi merkittävimmistä syrjäytymistä ehkäisevistä toimenpiteistä voisi olla yksilöiden sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen (Nurmi 2011, 32). Yksi tapa lisätä ymmärrystä nuorten syrjäytymisestä ja siihen liittyvistä tekijöistä onkin tarkastella nuorten syrjäytymistä vuorovaikutuksen näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveysministeriön raportin (Varhainen puuttuminen -raportti, 2004, 31–32) mukaan yksilöiden syrjäytymisen juuret ovat usein varhaisaikuisuudessa, jolloin nuori jättää hakematta toisen asteen koulutukseen tai erilaisten muiden elämänhallinnallisten syiden vuoksi ajautuu yhteiskunnasta erilleen. Puheviestinnän viitekehykseen liitettynä yksi raportin keskeisimmistä sisällöistä on maininta siitä, että

syrjäytymisen taustalla nähdään usein sosiaalisen ympäristön syytekijöitä. Erilaisten työvoimatoimen, nuorisotyön- ja toimen, sosiaali- ja terveystoimen sekä Kelan ja kolmannen sektorin piirissä toteutettavien kehitysprojektien ensisijaisten tavoitteiden joukkoon onkin kirjattu vuorovaikutustaitojen kehittäminen. Vastaavasti syrjäytymisvaaraa aiheuttavina tekijöinä mainitaan riittämättömät sosiaaliset taidot sekä vähäinen sosiaalinen tukiverkko. (Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 46–47.)

Sosiaalisten verkostojen ja suhteiden muodostaminen, ylläpitäminen sekä muu nuorten syrjäytymiseen liittyvä sosiaalinen toiminta edellyttää yksilöiltä vuorovaikutusosaamista: yksilöiden tiedot, taidot, asenteet, motivaatio ja vuorovaikutukseen liittyvät eettiset periaatteet määrittävät sitä, miten yksilöt toimivat vuorovaikutustilanteissa, jotka kytkeytyvät syrjäytymisen prosesseihin. Karkeasti jäsennettynä vuorovaikutusosaaminen voidaankin nähdä yksilön kannalta tarkoituksenmukaisena ja tehokkaana vuorovaikutuksena kussakin vuorovaikutustilanteessa (Spitzberg & Cupach 1984, 102).

Nuorten syrjäytymisen luonne sosiaalisena ilmiönä osoittaa sen, että vuorovaikutuksen ja sitä kautta myös vuorovaikutusosaamisen roolia ei voida sivuuttaa syrjäytymisen kontekstissa. Mahdollista on, että vuorovaikutuksella ja vuorovaikutusosaamisen kehittämisellä voisi tulevaisuudessa olla myös yhä merkittävämpi rooli nuorten syrjäytymistä ehkäisevässä työssä. Esimerkiksi vuorovaikutustaitoja kehittämällä nuoren mahdollisuudet saavuttaa erilaisia sosiaalisia tavoitteita voisivat kasvaa tai monipuolistua. Vuorovaikutusosaamiseen linkittyvien vuorovaikutustaitojen voidaankin ajatella olevan juuri sellaisia työkaluja, joiden avulla yksilö kykenee saavuttamaan viestinnällisiä tavoitteitaan (Hargie 2006, 13). Syrjäytyneen nuoren kohdalla tällainen tavoite voisi olla esimerkiksi työnantajan vakuuttaminen työhaastattelussa. On myös huomionarvoista, että menestyksekkäs vuorovaikutus koostuu taidon ohella myös erilaisista tiedollisista ja affektiivisista, kuten motivaatioon tai haluun liittyvistä osista, joita voidaan arvioida ja sitä kautta myös opettaa (Rouhiainen-Neunhäuserer 2009, 47). Tämä pätee myös syrjäytymisen kontekstissa: syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten vuorovaikutustaitoja ja -tietoja sekä vuorovaikutukseen liittyviä

affektiivisiä ulottuvuuksia on mahdollista kehittää ja opettaa.

Nuorten syrjäytymisen syitä ja taustoja tuskin voidaan koskaan yksiselitteisesti määrittää tai luokitella. Sosiaalisen luonteensa vuoksi nuorten syrjäytymisen tarkasteleminen vuorovaikutuksen näkökulmasta voisi joka tapauksessa tarjota uudenlaisen ja perustellun mahdollisuuden perehtyä syvällisemmin ongelmallisen ilmiön luonteeseen, rakenteisiin ja komponentteihin. Samalla vuorovaikutusta korostava näkökulma voisi tuoda nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen ja torjumiseen uudenlaisia näkökulmia ja ajatuksia. Näiden pohdintojen valossa vuorovaikutusta korostava näkökulma nuorten syrjäytymiseen toimii tämän pro gradu -tutkielman kantavana voimana ja motivaation lähteenä.

2 VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN JA NUORTEN

SYRJÄYTYMINEN

2.1 Vuorovaikutusosaamisen käsite

Erilaisiin sosiaalsiin tapahtumiin liittyvää osaamista eli kompetenssia on tutkittu ja jäsennelty lukuisin eri tavoin eri tieteenaloilla. Kompetenssin käsitteellä pyritään kuvaamaan yksilön kykyä selviytyä sosiaalisista tilanteista sekä omien sosiaalisten tavoitteiden saavuttamiseen liittyvää osaamista. Peruskompetenssin käsite on yksinkertainen tapa hahmottaa yksilön kyvykkyyttä sosiaalisissa tapahtumissa. Peruskompetenssilla tarkoitetaan yksilön kykyä sopeutua tehokkaasti ympäristöön tietyn ajan kuluessa sekä kykyä saavuttaa omia henkilökohtaisia päämääriä ja tavoitteita. (Spitzberg & Cupach 1984, 35–37.) Tämä Spitzbergin ja Cupachin jäsenitys korostaa ihmisen toiminnan tavoitteellisuutta selvitä ympäristön sosiaalisista ja fyysisistä haasteista sekä yksilön kykyä muuttaa ympäristö itselleen sopivaksi. Tällainen rajaus ei kuitenkaan mahdollista sosiaalisten tapahtumien kuten esimerkiksi vuorovaikutustilanteeseen liittyvän osaamisen seikkaperäistä tutkistelua. Voidaankin kysyä, että miksi joku on vuorovaikutustilanteessa osaavampi kuin toinen ja mistä osaaminen koostuu? Tämän vuoksi vuorovaikutustilanteisiin liittyvää osaamista on syytä pyrkiä jäsentämään yksityiskohtaisemmin ja kokonaisvaltaisemmin.

Sosiaalinen kompetenssi on käsite, jolla pyritään kuvaamaan yksilön osaamista erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Yksilön sosiaalinen kompetenssi koostuu ja rakentuu sosiaalisissa tilanteissa ilmenevistä ja käytetyistä kykyrakenteista eli taidoista (Spitzberg & Cupach 1984, 41). Sosiaalisiksi taidoiksi voidaan nimetä hyvinkin tarkkaan rajattuja sosiaalisia käyttäytymismalleja, joita voidaan havaita käyttäytymisestä ja siten myös oppia ja opettaa (Valkonen 2003, 33). Pelkkä sosiaalisten taitojen tunnistaminen sinänsä ei kuitenkaan riitä vielä vuorovaikutustilanteessa esiintyvän osaamisen syvälliselle tarkastelulle, koska osaamiseen liitetään muitakin ulottuvuuksia kuin taidot.

Vuorovaikutustilanteeseen liittyvää osaamista tarkasteltaessa relevantimpi käsite

vuorovaikutusosaaminen, joka on yksityiskohtaisempi jäsenyys vuorovaikutustilanteeseen liittyvän osaamisen tarkasteluun. Vuorovaikutusosaamisen käsitteellä tarkoitetaan viestijän kykyä suoriutua vuorovaikutustilanteista menestyksekkäästi. Toisin sanoen vuorovaikutusosaamisen lähtökohtana on ajatus kyvystä saavuttaa omia henkilökohtaisia tavoitteita vuorovaikutuksen ja vuorovaikutussuhteiden avulla. Vuorovaikutusosaaminen on siis interpersonaalisten ongelmien ratkaisemista. Ongelmanratkaisunäkökulma korostaa vuorovaikutusosaamisen luonnetta päämäärätietoisena ja strategisena toimintana. Vaikka monesti päämäärien tavoittelemiseen ja saavuttamiseen liittyy kiinteästi erilaiset taidolliset käyttäytymismallit, ei vuorovaikutusosaamista voida pitää puhtaasti taitona tai kyvykkyytenä. (Spitzberg & Cupach 1984, 55–57.)

Karkeasti jäsennettynä vuorovaikutusosaamista voidaan arvioida interpersonaalisisessa suhteessa havaittavan tarkoituksenmukaisuuden ja tehokkuuden näkökulmasta. Tarkoituksenmukaisuudella tarkoitetaan vuorovaikutustilanteessa havaittavia toimintoja, jotka ovat sosiaalisesti hyväksytyjä sekä eettisesti kestäviä toimintatapoja. Tehokkuutta voidaan kuvailla eri tavoilla. Perinteisesti tehokkuudella on tarkoitettu sitä, kuinka yksilö onnistuu saavuttamaan omia henkilökohtaisia tavoitteitaan vuorovaikutustilanteessa. Tehokkuudella voidaan tarkoittaa myös yksilön kykyä selviytyä selviytyä haastavista vuorovaikutustilanteista. On myös tärkeää huomata, että tehokkuus ja tarkoituksenmukaisuus eivät ole välttämättä toisistaan erillisiä tekijöitä. (Spitzberg & Cupach 1984, 102; Valkonen, 2003, 147)

Spitzberg & Cupach (1984, 109–118) jakavat vuorovaikutusosaamisen viiteen eri osaluueeseen heidän vuorovaikutusosaamista jäsentävässä komponenttimallissa. Tämän jäsennyksen mukaan vuorovaikutusosaaminen koostuu:

- 1) *vuorovaikutusmotivaatiosta,*
- 2) *vuorovaikutustiedoista,*
- 3) *vuorovaikutustaidoista sekä*
- 4) *vuorovaikutustilanteiden tulosten vaikutuksesta eli tilannekohtaisesta palautteesta.*

Näiden komponenttien lisäksi vuorovaikutussuhteen osaaminen on aina riippuvainen

- 5) *kontekstista*: jossakin tietyssä hetkessä havaittu vuorovaikutusosaaminen ei välttämättä täytä osaamisen kriteerejä toisessa tilanteessa.

Komponenttimalli pyrkii kuvaamaan vuorovaikutusosaamista dynaamisena kokonaisuutena, joka siis muuttuu kaiken aikaa. Muutos edellyttää vuorovaikutustilanteita, jotta jokin näistä edellä mainituista komponenteista muuttuu. Tässä mielessä vuorovaikutusosaamisen kiinteänä osana voidaan pitää relationaalisuutta: ilman vuorovaikutussuhteita vuorovaikutusosaaminen jää aktualisoitumatta. Spitzbergin ja Cupachin komponenteista sekä vuorovaikutustilanteessa tapahtuva palautteenanto että kontekstin merkitys kielivät siitä, että vuorovaikutussuhteilla on merkittävä rooli yksilön vuorovaikutusosaamisen kehittymiselle. (Spitzberg & Cupach 1984, 105.)

Valkonen (2003, 26) lähestyy vuorovaikutusosaamisen rakennetta saman jaottelun kautta. Hänen mukaansa vuorovaikutusosaamista voidaan pitää laajemman *viestintäosaaminen*-käsitteen alakäsitteenä. Valkonen kuvaa viestintäosaamista seuraavalla tavalla: ”Viestintäosaaminen tarkoittaa tietoa tehokkaasta ja tarkoituksenmukaisesta viestintäkäyttäytymisestä, motivaatiota ja taitoa toimia viestintätilanteessa tavalla, jota viestintään osallistuvat pitävät tehokkaana ja tarkoituksenmukaisena, taitoa ennakoida, suunnitella, säädellä ja arvioida viestintäkäyttäytymistä sekä sellaisten viestintäeettisten periaatteiden noudattamista, jotka eivät vaaranna viestintäsuhteita eivätkä loukkaa toisia osapuolia.” (Valkonen 2003, 26.)

Viestintäosaaminen voidaan nähdä siis melko laajana käsitteenä, ja Valkonen nostaakin viestintäosaamisen rinnalle tarkemmin rajatun *puheviestintäkompetenssin* käsitteen. Puheviestintäkompetenssilla hän tarkoittaa osaamista, joka tarkastelee viestintäosaamista ainoastaan kielellisen ja nonverbaalisen ilmaisu- ja havaintotoiminnan kautta. Puheviestintäkompetenssi rajaa pois esimerkiksi kirjoittamiseen, lukemiseen tai medialukutaitoon liittyvät taidot. (Valkonen 2003, 26.) Tässä tutkielmassa puheviestintäkompetenssi ja vuorovaikutusosaaminen nähdään synonyymeina.

Voidaan todeta, että vuorovaikutusosaamisen teoreettinen jäsenitys on tietyllä tapaa vakiintunut (Hedman & Valkonen 2012, 6). Vuorovaikutusosaamisen katsotaan muodostuvan kognitiivisesta, affektiivisesta ja behavioraalisesta ulottuvuudesta. Valkosen (2003, 36) jäsenityksen mukaan vuorovaikutusosaaminen on siis paitsi *tietoa* (kognitiivinen ulottuvuus) tehokkaasta ja tarkoituksenmukaisesta vuorovaikutuskäyttäytymisestä myös *motivaatiota* (affektiivinen ulottuvuus) ja *taitoa* (behavioraalinen ulottuvuus) toimia vuorovaikutustilanteessa tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Tämän lisäksi vuorovaikutusosaamisen osa-alueiksi Valkonen lisää *viestintäeettisten periaatteiden noudattamisen* vuorovaikutussuhteessa sekä vuorovaikutustiedoksi lukeutuvat *metakognitiiviset taidot*, joiden avulla suunnitellaan, säädellään ja arvioidaan vuorovaikutuskäyttäytymistä.

Valkosen jäsenitys ei pohjimmiltaan eroa suuresti Spitzbergin ja Cupachin vuorovaikutusosaamisen komponenttimallista. Valkosen esiin nostamat kognitiiviset taidot voidaan liittää myös Spitzbergin ja Cupachin komponenttimallissa viestintätietojen osa-alueeseen. Vastaavalla tavalla eettisten periaatteiden huomioon ottaminen voidaan ajatella kuuluvan osaksi viestintätietoihin liittyvään tilannekohtaiseen tarkoituksenmukaisuuteen. (Spitzberg & Cupach 1984, 101.) Valkonen ei erota kontekstia erilliseksi kokonaisuudeksi. Valkosen määritelmän mukaan konteksti sisältyy osaksi kognitiivista kykyrakennetta: osaava yksilö tietää, miten erilaisissa konteksteissa tulee toimia tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti (Valkonen 2003, 36).

Vuorovaikutustilanteeseen liittyvää osaamista tarkasteltaessa usein esiin nostetaan (ks.esim. Spitzberg & Cupach 1984, 101; Valkonen 2003, 33–34; Purhonen, 2012, 14) perustellusti myös *relaationaalisen kompetenssin* käsite, joka pyrkii kuvaamaan vuorovaikutustilanteessa itsessään syntyvää ja havaittavaa osaamista vuorovaikutussuhteen näkökulmasta (Hedman & Valkonen 2012, 7). Relationalisen kompetenssin päähuomio on siis – tai ainakin tulisi olla – yksilön sijaan vuorovaikutussuhteessa, jossa vuorovaikutusosaaminen syntyy viestijöiden yhteistyönä. Relationalisella kompetenssilla voidaan

joissakin yhteyksissä tarkoittaa myös vuorovaikutussuhteen luomiseen tai ylläpitoon liittyvää osaamista. (Valkonen 2003, 33–34.)

Valkosen mukaan (2003, 34) relationaalisen kompetenssin voidaan ajatella olevan kyky ilmaista sitä, millaiseksi vuorovaikutusosapuolet kokevat vuorovaikutussuhteen. Tarkasteltaessa relationaalista kompetenssia sosiaalisten suhteiden tai interpersonaalisen kompetenssin näkökulmasta olennaista on kuitenkin myös se, millä tavoin yksilö pyrkii toimimaan vuorovaikutussuhteessa tai vaikuttamaan siihen: ”Kun puheviestintätaitoja tarkastellaan sosiaalisten suhteiden tai interpersonaalisen kompetenssin näkökulmasta, tarkastellaan ensisijaisesti niitä prosesseja, joiden avulla yksilöt omaksuvat sosiaalisen käyttäytymisen muotoja ja pyrkivät hallitsemaan vuorovaikutussuhteita.” (Valkonen, 2003, 34.)

Vuorovaikutussuhteiden perusolemusta leimaa aina tietynlainen relationaalisuus: vuorovaikutussuhteen syntyminen edellyttää aina vähintään kaksi osapuolta ja nämä vuorovaikutussuhteen osapuolet määrittävät sen, millaiseksi vuorovaikutussuhde kehittyy (Valkonen 2003, 33–34; Hedman & Valkonen, 2012, 6). Tämän lisäksi relationaalinen kompetenssi sisältää ajatuksen siitä, että vuorovaikutussuhteen osapuolilla on paitsi henkilökohtaista osaamista, myös vuorovaikutussuhteessa itsessään syntyvää ja siihen liittyvää osaamista. Tämän vuoksi relationaalinen kompetenssi eroaa hivenen aiemmin käsitellystä vuorovaikutusosaamisesta. (Hedman & Valkonen 2012, 7.) Relationaalisuus ja relationaalinen kompetenssi linkittyvät kaikenlaisiin vuorovaikutussuhteisiin. Erilaiset sosiaaliset verkostot ja ympäristöt muodostuvat lukuisista vuorovaikutussuhteista, joiden avulla yksilöt joko kiinnittyvät tai jäävät kiinnittymättä kulloiseenkin viiteryhmään. Vuorovaikutussuhteiden relationaalisuus on tietyllä tavalla erottamaton osa kaikenlaisia vuorovaikutussuhteita.

Joskus vuorovaikutusosaamista ja relationaalista kompetenssia käytetäänkin toinen toistensa synonyymeinä (Purhonen, 14, 2012). Tässä tutkielmassa pyritään selvittämään sitä, kuinka vuorovaikutusosaaminen – ja sitä kautta myös vuorovaikutussuhteet – linkittyvät nuorten syrjäytymiseen. Tästä syystä vuorovaikutusosaamisen ja relationaalisen kompetenssin välille ei tehdä eroa tässä

tutkielmassa, vaan vuorovaikutusosaamisen käsitettä käytetään kuvaamaan kaikkea sitä tiedollista, taidollista sekä asenteisiin ja eettiseen käyttäytymiseen liittyvää osaamista, joka voidaan tulkita vuorovaikutussuhteessa vuorovaikutusosaamiseksi. Toisin sanoen yhdistämme vuorovaikutusosaamisen ja relationaalisen kompetenssin käsitteet tarkoittamaan yhtä osaamisen käsitettä, joka voidaan todentaa tehokkuutena ja tarkoituksenmukaisuutena vuorovaikutustilanteessa.

Vuorovaikutusosaamisen ajatellaan syntyvän kokemuksellisenä prosessina. Osaamista ei siis opita jossakin tietyssä hetkessä, vaan se on yksilöllisten vuorovaikutuskokemusten kautta syntynyt lopputulos. Sen sijaan vuorovaikutukseen liittyviä tietoja, eettisiä periaatteita ja vuorovaikutustaitoja voi oppia ja siten myös opettaa. Vastaavalla tavalla asenteet viestintää ja vuorovaikutusta kohtaan voivat muuttua. (Rouhiainen-Neunhäuserer 2009, 47.) Tämä on tutkielmamme kannalta tärkeä havainto, sillä vuorovaikutusosaamisella, sen kehittämisellä ja relationaaliseen luonteeseen liittyvälle tutkimuksella voisi olla merkittävä rooli esimerkiksi tarkasteltaessa nuorten syrjäytymistä tai suunniteltaessa nuorten syrjäytymistä ehkäisevää työtä tulevaisuudessa.

Tämän tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu Spitzbergin ja Cupachin (1984) sekä Valkosen (2003) vuorovaikutusosaamisen mallien mukaisella tavalla. Tarkastelemme vuorovaikutusosaamista kognitiivisen, affektiivisen ja behavioraalisen ulottuvuuden dynaamisena rakenteena. Vuorovaikutuksen kontekstisuutta korostavana näkökulmana vuorovaikutusosaamista arvioidaan myös relationaalisesta näkökulmasta: millä tavoin yksilön vuorovaikutusosaaminen voi edesauttaa vuorovaikutussuhteiden luomista, kehittämistä ja ylläpitämistä.

Vuorovaikutustiedot ja metakognitiiviset taidot

Valkonen (2003, 36) huomauttaa, että vuorovaikutustiedoista osana yksilön vuorovaikutusosaamista ei tiedetä kovinkaan paljoa. Ei siis tarkalleen ottaen tiedetä, että mistä osaava yksilö tietää, mistä hänen vuorovaikutusosaamisensa on peräisin. On myös oletettu, että yksilöiden vuorovaikutuskäyttäytyminen ja -asenteet voivat selittyä kunkin

viestijän taustalla olevien vuorovaikutusominaisuuksien tai -piirteiden vaikutuksesta. Tällaisiksi vuorovaikutuspiirteiksi tai -ominaisuuksiksi on mielletty esimerkiksi argumentatiivisuus, itsestä kertominen, kognitiivinen kompleksisuus, oman toiminnan monitorointi, viestintähaluttomuus, vähäpuheisuus ja viestintäarkuus. (Infante & Rancer 1982; Jourard 1971; Delia & Clark 1977; Snyder 1974; Burgoon 1976; Phillips 1977; McCroskey 1972, Valkosen 2003, 35 mukaan.)

Vuorovaikutuspiirteiden on arveltu säätelevän nimenomaan sitä, mitä kukin yksilö kokee vuorovaikutustilanteessa merkittäväksi, miten yksilö reagoi toisten vuorovaikutuskäyttäytymiseen ja miten muut kokevat yksilön käyttäytymisen. Tämä taas saattaa voimistaa entisestään vuorovaikutuspiirteiden vaikutusta. Yksilön synnynnäisten ominaisuuksien ajatellaan selittävän suuren osan siitä, millä tavalla yksilö toimii vuorovaikutussuhteissa. Tämä näkökulma on suhteellisen deterministinen ja onkin hyvä muistaa, että vuorovaikutustaitoja voidaan kehittää lähtötasosta ja vuorovaikutuspiirteiden olemassaolosta huolimatta. (Valkonen 2003, 36.)

Vaikka vuorovaikutusosaamista säätelisikin suurelta osin synnynnäiset ominaisuudet ja erilaiset vuorovaikutuspiirteet, tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen vuorovaikutuksen taustalla on oltava monenlaista tietoa, joka liittyy kiinteästi vuorovaikutustilanteeseen. Tällaisiin tietoihin lukeutuvat muun muassa vuorovaikutustilanteeseen itseensä liittyvät tiedot sekä tiedot sosiaalisista suhteista, vuorovaikutustilanteen säännöistä, normeista ja rituaaleista, vuorovaikutusstrategioista ja tilannekohtaisista menettelytavoista ja vuorovaikutuksen tavoitteista. Näiden lisäksi tehokkaaseen ja tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen voidaan liittää metakognitiiviset taidot analysoida omaa vuorovaikutusta. (Rubin 1994, 77–78; Spitzberg & Cupach 1984, 123–129 Valkosen 2003, 36–37 mukaan.)

Spitzberg ja Cupach (1984, 123–125) luokittelevat vuorovaikutustiedot sellaisen tiedon hallussa pitämiseksi tai sellaisen tiedon hankkimiseksi, joka mahdollistaa interpersonaalisessa vuorovaikutussuhteessa tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen toiminnan. Tämä tarkoittaa sitä, että yksittäistä taitavaa vuorovaikutuskäyttäytymistä edeltää yleensä tieto siitä, että aiottu vuorovaikutus koetaan jo ennalta taitavaksi. On olemassa lukuisia

vuorovaikutustilanteita, joissa yksilö toimii ikään kuin automaattisesti juuri tietyllä tavalla, joka edellyttää erityistä tietoa tilanteesta itsestään. Esimerkkinä tästä voisi olla vaikka työhaastattelutilanne. Yleensä yksilö tietää jo etukäteen, että tiettyjä toimintatapoja tulee välttää, mikäli tavoitteena on vakuuttaa haastattelija. Onnistuneet vuorovaikutustilanteet vahvistavat samankaltaisissa tilanteissa menestymistä tulevaisuudessa – tieto rakentuu erilaisten vuorovaikutustapahtumien lopputuloksena.

Valkonen (2003, 39) katsoo, että viestintäeettinen näkökulma pitää huomioida erillisenä osana kompetenssirakennetta, sillä ”pelkästään tehokas ja tarkoituksenmukainen tieto, taito ja motivaatio eivät vielä välttämättä edellytä myös kyvykkyyttä ja halukkuutta moraaliseen vastuuseen ja viestinnän eettisten periaatteiden ja ongelmien oma-kohtaiseen ratkaisukykyyn.” Eettisen vuorovaikutuksen näkökulma voidaan katsoa sisältyvän Spitzbergin ja Cupachin (1984, 100–101) tarkoituksenmukaisuuden kriteeriin. Tällä tarkoitetaan siis sitä, että osaava viestijä ottaa tietoisesti huomioon vuorovaikutustilanteen eettiset kysymykset. Tässä tutkielmassa viestintäeettinen osaaminen liitetään osaksi vuorovaikutusosaamista kokonaisuudessaan. Toimiminen eettisesti vuorovaikutustilanteessa vaatii siis yhtä lailla tietoa, taitoa sekä tehokkaaseen ja tarkoituksenmukaiseen vuorovaikutukseen tähtäävää asennetta vuorovaikutustilanteessa.

Vuorovaikutustaidot

Taitavana vuorovaikutustoimintana voidaan pitää sellaista toimintaa, joka tulee tietyssä vuorovaikutustilanteessa arvioiduksi tehokkaaksi ja tarkoituksenmukaiseksi (Valkonen 2003, 38; Spitzberg & Cupach 1984, 96–97). Vuorovaikutusosaamista on haastavaa arvioida kokonaisuutena. Tarkasteltaessa yksittäistä vuorovaikutustilannetta ja sen onnistumista vuorovaikutusosaamisen näkökulmasta, keskiöön nousevat vuorovaikutustaidot, jotka ovat usein vuorovaikutusosaamisen näkyvin osa.

Vuorovaikutustaitojen voidaan ajatella olevan vuorovaikutustilanteessa esiintyviä konkreettisia käyttäytymistapoja, joilla pyritään johonkin päämäärään. Päämäärät luonnollisesti vaihtelevat kulloisenkin vuorovaikutustilanteen mukaan. Vuorovaikutustaitoja pidetään yleisesti merkittävänä osana yksilön vuorovaikutusosaamista. Vuorovaikutus-

taidot ovat esimerkiksi säännöllisesti arvioitu kahden tai kolmen tärkeimmän työelämätaidon joukkoon ja on olemassa selkeää näyttöä, että vuorovaikutustaitojen osaamisella on tärkeä yhteys yksilön hyvinvointiin laajemmässä mittakaavassa. (Spitzberg 2003, 94–95.)

Spitzberg ja Cupach (1984, 129–137) kokoavat ja luokittelevat vuorovaikutustaidot neljään ryhmään: 1) *Vuorovaikutustilanteen hallintaan liittyvät* verbaliset ja nonverbaaliset taidot, kuten *keskustelun aloittaminen, kysymysten käyttäminen keskustelun tukena, nyökkäykset, taukojen käyttäminen keskustelussa* ja niin edelleen, 2) *sosiaalinen rentous*, jolla tarkoitetaan yksilön kykyä suoriutua vuorovaikutustilanteesta ahdistumatta tai liiallisesti jännittämättä, 3) *Ilmaisukyvykkyyteen* liittyvät verbaliset ja nonverbaaliset taidot, kuten tunteiden ilmaiseminen, mielipiteiden ilmaiseminen, huumori, tarkoituksenmukainen äänenkäyttö, nauru ja niin edelleen sekä 4) *altersentrisyyteen* liittyvät verbaliset ja nonverbaaliset taidot, kuten muiden tunteiden tunnistaminen, empatia, hyväksyntä, katsekontakti, nyökkäykset ja niin edelleen. Spitzberg ja Duran kokoavat luonnehdintoja vuorovaikutustaidoista seuraavalla tavalla:

Taitavaa puhe- ja viestintäkäyttäytymistä on luonnehdittu esimerkiksi sellaisilla käsitteillä kuin selkeys, ymmärrettävyys, tarkkuus, ymmärrettävyys, tarkkuus, rehellisyys, suoruus, asiantuntevuus, ja johdonmukaisuus. Taitavana pidetään viestintäkäyttäytymistä, joka mahdollistaa omien tavoitteiden saavuttamisen, mutta sallii myös toisten saavuttaa omia tavoitteitaan; joka sopii tilanteeseen; joka tulee ymmärretyksi tai mahdollistaa ymmärtämisen; jonka avulla yksilöt tai ryhmät pääsevät tulokseen niin, että yhteisyys, ymmärrys, tyytyväisyys ja yhteishenki kasvavat sosiaalisessa yhteisössä. (Spitzberg & Duran 1994, Valkosen 2003, 38 mukaan.)

On kuitenkin tärkeää huomata, että taitoja, tietoja ja motivaatiota ei voida yksiselitteisesti erottaa itsenäisiksi osaamisen osa-alueiksi. Sen sijaan voidaan todeta, että taidot, tiedot ja motivaatio ovat aina sidoksissa toinen toisiinsa. (Spitzberg & Cupach 1984, 119–137; Valkonen 2003, 39).

Vuorovaikutusosaamisen affektiivinen ulottuvuus

Vuorovaikutustilanteessa olevien osapuolten motivaatio keskustella toisen osapuolen kanssa tai uskallus ottaa kontaktia toiseen ovat esimerkkejä komponenteista, joita kutsutaan myös laajemmin vuorovaikutusosaamisen affektiiviseksi ulottuvuudeksi. Vuorovaikutusosaamisen affektiivisuudella tarkoitetaan siis yksilöiden motivaatiota, uskallusta tai halua osallistua vuorovaikutustilanteisiin. Ilman motivaatiota, uskallusta tai halua taitavaa vuorovaikutusta ei myöskään synny, eikä vuorovaikutuksella ole toivottuja vaikutuksia. (Valkonen 2003, 37.)

Motivaatio on vuorovaikutuksen lähtökohta. Ilman riittävää motivaatiota osapuolet eivät ryhdy vuorovaikutussuhteeseen. Taitavankaan puheviestijän taidot eivät tule esiin ilman tilanteessa vaadittavaa motivaatiota. Motivaatio liittyy kiinteästi vuorovaikutustilanteen tavoitteisiin ja päämäärien tavoitteluun. (Spitzberg & Cupach 1984, 117; Valkonen 2003, 37.)

Spitzbergin ja Cupachin (1984, 117–124) mukaan viestintämotivaation voidaan ajatella muodostuvan kolmesta piirretyyppisestä osasta: *altersentrisyys* (altercentrism), *viestintäarkuus* (social anxiety) ja *aktiivinen osallistuminen* (involvement). Tämän lisäksi on otettava huomioon, että motivaatio perustuu suurilta osin menneisiin kokemuksiin vuorovaikutustilanteista.

Altersentrisyydellä tarkoitetaan vuorovaikutustilanteessa taipumusta olla kiinnostunut toisista ihmisistä, tarkkailla ja mukautua vuorovaikutussuhteen muihin osapuoliin. Altersentriseksi käyttäytymiseksi on luettu esimerkiksi tarkkaavaisuus, yhteistyökyvykyys, kohteliaisuus, huolenpito ja mielenkiinnon osoittaminen. Viestintäarkuudella tarkoitetaan tilaa, jossa yksilön vuorovaikutushistoria sisältää huonoja kokemuksia vuorovaikutustilanteista ja -suhteista. Saattaa siis olla, että vuorovaikutussuhteet eivät ole tuottaneet haluttua tulosta. Viestintäarkuus on siis motivaatiota välttää tietynlaisia vuorovaikutustilanteita. Viestintäarkuus voi todentua esimerkiksi kohtuuttomana hikoiluna, tärinä, jäykkänä olemuksena, kielellisenä epäselvyytenä tai minimaalisena vuorovaikutuskäyttäytymisenä. Aktiivisella osallistumisella tarkoitetaan yksilön tilanne-

kohtaista arviota siitä, miten tietyn vuorovaikutustilanteen aihe, olosuhteet tai jokin muu asia tukee yksilön minäkuva. (Spitzbergin & Cupach 1984, 117–124.)

Vuorovaikutussuhteet osana vuorovaikutusosaamista

Spitzberg ja Cupach (1984, 107–114, 151–153) nostavat esiin vuorovaikutusosaamiseen liittyvän kontekstisidonnaisuuden. Vuorovaikutuksen tarkoituksenmukaisuutta ja tehokkuutta tulisikin aina tarkastella myös vuorovaikutussuhdetta ympäröivien erityispiirteiden ja vuorovaikutussuhteeseen vaikuttavien tekijöiden eli kontekstin näkökulmasta. Jokainen vuorovaikutussuhde on siis aina omalaatuinen, uniikki kokonaisuutensa, ja juuri vuorovaikutuksessa osapuolet muodostavat vuorovaikutussuhteeseen liittyviä yksilökohtaisia tavoitteitaan. Tämän lisäksi vuorovaikutussuhteen osapuolille muodostuu vuorovaikutuksessa niin sanottu *relatiionaalinen status*, jolla tarkoitetaan sitä, millaisena osapuolet kokevat vuorovaikutussuhteen ja millaisia tavoitteita vuorovaikutussuhteeseen itsessään liittyy. Vuorovaikutussuhteessa osapuolet muodostavat myös käsityksen itsestään. (Spitzberg & Cupach 1984, 112–113.)

Vuorovaikutuksen relationaalisuutta ei voida sivuuttaa tarkasteltaessa vuorovaikutusosaamista. Vuorovaikutuksen relationaalisen luonteen vuoksi vuorovaikutussuhteiden voidaan ajatella olevan alusta, jossa vuorovaikutusosaaminen syntyy ja todentuu. Tämän tutkielman tavoitteiden kannalta onkin olennaista tarkastella myös vuorovaikutussuhteisiin liittyviä jäsenyyksiä ja ominaispiirteitä, jotta vuorovaikutusosaamisen kytkeytymistä nuorten syrjäytymiseen voidaan perustellusti selvittää ja arvioida.

2.2 Vuorovaikutussuhteet ja sosiaalinen tuki

Baxter ja Braithwaite (2008) toteavat, että vuorovaikutussuhteen käsitettä on määriteltä monin eri tavoin. Useista määritelmistä huolimatta tietyt tekijät ovat eri määritelmässä yhdenmukaisia: vuorovaikutussuhteissa vuorovaikutuksen koetaan toteutuvan sanallisten ja sanattomien viestien välityksellä, vuorovaikutussuhteessa on vain

vähän osapuolia ja vuorovaikutus nähdään prosessina, jonka avulla rakennetaan merkityksiä. (Baxter & Braithwaite 2008, 6.)

Guerreron, Andersenin ja Afifin (2011) mukaan interpersonaalinen vuorovaikutussuhde on kahden henkilön välinen suhde, joka perustuu vuorovaikutukseen ja on toistuva. Vuorovaikutussuhteelle on myös ominaista se, että osapuolet pyrkivät vaikuttamaan toisiinsa tarkoituksenmukaisilla keinoilla, joiden avulla pyritään luomaan sosiaalinen tai emotionaalinen yhteys. (Guerrero, Andersen & Afifi 2011, 7.) Vuorovaikutussuhteelle on siis ominaista se, että osapuolet kokevat sen jollain tapaa merkitykselliseksi. Tämä ominaisuus erottaa vuorovaikutussuhteet muista sosiaalisista suhteista, kuten Kokkonen (2006, 16) havainnollistaa: "...satunnainen kohtaaminen kaupan kassan kanssa ei vielä ole vuorovaikutussuhde, mutta jos henkilö asioi usein samassa kaupassa ja vuorovaikutuksesta kassahenkilön kanssa tulee jollain tavalla osapuolilleen merkityksellistä, voidaan silloin jo mahdollisesti puhua palvelusuhteen sijaan vuorovaikutussuhteesta."

Läheiset vuorovaikutussuhteet

Läheiset vuorovaikutussuhteet ovat vuorovaikutussuhteita, joihin voidaan liittää kolme erityistä piirrettä tai ominaisuutta: 1) Vuorovaikutussuhteen osapuolet ovat jollain tavalla emotionaalisesti kiintyneitä toisiinsa. 2) Läheisen vuorovaikutussuhteen osapuolet tyydyttävät toinen toistensa interpersonaalisia tarpeita, jotka koetaan merkitykselliseksi. Tällaisia voivat olla esimerkiksi ryhmään kuulumisen tunne tai tunne arvostetuksi ja rakastetuksi tulemisesta. 3) Vuorovaikutussuhde koetaan korvaamattomaksi. Läheiset vuorovaikutussuhteet ovat siis osapuolilleen ainutlaatuisen tärkeitä, kuten esimerkiksi vanhempien ja lapsen välinen suhde yleensä on. (Guerrero, Andersen & Afifi 2011, 7).

Puhuttaessa lasten ja nuorten persoonallisuuden kehittämisestä, vanhemmilla ja heidän toiminnallaan on merkittävä rooli. Tällöin myös vanhempien ja heidän lastensa välinen vuorovaikutussuhde nousee merkittävään asemaan. Esimerkiksi Trenholm ja Jensen (2008, 284) toteavat, että vanhempien käyttäytyminen vaikuttaa lasten persoonallisuuden kehittämiseen ja heidän moraalisesta koodista rakentumiseen merkittä-

vällä tavalla. Lapset tarvitsevatkin vanhemmiltaan muun muassa emotionaalista tukea, välittämisen tunteen kokemista ja kuria (Trenholm & Jensen 2008, 284).

Vanhempien toiminnalla on havaittu olevan vaikutuksia paitsi lasten sosio-kognitiivisen ja moraalisen päättelyn myös suoraan lasten vuorovaikutusosaamisen kehittymiseen. Esimerkiksi lapset, joiden vanhempien toiminta ja vuorovaikutus nojaa yksilölähtöiseen ja havainnollistavaan (induktiiviseen) kasvatustrategiaan, on havaittu olevan tehokkaampia viestinnällisten tehtävien suorittamisessa kuin lapset, joiden vanhempien kasvatustieteisiin kuuluu esimerkiksi kurin osoittaminen pakottamalla, rajoittamalla lastensa toimintaa tai muilla suorasukaisilla keinoilla. Tässä yhteydessä viestinnällisten tehtävien suorittamisella tarkoitetaan muun muassa vaikuttamiseen, ohjeiden antamiseen, toisen osapuolen huomioimiseen tai tuen antamiseen liittyviä toimintoja. (Trenholm & Jensen 2008, 285–286.)

Vertaissuhteet

Vertaissuhteiksi voidaan määritellä sellaiset vuorovaikutussuhteet, joissa vuorovaikutussuhteen osapuolet ovat suunnilleen samalla tasolla niin kognitiivisen, emotionaalisen kuin sosiaalisenkin kehityksensä osalta. Vertaissuhteilla on todettu olevan merkittävä rooli yksilöiden elämään, sillä niillä on havaittu olevan poikkeuksellinen merkitys niin yksilön psyykkisen, fyysisen kuin sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Pörhölän (2008) mukaan vertaissuhteiden merkitys korostuu erityisesti lasten ja nuorten kohdalla, sillä ”...vertaissuhteissa lapsi ja nuori rakentaa käsitystä itsestään suhteessa toisiin. Vertaissuhteissa omaksutaan asenteita, arvoja ja normeja, harjoitellaan vuorovaikutustaitoja, saadaan palautetta omasta käyttäytymisestä ja kehitytään kognitiivisesti.” (Pörhölä 2008, 94.)

Pörhölä (2008) luokittelee vertaissuhteet viiteen eri kategoriaan palkitsevuuden ja vahingoittavuuden mukaan. Nämä kategoriat ovat 1) ystävyyssuhteet 2) kaverisuhteet 3) neutraalit vertaissuhteet 4) vihollisuhteet 5) hyväksikäyttävät vertaissuhteet. Kategorioista ystävyyssuhteet ovat yksilön kannalta kaikista palkitsevimpiä, kun taas hyväksikäyttävät vertaissuhteet koetaan kaikista vahingoittavimmiksi. Ystävyyssuhteisiin voi-

daan liittää ominaisuuksia, kuten molemminpuolinen läheisyys, yhteenkuuluvuus ja tunne arvostuksesta tai hyväksytyksi tulemisesta. Kaverisuhteissa osapuolille on ominaista keskinäisen hyväksynnän osoittaminen sekä ajan viettäminen yhteisten aktiviteettien parissa. Neutraalit vertaissuhteet ovat sananmukaisesti neutraaleja eli osapuolten vastavuoroinen kiinnostus toista osapuolta kohtaan on vähäistä. Vastavuoroiset kielteiset tunteet tai konfliktitilanteissa esiintyvä molemminpuolinen loukkaaminen voidaan puolestaan liittää vihollissuhteisiin. Kaikista vahingoittavimmiksi koettavissa hyväksikäyttävissä vertaissuhteissa osapuolten toimintaa leimaavat yksipuolin kiusaaminen, loukkaaminen, alistaminen ja syrjiminen. (Pörhölä 2008, 94–95.)

Vertaissuhteiden rooli yksilön kehityksessä vaikuttaisi olevan merkityksellinen. Esimerkiksi vertaissuhteissa ilmenevillä ongelmilla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia yksilön fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta, jotka vaikuttavat yksilöön koko hänen elämänsä ajan (Pörhölä 2008, 101).

Professionaaliset vuorovaikutussuhteet

Gerlander ja Isotalus (2010) määrittelevät professionaaliset vuorovaikutussuhteet suhteiksi, joissa vuorovaikutussuhteen toinen osapuoli on ammatillisessa suhteessa toiseen osapuoleen tai on jonkun tietyn alan tai toiminnan asiantuntija. Tällaisia voivat olla esimerkiksi pedagogiset suhteet (kuten opettaja-oppilas tai ohjaaja-ohjattava), terveydenhoidon asiantuntija-asiakassuhteet ja esimies-alaisuuhteet. Professionaalissa suhteissa vuorovaikutuksella on erityisen merkittävä rooli tavoitteiden saavuttamisessa, ja myös työn tuloksellisuutta arvioidaan vuorovaikutuksen avulla ja toisaalta sen perusteella. Esimerkiksi opettajan ja oppilaan välisessä suhteessa vuorovaikutus on paitsi työnteon tai ohjaamisen väline myös ”työn tekemisen paikka”. Tavoitteiden saavuttamiseen ja työn tuloksiin vaikuttaa paitsi vuorovaikutuksen sisällöt myös relationaalinen ympäristö ja konteksti. (Gerlander & Isotalus 2010, 6–7.)

Professionaalisia suhteita leimaa tavoitteellisuus. Esimerkiksi opettajan tehtävänä voi olla jonkin asian tai toiminnan kouluttaminen oppilaalle. Vaikka työn tekeminen sinänsä onkin tapahtuman keskiössä, niin kaikki työtehtävät tai asiasisällöt sijoittuvat

aina suhdekontekstiin, eikä täten professionaalisten vuorovaikutussuhteidenkaan relationaalista ulottuvuutta voida väheksyä. Jos esimerkiksi lääkäri keskittyy ainoastaan ammatillisen tehtävän hoitamiseen tietämyksensä puitteissa eikä huomioi hänen ja potilaan välistä relationaalista vuorovaikutussuhdetta, saattaa potilas kokea tulleen sivuutetuksi ja jättää kertomatta jotain ratkaisevan tärkeää omasta terveydentilastaan. Professionaalisissa vuorovaikutussuhteissa, erityisesti ihmissuhdeasiantuntemusta vaativilla aloilla, yhdeksi tärkeäksi tekijäksi onkin nostettu pyrkimys saada esimerkiksi terveydenhuollon asiakkaassa aikaan tietty affekti tai efekti, kuten esimerkiksi luottamus tai kuulluksi tulemisen tunne. (Gerlander & Isotalus 2010, 8.)

Sosiaalinen tuki

Yksilön hyvinvointiin vuorovaikutussuhteissa liittyy kiinteästi sosiaalisen tuen käsite. Sosiaalisen tuen voidaan ajatella viittaavan kolmeen tekijään. Sosiaalinen tuki voidaan nähdä yksilön ja sosiaalisen ympäristön välisenä kiinnikkeenä, joka kehkeytyy vuorovaikutussuhteessa. Toiseksi voidaan puhua vuorovaikutuksessa syntyvistä resursseista, jotka edistävät hyvinvointia vuorovaikutussuhteessa. Lisäksi sosiaalisella tuella viitataan varsinaiseen prosessiin, jossa tuki muodostuu ja välittyy vuorovaikutussuhteen osapuolten välillä. (Mikkola 2006, 24.) Sosiaalisella tuella on suuri merkitys erilaisten vuorovaikutussuhteiden kannalta. Sosiaalinen tuki voi lisätä yksilön henkilökohtaisen hallinnan tunnetta sekä vahvistaa hyväksytyksi tulemisen tunnetta. (Mikkola 2006, 52.)

Mikkolan (2006) mukaan sosiaalinen tuki voidaan jakaa neljään erilaiseen muotoon: emotionaaliseen, välineelliseen, tiedolliseen ja arviointiin liittyvään tukeen. Emotionaalisella tuella tarkoitetaan viestintäkäyttäytymistä, jossa esiintyy esimerkiksi kuuntelemista, rohkaisua, empatian osoittamista ja tuen tarvitsijan tunteiden oikeuttamista. Välineellinen tuki voidaan ymmärtää materiaalisena tukena ja resurssien tarjoamisena. Joskus välineellinen tuki voi olla konkreettista avun tarjoamista. Tiedollinen tuki on sellaisen informaation välittämistä, josta on apua tuen saajalle. Tiedolliselle tuelle on ominaista informaation relevanttius tuen saajan näkökulmasta. Arviointiin liittyvä tuki puolestaan on vuorovaikutusta, jossa tuen saaja voi tehdä päätelmiä omas-

ta tilastaan. Arviointiin liittyvä tuki perustuukin vuorovaikutussuhteessa saatavaan palautteeseen sekä vuorovaikutussuhdetta vahvistaviin siteisiin. (Mikkola 2006, 44–46.)

2.3 Syrjäytymisen käsite

Lämsän (2009) mukaan *syrjäytymisen* käsitettä käytetään yleisesti yhteiskunnallisessa keskustelussa. Useinkaan syrjäytymisen käsitettä ei kuitenkaan määritellä sen tarkemmin. Julkisessa keskustelussa syrjäytyminen ilmiönä liitetään helposti työttömyyteen, köyhyyteen tai yksinäisyyteen, mutta tieteellisessä mielessä syrjäytymisen käsitteelle ei välttämättä ole helppo löytää koherenttia ja yksiselitteistä rajausta. Syrjäytymisen käsitettä on pyritty selventämään lukuisilla eri tavoilla, joskus jopa sekavuuteen asti, kuten esimerkiksi Lämsä (2009, 28–29) kuvailee: ”Käsitteellä syrjäytyminen viitataan suomalaisessa kielenkäytössä mitä erilaisimpiin hyvinvoinnin ongelmiin ja sosiaalisista yhteisöistä karsiutumisen muotoihin. Käsitteen puitteissa on kannettu huolta työttömistä ja köyhistä, mutta myös päihteidenkäyttäjistä, mielenterveysongelmaisista ja asunnottomista sekä lapsista ja nuorista, jotka jäävät vaille aikuisten riittävää tukea ja hoivaa.”

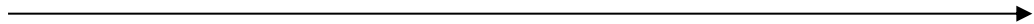
Toisaalta syrjäytymisen on ajateltu olevan yksinkertaisesti vallan tunteen puuttumisen kokemista sekä ajautumista työelämän ja muiden tärkeiden sosiaalisten ympäristöjen ulkopuolelle (Kuula 2000, 53; Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Saviojan 2007 mukaan). Huomionarvoista on kuitenkin se, että monet syrjäytymistä käsittelevistä julkaisuista kuvailevat syrjäytymistä tilana, jolloin nimenomaan yksilön sosiaaliset verkostot - sosiaalisen tuen lähteet - ovat syrjäytymisprosessin myötä pienentyneet ja heikentyneet (esim. Hargie 2012, 868; Lämsä 2009, 30; Silver 1994, Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 55 mukaan). Tämä näkökulma on tämän pro gradu -tutkielman ja erityisesti puheviestinnän teoriaperustan kannalta mielekäs. Yksilötasolla syrjäytyminen on siis nimenomaan vuorovaikutuksellinen ilmiö, jonka seuraukset voivat olla koko elämän mittakaavassa kohtalokkaat.

Huolimatta siitä, että syrjäytymiselle voidaan sekä arkikielessä että tieteellisissä tekstilajeissa löytää lukuisia erilaisia merkityksiä, voidaan kuitenkin havaita joidenkin

teemojen toistuvan useissa käsitettä määrittelevissä julkaisuissa (ks. esim. Jahnukainen & Jyrkämä 2001, Hargie 2012). Syrjäytyminen kuvataan usein prosessinomaisena tapahtuma, jonka aikana yksilö vähitellen ja asteittain erkanee sosiaalisista tukiverkostoista. Jahnukaisen ja Jyrkämän (2001, 135) prosessimallin kuvaus esittää syrjäytymisen viisitason mallina (KUVIO 4).

1. Taso	2. Taso	3. Taso	4. Taso	5. Taso
Ongelmia kotona ja/tai koulussa	Epäonnistuminen koulussa, koulun keskeyttäminen	Heikko tilanne työmarkkinoilla	Taloudelliset ongelmat/Riippuvuus hyvinvointivaltiota	Elämänhallinnan ongelmat päihde- ja mielenterveysongelmat, rikollisuus

Sosiaalisista verkostoista erkaantuminen

KUVIO 4 Syrjäytymisen prosessimalli

Tämä malli sisältää ajatuksen siitä, että syrjäytyminen on normaalitilanteessa ajallisesti etenevä prosessi, jonka aikana yksilö irrottautuu ympäröivästä yhteiskunnasta ja menettää osallisuutensa ympäröivien sosiaalisten verkostojen tuesta. Yksilö ei välttämättä käy läpi koko asteittaista prosessia, vaan on mahdollista, että syystä tai toisesta yksilö kiinnittyy ensimmäiseksi johonkin muuhun kuin ensimmäiseen prosessimallin tasoon. Esimerkki tällaisesta voisi olla yllättävä työttömyys, jolloin yksilö saattaa suoraan kiinnittyä 3. tasoon. Syrjäytymistä ehkäisevän työn kannalta on kuitenkin olennaisen tärkeää huomata, että syrjäytymisen prosessi voidaan pysäyttää millä tahansa syrjäytymisen tasolla, mikäli olosuhteet ovat suotuisat. (Jahnukainen & Jyrkämä 2001, 135–136.)

Hargie (2012, 878) tarjoaa samansisältöisen ajatuksen syrjäytymisestä prosessina, joka voi muuttua noidankehäksi, jossa erilaiset syrjäytymistä vahvistavat osatekijät syventävät syrjäytymässä olevan yksilön heikko-osaisuutta. Hargien mallissa

lähtötilanteena on työttömyys, josta voi seurata se, että yksilön sosiaalisten kontaktien määrä vähenee. Tämä lisää yksilön eristäytyneisyyttä, joka voi vähitellen muuttua tilaksi, jota kutsutaan syrjäytymiseksi. Toisaalta työttömyys voi aiheuttaa sen, että yksilön elintaso laskee merkittävästi, joka voi omalta osaltaan aiheuttaa vuorovaikutussuhteiden vähentymistä ja edelleen yhteiskunnasta eristäytymistä ja syrjäytymistä. Kolmas skenaario on työttömyydestä aiheutuva jännite ihmissuhteissa, joka voi johtaa esimerkiksi eroon kumppanista. Tällainen eroprosessi voi myös syventää yksilön eristäytymistä ja syrjäytymistä yhteiskunnasta. Hargie lähtee siitä ajatuksesta, että sosiaalisten verkkojen vähyys sekä vähäinen tai kokonaan tyrehtynyt osallisuus laajempaan yhteiskuntaan ovat merkittävimpiä syrjäytymistä aiheuttavia tai lisääviä tekijöitä. Ystävien puuttuminen, yksinäisyys sekä sosiaalinen eristäytyminen ovat syrjäytymisen prosessin avaintekijöitä. On siis huomionarvoista, että juuri vuorovaikutussuhteiden vähäisyys tai suoranainen puuttuminen ovat tämän yhteiskunnallisesti merkittävän ilmiön kovassa ytimessä.

Syrjäytyminen on erityisesti nuoria koskettava ilmiö. Nuoruus on monella tapaa ainutlaatuinen elämänkaarellinen ajanjakso, jolloin yksilön elämässä tapahtuu merkittäviä sosiaalisia ja elämänhallinnallisia muutoksia (Lämsä 2009, 36). Syrjäytymisen prosessi saa usein alkunsa jo varhaisessa lapsuudessa, jolloin lapset omaksuvat lähiympäristöstään tietyt perusvalmiudet, kuten asenteet, arvot ja toiminnan mallit. Nämä omaksutut toimintatavat ja arvot vaikuttavat siihen, kuinka nuori myöhemmin sijoittuu yhteiskuntaan. Lapsuuden olosuhteet vaikuttavat ratkaisevalla tavalla muun muassa siihen, kuinka yksilö suhtautuu koululaitokseen. (Jahnukainen & Jyrkämä 2001, 133). Tätä ajatusta voidaan kritisoida sen deterministisyyden vuoksi. Tieteellistä evidenssiä on kuitenkin olemassa siitä, että suotuisat taustat ehkäisevät syrjäytymistä. Vastaavasti taas epäsuotuisat olosuhteet ovat aiheuttaneet tutkimustilanteessa selittämättömäksi jäävää vaihtelua. (Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 160.)

Nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa on nostettu esille myös osittain tilannetta paremman kuvaavan käsite: syrjäytymisvaara. Voidaan ajatella, että vasta aikuinen ihminen on todellisuudessa syrjäytynyt ja vastaavalla tavalla nuorella ihmisellä voi olla

olemassa riski syrjäytymisestä. (Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 142.) Tämän riskin on katsottu kasvavan, mikäli nuori ei ole saanut opiskelupaikkaa tai suorittanut jotakin tutkintoa peruskoulun päättymisen jälkeen. Tämän lisäksi riskiä lisääväksi tekijäksi voidaan nostaa huono koulumenestys. (Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 160.) Nuoren jääminen sosiaalisten kenttien ulkopuolelle voi olla monen eri tekijän summa. Usein kyse voi kuitenkin olla nimenomaan nuoren puutteellisista vuorovaikutustaidoista (Nurmi 2011, 32; Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Saviojan 2007, 46–47).

Syrjäytymisvaarassa oleville nuorille on tyypillistä se, että he eivät useinkaan näe yhteyttä oman toimintansa ja tulevaisuuden mahdollisuuksien tai menestymisen välillä. Tämän vuoksi nuoren kokemat ongelmat tuntuvat kasaantuvan helposti, jolloin nuoren ajattelu- ja arviointitavat hämärtyvät entisestään. Tämä ajaa helposti häiriökäyttäytymiseen, mikä johtaa epäonnistumisiin ja aiheuttaa uusia ongelmia. Tällaisen epäonnistumisen kierteen yhdeksi syyksi on nähty taipumus sosiaaliseen arkuuteen tai huonot kokemukset sosiaalisista kontakteista. (Ek, Saari, Viinamäki, Savio & Järvelin 2004, 20.)

3 SYSTEMAATTINEN KIRJALLISUUSKATSAUS

Nuorten syrjäytymisen yhteiskunnalliset vaikutukset ovat merkittäviä, ja nuorten syrjäytymistä voidaan pitää sosiaalisena ilmiönä. Silti nuorten syrjäytymisestä ja siihen johtavista syistä on olemassa vain vähän luotettavaa tieteellistä tietoa (Nuorten yhteiskuntatakuu -raportti 2012, 6). Vuorovaikutusosaamiseen linkittyvillä tekijöillä on kuitenkin arveltu olevan oma merkittävä roolinsa nuorten syrjäytymisessä ja sen ehkäisemisessä. Esimerkiksi Nurmi (2011, 28–32) arvioi yksilöiden sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen kehittämisen yhdeksi merkittävimmäksi nuorten syrjäytymistä ehkäiseväksi toimenpiteeksi. Tässä valossa onkin perusteltua todeta, että nuorten vuorovaikutusosaamisen ja syrjäytymisen kytkeytymistä toisiinsa tulisi tarkastella ja pohtia syvällisemmin.

Jotta nuorten vuorovaikutusosaamisen ja syrjäytymisen yhteyksiä toisiinsa voitaisiin käytännön tasolla pohtia perusteellisesti, on ensiarvoisen tärkeää selvittää, miten nämä kaksi erillistä ilmiötä näyttäytyvät yhdessä tutkimuskirjallisuudessa ja minkälaisia kytköksiä ilmiöiden välille voidaan löytää tutkimuskirjallisuuden perusteella. Näihin syihin nojaten tässä tutkielmassa keskitytään systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen, jonka avulla pyritään perehtymään nuorten vuorovaikutusosaamiseen ja syrjäytymiseen tieteellisinä ilmiöinä sekä luodaan systemaattinen katsaus ilmiöitä käsittelevään ja yhdistelevään tutkimuskirjallisuuteen.

3.1 Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tavoitteet

Tässä tutkielmassa esiteltävän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on selvittää, millaista tieteellistä evidenssiä kahden erillisen ilmiön – vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen – kietoutumiselle on olemassa kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa. Toisin sanoen systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään löytämään vastauksia siihen, minkälaisia kytköksiä nuorten vuorovaikutusosaamisen ja syrjäytymisen välille on löydettävissä tutkimuskirjallisuudesta.

Systemaattisella kirjallisuuskatsauksella pyritään erityisesti selvittämään ja kuvaamaan sitä, minkälaisia vuorovaikutusilmiöitä tutkimuskirjallisuuden perusteella liittyy nuorten syrjäytymiseen ja vuorovaikutusosaamiseen sekä minkälaisia vaikutuksia näillä vuorovaikutusilmiöillä on havaittu olevan nuorten syrjäytymiseen ja vuorovaikutusosaamiseen.

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri työvaiheeseen: tiedonhakuun, analysointiin ja johtopäätöksiin. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus aloitettiin systemaattisella tiedonhaualla, jonka avulla rajattiin tässä tutkielmassa tarkemmin analysoitava tutkimusartikkelien joukko, jonka nimesimme katsausaineistoksi. Katsausaineistoa analysoimalla on pyritty kartoittamaan ja selventämään sitä, minkälaisilla tutkimusmenetelmillä nuorten vuorovaikutusosaamista ja syrjäytymistä on tutkittu, mitä on tutkittu, minkälaisia tutkimusmenetelmiä näissä tutkimuksissa on ollut käytössä sekä ketkä ovat olleet tutkimusten kohteina. Analyysin avulla katsausaineistosta on pyritty tekemään olennaisia havaintoja ja johtopäätöksiä, joita esitellään tarkemmin tutkielman seuraavassa luvussa.

3.2 Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen toteutus

Tiedonhaku ja sen jäsentäminen

Tässä alaluvussa esitellään, miten systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tiedonhakuprosessi toteutettiin ja jäsennettiin sekä miten kirjallisuuskatsauksessa esille nousseita kirjallisuuslähteitä rajattiin ja karsittiin.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen kirjallisuuslähteet koottiin monitieteiseltä ja kansainväliseltä tutkimuskentältä. Tiedonhaku toteutettiin EBSCO Communication and Mass Media Complete sekä EBSCO Academic Elite -tietokannoista, koska ne ovat merkittäviä tietokantoja tutkielman aiheen kannalta oleellisten tieteenalojen – puheviestinnän, sosiaalipsykologian, sosiologian ja kasvatustieteiden – saralla. Tiedonhaku suoritettiin Jyväskylän yliopiston tiedonhakuportaali Nellin kautta.

Systemaattinen tiedonhakuprosessi aloitettiin tunnustelevilla, kokeellisilla tiedonhauilla, joilla pyrittiin helpottamaan ja jäsentämään varsinaista tiedonhakua. Tunnustelevien tiedonhakujen perusteella sekä vuorovaikutusosaamista että nuorten syrjäytymistä käsittelevien tutkimusartikkeleiden löytäminen havaittiin haastavaksi. Tästä johtuen jokaisen vuorovaikutusosaamista ja nuorten syrjäytymistä käsittelevän julkaisun löytäminen koettiin etukäteen arvokkaaksi. Tästä johtuen tiedonhakua ei myöskään rajoitettu millekään aikavälille. Tiedonhaun kattavuutta ja luotettavuutta pyrittiin lisäämään myös sillä, että tiedonhaun muodoksi valittiin sanahaku asiasanojen sijaan: vaikka tutkimusartikkeleissa kuvattaisiin vuorovaikutusosaamista ja nuorten syrjäytymistä jossain muodossa, eivät käsitteet välttämättä esiintyisi asiasanoina. Tiedonhakuprosessin ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin myös suomenkielinen koehaku vuorovaikutusosaamista ja nuorten syrjäytymistä yhdisteleviin tutkimuksiin. Tämä kartoitettava tiedonhaku ei kuitenkaan tuottanut lainkaan relevantteja tuloksia, minkä vuoksi varsinaisessa tiedonhakuprosessissa keskityttiin ainoastaan kansainvälisiin tietokantoihin ja hakusanoina käytettiin englanninkielisiä termejä.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tiedonhaussa keskityttiin sekä vuorovaikutusosaamista että nuorten syrjäytymistä käsittelevään tai yhdistelevään tutkimuskirjallisuuteen. Luotettavan tiedonhaun jäsentämiseksi haasteita tuotti molempien tutkimusilmioiden monimuotoinen ja laaja käsitteistö tutkimuskirjallisuudessa sekä eri tieteenaloilla. Tunnustelevien tiedonhakujen perusteella havaittiin, että esimerkiksi vuorovaikutusosaamisen ja sen eri ulottuvuuksien kuvaamiseen käytetään useita eri käsitteitä englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa, vaikka käsitteet eivät usein sisällöllisesti eroaisikaan juuri toisistaan. Tällaisia käsitteitä olivat muun muassa *interpersonaalisen, sosiaalisen ja relationaalisen kompetenssin* sekä *viestintäkompetenssin* englanninkieliset käsitteet (interpersonal, social ja relational competence sekä communication competence). Luotettavan ja kattavan tiedonhakuprosessin saavuttamiseksi kaikki edellä mainitut vuorovaikutusta käsittelevät kompetenssi-käsitteet otettiin tiedonhaussa huomioon liittämällä ne mukaan hakusanoihin. Luotettavan ja riittävän laajan tiedonhaun saavuttamiseksi tiedonhakuprosessissa päätettiin myös huomioida vuorovaikutusta laajemmin tai löyhemmin kuvaava termi *sosiaalinen kanssakäyminen* (social interaction). Yleisesti ottaen vuorovaikutusosaamista kuvaavat useat eri käsitteet pyrit-

tiin ottamaan tiedonhaussa mahdollisimman kattavasti huomioon tiedonhaun luotettavuuden säilyttämiseksi.

Tunnustelevien tiedonhakujen perusteella vuorovaikutusosaamista tarkastelevassa tutkimuskirjallisuudessa ei aina myöskään tarkastella laajasti vuorovaikutusosaamista, vaan usein tarkastelun keskiössä olivat vuorovaikutusosaamisen alakäsitteeksi jäsenyivät vuorovaikutustaidot. Tästä johtuen myös vuorovaikutustaidot haluttiin nostaa tiedonhaussa erikseen huomioon. Vuorovaikutustaitojen englanninkielisiksi hakusanoiksi määriteltiin interpersonal, communication, social ja relational skills.

Tiedonhaun jäsentämisessä haasteita tuottivat myös syrjäytymiseen liittyvät useat eri käsitteet kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa. Lisäksi nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa esille nostetaan usein myös syrjäytymisvaaran käsite, joka haluttiin myös huomioida tiedonhaussa. Riskin syrjäytymisestä on katsottu kasvavan, mikäli nuori ei ole saanut opiskelupaikkaa tai suorittanut jonkinlaista tutkintoa peruskoulun päättymisen jälkeen. Syrjäytymisriskiä lisääväksi tekijäksi voidaan nostaa myös huono koulumenestys. (Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 142.) Tästä johtuen syrjäytymisen käsitettä lavennettiin tiedonhaun jäsennyksessä siten, että varsinaisen *syrjäytymisen* (social exclusion) käsitteen lisäksi myös *sosiaalista eristäytyneisyyttä* (social isolation) sekä *opintojen keskeyttämistä* (dropout) käsittelevät tutkimukset otettiin tiedonhaussa huomioon.

Koska tutkielma kohdentuu tarkastelemaan nimenomaan nuorten syrjäytymistä eikä syrjäytymistä yleisesti, oli tiedonhaussa huomioitava myös nuoret. Tiedonhaussa käytettiin kolmea englanninkielistä termiä tai käsitettä, joiden avulla hakutulokset pyrittiin kohdistamaan nimenomaan nuorten syrjäytymistä käsittelevään tutkimuskirjallisuuteen. Nämä kolme termiä olivat *nuoret aikuiset* (young adults), *murrosikäiset* (adolescence) ja *nuoriso* tai *nuoruus* (youth).

Edellä mainittujen taustatekijöiden vaikutuksesta johtuen systemaattisessa tiedonhaussa päädyttiin jäsennykseen, jossa käytetyt hakusanat ryhmiteltiin kolmeen hakulausekkeeseen: 1) Ensimmäinen hakulauseke huomioi vuorovaikutusosaamisen ja sen

eri ulottuvuudet. 2) Toinen hakulauseke huomioi syrjäytymisen ja sen eri ulottuvuudet. 3) Kolmas hakulauseke pyrki kohdistamaan tiedonhaun tulokset nuoriin.

Hakulauseikkeissa käytetyt hakusanat olivat: 1) Interpersonaalinen (interpersonal), vuorovaikutus (communication), sosiaalinen (social) ja relationaalinen (relational) osaaminen, kompetenssi (competence) sekä taidot (skills). Lisäksi tiedonhakuun lisättiin sosiaalisen kanssakäymisen (social interaction) käsite. 2) Syrjäytyminen (social exclusion ja marginalisation), sosiaalinen eristyneisyys (social isolation) ja koulupudokas/koulun tai opiskelun kesken jättäminen (dropout) 3) Nuoret aikuiset (young adults), nuoriso/nuoruus (youth) ja murrosikäiset (adolescence).

Jäsennys tiedonhausta sekä tiedonhaun tulokset ovat esitelty taulukossa 1.

TAULUKKO 1 Tiedonhaun jäsennys ja hakutulokset

Hakusanat	Hakusanat suomeksi	Tietokanta	Tulokset
<p><i>(Hakulauseke 1)</i></p> <p>communication/ interpersonal/ social/relational competence/skills</p> <p>OR</p> <p>social interaction</p>	<p><i>(Hakulauseke 1)</i></p> <p>vuorovaikutus- /interpersonaalinen/ sosiaalinen/relationaalinen osaaminen tai kompe- tenssi/taidot</p> <p>TAI</p> <p>sosiaalinen kanssakäyminen</p>	<p>Comm. & Mass Media Complete (EBSCO)</p>	<p>7</p>
<p><i>(Hakulauseke 2)</i></p> <p>AND</p> <p>social exclusion/social isola- tion/dropout/ marginalisation</p>	<p><i>(Hakulauseke 2)</i></p> <p>JA</p> <p>syrjäytyminen/sos. eristyneisyys/ koulupudokas/ marginalisaatio</p>	<p>Academic Search Elite (EBSCO)</p>	<p>174</p>

<p><i>(Hakulauseke 3)</i></p> <p>AND</p> <p>young adults/adolescence/ youth</p>	<p><i>(Hakulauseke 3)</i></p> <p>JA</p> <p>nuoret aikuiset/nuoruus, nuoro- riso/ murrosikäiset</p>	<p><i>Yhteensä</i></p>	<p>181*</p>
--	---	------------------------	--------------------

*Tämä määrä pitää sisällään kaksoiskappaleita.

Kirjallisuuslähteiden rajaaminen

Systemaattisen tiedonhakuprosessin avulla esille nousi yhteensä 181 tieteellistä julkaisua. Näiden julkaisujen käsittely ja analysoiminen aloitettiin käymällä kaikki julkaisut otsikon ja abstraktin tasolla läpi, jonka avulla yksityiskohtaisempaan käsittelyyn valittiin parhaiten hakukriteereitä vastaavat julkaisut. Kirjallisuuslähteiden rajauksessa käytetyt hakukriteerit olivat:

- 1) Vuorovaikutuksen näkökulma: tutkimuksessa keskitytään joko vuorovaikutusosaamiseen tai yleisesti vuorovaikutukseen jossain kontekstissa.
- 2) Syrjäytymisen näkökulma: tutkimuksessa keskitytään syrjäytymiseen jossain kontekstissa. Tässä yhteydessä syrjäytymiseksi luokiteltiin myös opintojen kesken jättäminen. Tiedonhaku pyrittiin rajoittamaan ensisijaisesti nuorten syrjäytymistä käsittelevään tutkimustietoon. Tiedonhaussa esille tulleita muiden ikäryhmien syrjäytymistä käsitteleviä tutkimuksia ei kuitenkaan karsittu pois, koska kirjallisuuskatsauksen tulosten kannalta ne katsottiin olevan mahdollisesti merkityksellisiä.
- 3) Sisällöllinen näkökulma: Tiedonhaku tuotti jonkin verran julkaisuja tutkielman tavoitteiden kannalta epäolennaisilta tieteenaloilta, kuten esimerkiksi lääketieteen alalta. Näidenkin tutkimusartikkelien otsikoissa ja/tai abstrakteissa saattoi ilmetä vuorovaikutusosaamista ja syrjäytymistä vastaavia termejä, vaikka sisällöllisesti ne eivät muuten vastanneet kirjallisuuskatsauksen tarkoitusta millään tavalla. Lopulliseen katsausaineistoon valittiinkin vain sellaiset julkaisut,

jotka otsikon ja abstraktin perusteella soveltuivat tämän kirjallisuuskatsauksen tavoitteisiin edes jossain määrin.

- 4) Saatavuus: tutkimus on saatavilla joko Jyväskylän yliopiston kirjastossa tai internetissä.
- 5) Otsikon ja/tai abstraktin perusteella julkaisu tarjosi muuta oleellista tai mielenkiintoista sisältöä kirjallisuuskatsauksen tavoitteen kannalta.

Hakukriteerien perusteella tehdyn rajauksen myötä 181 tutkimusartikkelista 68 julkaisua valikoitui jatkoon. Näistä 43 oli päällekkäisiä. Näin ollen systemaattisen tiedonhakuprosessin ja kirjallisuuslähteiden rajaamisen jälkeen valikoitui lopulta tarkempaa analysointia varten 25 tieteellisen tutkimusartikkelin joukko. Tästä 25 tutkimusartikkelin joukosta käytämme termiä katsausaineisto.

Katsausaineisto ja sen analysointi

Tiedonhaussa löydettyt 25 tutkimusartikkelia muodostavat tässä tutkielmassa tarkemmin analysoitavan aineiston eli katsausaineiston. Katsausaineiston analysoiminen aloitettiin lukemalla ensiksi jokainen sen tutkimusartikkeleista huolellisesti läpi. Tämän työvaiheen avulla katsausaineistosta esiin nousevista teemoista ja löydöksistä pyrittiin muodostamaan jonkinlainen kokonaiskuva. Katsausaineiston analyysin ensimmäinen vaihe osoitti jo sen, että nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen yhteyttä ei ole helppo yksiselitteisesti todentaa. Vaikka katsausaineiston tutkimusartikkeleista oli vaikea löytää heti suoraa yhteyttä nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen välille, kaikki katsausaineiston 25 tutkimusartikkelia käsittelivät vähintään jossain määrin sekä vuorovaikutusta että syrjäytymistä. Samaan aikaan oli havaittavissa myös se, että katsausaineiston perusteella nuorten syrjäytymiseen liittyy monenlaisia vuorovaikutusilmiöitä ja -teemoja. Tällaisia helposti havaittavia vuorovaikutusilmiöitä ja teemoja olivat esimerkiksi sosiaalisten verkostojen merkitys syrjäytymisen prosesseissa, vuorovaikutussuhteet osana syrjäytymisen prosesseja, vuorovaikutuksen affektiiviseen ulottuvuuteen liittyvät tekijät osana syrjäytymistä sekä vuorovaikutuskäyttäytymiseen liittyvät muutokset syrjäytymisen prosesseissa. Sen sijaan katsausaineiston tutkimusartikkeleissa ei useinkaan puhuta vuorovaikutusosaamisesta, vaikka niissä ilmenneet tai

käsitellyt vuorovaikutusilmiöt ja -teemat voitaisiinkin liittää puheviestinnän tieteenalalla käytetyn vuorovaikutusosaamisen määritelmän alle.

Kun katsausaineiston tutkimusartikkelit oli luettu huolellisesti läpi, ryhdyttiin niissä havaittuja sisältöjä erittelemään ja luokittelemaan systemaattisesti. Tässä katsausaineiston analyysin toisessa vaiheessa apuna käytettiin itse laadittua analyysitaulukkoa (LIITE 1). Analyysitaulukon avulla katsausaineistoa ja sen sisältöjä pyrittiin jäsentämään selkeämmin. Tässä erittelyvaiheessa työkaluina käytettiin muun muassa seuraavia apukysymyksiä: Mikä tutkimusartikkeli on kyseessä, ketkä sen ovat laatineet ja milloin? Mitä aihetta tai ilmiötä tutkimusartikkeli käsittelee ja mitkä ovat sen tavoitteet? Minäkalaisin tutkimusmenetelmin tutkimusartikkeli on toteutettu? Keitä tai mitä tutkimusartikkelissa tutkitaan? Mitkä ovat tutkimusartikkelin keskeisimmät tulokset tai löydökset?

Katsausaineiston jäsentäminen ja luokittelu analyysitaulukon avulla havaittiin erittäin hyödylliseksi ja käytännölliseksi työtavaksi. Samalla tutkimusartikkelien sisällöt jäsenyivät tarkemmiksi ja helpommin lähestyttävimmiksi kokonaisuuksiksi. Katsausaineiston luokittelu analyysitaulukon avulla helpottikin merkittäväällä tavalla katsausaineiston tarkempaa analysoimista. Täten myös tutkimusartikkeleiden tulosten tarkastelu ja vertailu sekä koko tutkielman johtopäätösten ja pohdintojen toteuttaminen helpottuivat.

4 VUOROVAIKUTUSOSAAMISEN JA NUORTEN SYRJÄYTYMISEN KYTKÖKSET

4.1 Vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen määrittelyjä

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa pyrittiin selvittämään sitä, minkälaisia kytköksiä vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen välille voidaan löytää kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella. Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tehdyn tiedonhaun ja analysoinnin jälkeen esille nousi 25 tutkimusartikkelia, joita tutkielmassa kuvataan katsausaineistoksi. Tässä alaluvussa kuvaillaan sitä, miten vuorovaikutusosaamista ja nuorten syrjäytymistä on kuvattu tai määritelty katsausaineiston tutkimusartikkeleissa.

Katsausaineistossa vuorovaikutusosaamista ja nuorten syrjäytymistä lähestytään lukuisin eri käsittein. Yleisesti voidaan todeta, että katsausaineiston tutkimusartikkeleissa vuorovaikutusosaamisen määritelmät olivat jokseenkin häilyviä ja myös suppeita. Vuorovaikutusosaamista ei määriteltykään vuorovaikutuksen behavioraalisten, affektiivisten ja kognitiivisten osaamisalueiden kokonaisuutena, vaan vuorovaikutusosaamista määritellään usein vuorovaikutustaitojen näkökulmasta. Tutkimusartikkeleissa vuorovaikutustaidot nähtiin keskeisiksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa menestymisen kannalta.

Nuorten syrjäytyminen sen sijaan nähdään katsausaineiston tutkimusartikkeleissa moniulotteisena käsitteenä, jota pyritään selvittämään erilaisista näkökulmista. Yhtäältä nuorten syrjäytyminen kuvataan esimerkiksi yksinäisyydestä tai vertaisryhmistä irtautumisesta seuraavana eristäytymisenä, toisaalta taustalla nähdään ajatus syrjäytymisestä eräänlaisena elämänkaarellisena ilmiönä, joka tietyllä tavalla kuuluu nuoruuteen. Myös koulun tai opintojen keskeyttäminen nähdään tutkimusartikkeleissa usein merkittävänä nuorten syrjäytymiseen johtavana tekijänä, vaikka se ei itsessään vielä määrittelekään yksilöitä syrjäytyneiksi.

Vuorovaikutusosaamiseen kytkeytyvät taito-käsitteet katsausaineistossa

Katsausaineistossa vuorovaikutusosaamista kuvataan useilla eri termeillä, jotka kuvaavat ennemminkin vuorovaikutustaitoja kokonaisvaltaisen vuorovaikutusosaamisen sijaan. Esimerkiksi Goven, Deschaine, Gruttadara ja Markey (2012) nostavat esiin *sosiaalisen taidon* (social skill) käsitteen, kun taas Abery ja Simunds (1997) käyttävät vuorovaikutusosaamisesta *viestintätaidon* (communication skill) käsitettä. Näissä määritelmässä vuorovaikutusosaamisen kuvaaminen keskittyy lähinnä yleisellä tasolla kuvaamaan jotakin sellaista vuorovaikutustaitoa, joka lisää nuoren yksilön edellytyksiä pärjätä omassa elämässä.

Goven, Deschaine, Gruttadara ja Markey (2012, 249) havaitsivat tutkimuksessaan, että masentuneet nuoret käyttävät mielellään sellaisia sosiaalisia medioita, jotka tarjoavat vertaisverkostoja sekä tietoa itsenäistymisestä ja sosiaalisista taidoista. Näiden tietojen avulla nuoret kokevat pääsevänsä eroon sosiaalisesta eristäytymisestä. Sosiaalinen taito mielletään siis kyvykkyydeksi, joka auttaa pääsemään johonkin positiiviseen lopputulokseen vuorovaikutussuhteiden näkökulmasta. Sosiaalisen taidon avulla voidaan esimerkiksi hankkia ystäviä.

Vastaavasti Abery ja Simunds (1997, 229–234) havaitsivat, että tutkimuksessa tarkasteltuun Yes I Can -koulutusohjelmaan osallistuneet nuoret, joiden vuorovaikutustaidot oli arvioitu heikoiksi, eivät kyenneet ilmaisemaan itseään koulumaailmassa riittäväällä tavalla ja juuri tämän vuoksi he saattoivat jäädä sosiaalisen tuen ulkopuolelle. Tutkimuksen perusteella heikot vuorovaikutustaidot ovat yhteydessä aggressiiviseen käyttäytymiseen, joka voi puolestaan johtaa muun muassa vertaisyhteisöstä karsiutumiseen. Vuorovaikutustaidot kuvataan siis taitoina, jotka mahdollistavat sosiaalisen tuen saamista sekä vertaissuhteiden syntymistä ja ylläpitämistä.

Useissa katsausaineiston tutkimusartikkeleissa korostetaan vuorovaikutustilanteisiin liittyvien taitojen roolia nuoria tukevana eräänlaisena sosiaalisena työkaluna (ks. esim. Gest, Sesma, Masten & Tellegen 2006; Goven, Deschaine, Gruttadara & Markey 2012; Wölfer, Bull & Scheitheuer 2012; Laursen & Hartl 2012). Gest, Sesma, Masten ja Telle-

gen (2006, 512–521) havaitsivat prososiaalisten taitojen eli vuorovaikutusta kannustavien taitojen olevan liitoksissa pitkän aikavälin koulumenestykseen sekä myöhempään pärjäämiseen työelämässä. Tässä yhteydessä prososiaalisilla taidoilla tarkoitetaan muun muassa ryhmätyötaitoja sekä kykyä hankkia vertaisyhteisöstä ystäviä. Nämä prososiaaliset taidot ovat siis laajemmassa mielessä sosiaalista taitoa, jotka ilmenevät nuorta hyödyttävällä tavalla yksittäisissä tapauksissa, esimerkiksi ryhmätyötilanteissa tai sosiaalisen tuen hankinnassa.

Wölfer, Bull ja Scheitheuer (2012, 144–145) esittävät tutkimuksessaan samankaltaisen lopputuloksen. He toteavat, että nuoren kiinnittyminen vertaisyhteisöönsä on aktiivinen prosessi, jossa osa nuorista pärjää paremmin kuin toiset. Tutkimuksen tulosten mukaan sosiaalinen integraatio vaatii yksilötason sosiaalista taitoa. Tästä huolimatta sosiaalinen taito on toisaalta myös ryhmässä jaettua taitoa. Yksilötasolla tämä tarkoittaa sitä, että henkilö jolla on heikot sosiaaliset taidot, saattaa kuitenkin olla osa jotakin ryhmää, jossa muilla jäsenillä on enemmän sosiaalista taitoa. Tämän muiden ryhmän jäsenten taidon nähdään toimivan eräänlaisena suojamuurina yksilölle, jolla on ryhmän tasoon nähden heikommat vuorovaikutustaidot. Ryhmän yhteinen ja jaettu sosiaalinen taito siis auttaa suhteellisesti vähemmän taitavaa ryhmän jäsentä. Vastaavasti ryhmä, jossa on kokonaisuuteen nähden heikot sosiaaliset taidot, pysyy todennäköisemmin erillään muista vertaisryhmistä. Tutkimuksessa esitetäänkin väite, että nuorten eristäytyminen ja syrjäytyminen voisi olla monin paikoin hoidettavissa kouluympäristöissä, mikäli yksilöiden sosiaalisia taitoja koulutettaisiin aktiivisemmin ja tehokkaammin.

Katsausaineiston kompetenssi-käsitteet

Katsausaineistossa nousee esiin erilaisia kompetenssi-käsitteitä. Näidenkin käsitteiden käyttöä leimaa niiden välinearvollinen merkityksenanto: kompetenssi kuvataan usein välineeksi, jonka avulla yksilö pärjää erilaisissa elämän haasteissa. Kompetenssi-käsitteet rinnastetaan usein taitoon tai kyvykkyyteen pärjätä tai selviytyä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Katsausaineiston tutkimusartikkeleissa käytettyjä kompetenssia kuvaavia käsitteitä olivat muun muassa sosiaalinen kompetenssi, interpersonaalinen kompetenssi ja pelkkä kompetenssi.

Gest, Sesma, Masten ja Tellegen (2006, 509–514) käyttävät romanttisen ja akateemisen kompetenssin ohella sosiaalisen kompetenssin käsitettä kuvaamaan jotakin selaista taitoa tai kyvykkyyttä, jonka avulla yksilö voi pärjätä sosiaalisissa ympäristöissä. Tutkimuksessaan he pyrkivät selvittämään sosiaalisen kompetenssin ja vertaissuhteissa havaittavan maineen yhteyttä ja kytköstä toisiinsa. Yksilötasolla sosiaalinen kompetenssi on jotakin, joka kehittyy vuorovaikutuksessa ympäröivien yksilöiden ja ryhmien kanssa. Vertaissuhteissa menestyminen edellyttää puolestaan sosiaalisia taitoja. Vastaavasti vertaissuhteissa menestyvä ja hyvämaineinen yksilö pärjää todennäköisemmin esimerkiksi työelämässä.

Osassa katsausaineiston tutkimusartikkeleissa interpersonaalista kompetenssia (interpersonal competence) käytetään kuvaamaan vuorovaikutustilanteisiin liittyviä taitoja ja luonteenpiirteitä. Valerie ja Jackie (2005) tutkivat interpersonaalisen kompetenssin ja yksinäisyyden yhteyttä opintojen keskeyttämiseen. He määrittelevät interpersonaalisen kompetenssin tarkoituksenmukaiseksi relationaaliseksi toiminnaksi, jolla pyritään johonkin vuorovaikutukselliseen lopputulokseen. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi sosiaalisen tuen antaminen ja vuorovaikutustilanteen aloittaminen. Katsausaineiston tutkimusartikkeleissa käytetään paikoin myös pelkkää kompetenssin käsitettä (competence) (esim. Fall & Roberts 2012), jolla pyritään kuvaamaan yleistä yksilön kykyä pärjätä joissakin tietyissä tilanteissa opiskeluun liittyen. Fall ja Roberts (2012, 789) havaitsivat, että opettajien ja vanhempien antama sosiaalinen tuki lapselle lisää heidän kompetenssiaan ja sitoutumistaan kouluuyhteisöön.

Vuorovaikutustilanteisiin liittyvää asennetta ja motivaatiota tarkastellaan myös itsenäisenä osana vuorovaikutustilanteisiin liittyvää dynamiikkaa. Asenne ja motivaatio ovat tärkeässä osassa tutkittaessa eristäytymistä vuorovaikutuksesta tai sosiaalisista suhteista. Cacioppo ym. (2006, 1055–1058) havaitsivat motivaation olevan ratkaisevan tärkeässä roolissa, kun syrjäytymisvaarassa oleva nuori alkaa lieventää yksinäisyydestä johtuvaa sosiaalista kipua. Tästä voi seurata aktiivista vuorovaikutustoimintaa, joka kytkeytyy vuorovaikutustilanteessa havaittavaan ilmiikäyttäytymiseen eli vuorovaikutustaitoon. Motivaatio ikään kuin käynnistää vuorovaikutustilanteen.

Syrjäytymistä kuvaavat käsitteet

Syrjäytymistä kuvataan lukuisin eri käsittein ja pääsääntöisesti katsausaineiston tutkimusartikkeleissa ei määritelty käytettyjä käsitteitä kovinkaan tarkasti. Syrjäytymistä voidaan kuvata irtautumisena jostakin ryhmästä ilman varsinaista selittävää syytä tai eristäytymisenä, joka voi johtua esimerkiksi yksilön heikoista vuorovaikutustaidoista (ks. esim. Laursen & Hartl, 2012). Syrjäytymisen käsitteen (social exclusion) (ks. esim. Lindsay ym. 2012; De Greef, Verté & Segers 2012) lisäksi käytetään esimerkiksi sosiaalisen eristäytymisen (social isolation) käsitettä (ks. esim. Laursen & Hartl 2012; Cambell, Rondon, Galway & Leavey 2013), *interpersonaalisen vieraantumisen* (interpersonal alienation) käsitettä (ks. esim. Laursen & Hartl 2012), *vieraantumisen* (alienation) käsitettä (ks. esim. Cambell, Rondon, Galway & Leavey 2013) *yksinäisyyden* (loneliness) käsitettä (ks. esim. Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010; Cacioppo ym. 2006; Laursen & Hartl 2012) tai pudokas-käsitettä (dropout) (ks. esim. Fall & Roberts 2012; Englund, Egeland & Collins 2008; Vaughn, Beaver, Wexler, DeLisi & Roberts 2011).

Katsausaineiston perusteella syrjäytyminen voidaan nähdä tietynlaisena elämänkaarelisena ilmiönä, joka liittyy nuoren elämän valtaviin fyysisiin ja kognitiivisiin muutoksiin (ks. esim. Laursen & Hartl 2012), mutta vastaavasti monet katsausaineiston tutkimusartikkelit korostavat erilaisten suhdetasojen ja niihin liittyvien vuorovaikutustaitojen merkitystä (ks. esim. Cacioppo ym. 2006; Hawckley, Browne & Cacioppo 2005; Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010). Tärkeintä on huomata, että monet tutkimukset puhuvat omalta osaltaan samasta ilmiöstä, vaikka käytössä onkin useita erilaisia termejä ja teoreettisia jäsennyksiä. Tutkimuksissa käytettäviä syrjäytymistä kuvaavia käsitteitä yhdistää ajatus siitä, että syrjäytyminen on ei-toivottu ilmiö, joka voi johtaa kohtalokkasiin seurauksiin vuorovaikutussuhteiden ja edelleen koko elämän mittakavassa. Syrjäytyminen nähdään sivuun joutumisena, jostakin paitsi jäämisenä ja jopa satuttavana yksinäisyytenä.

4.2 Katsausaineistossa esiintyneet tavoitteet

Yksi tapa katsausaineiston jäsentämiseksi on niiden tarkastelu asetettujen tavoitteiden näkökulmasta. Katsausaineiston 25 artikkelia koostuvat eri tieteenalojen julkaisuista, joten on ymmärrettävää, että tavoitteiden asetteluissa korostuu kunkin tieteenalan kannalta olennaiset asiat. Tutkimusartikkelien tavoitteista oli kuitenkin löydettävissä yhteneväisyyksiä, joiden avulla niitä kyettiin jaottelemaan. Tavoitteidensa osalta katsausaineiston tutkimusartikkelit olivat jaoteltavissa kuuteen erilaiseen kategoriaan. Osa tutkimusartikkeleista ei kuitenkaan sovellu tutkielmamme aihepiiriin, eivätkä ne ole liitettävissä kokonaisuuden kannalta jäsenettyihin aihealueisiin. Tutkimusartikkelien jaottelussa on pyritty siihen, että julkaisut jaetaan ensisijaisen tavoitteensa mukaisesti. Osa tutkimusartikkeleista soveltuu tavoitteensa puolesta useamman kuin yhden kategorian alle. Tutkimusartikkelit jakautuvat seuraaviin kategorioihin:

- 1) Syrjäytymisen ehkäisemiseen suunniteltuja kursseja tai muita toimenpiteitä arvioivat tutkimukset: 5 tutkimusartikkelia
- 2) Yksinäisyyden ilmiötä osana syrjäytymistä tarkastelevat tutkimukset: 5 tutkimusartikkelia
- 3) Opintojen keskeyttämisen syitä ja vaikutuksia tarkastelevat tutkimukset: 5 tutkimusartikkelia
- 4) Sosiaalisten verkostojen merkityksiä ja vaikutuksia tarkastelevat tutkimukset: 6 tutkimusartikkelia
- 5) Vertaisyhteisön tai siihen kiinnittymisen merkityksiä tarkastelevat tutkimukset: 7 tutkimusartikkelia
- 6) Kehityshäiriöisten tai -vammaisten syrjäytymistä tarkastelevat tutkimukset: 3 tutkimusartikkelia

Syrjäytymisen ehkäisemiseen suunniteltujen kurssien arviointiin keskittyvät tutkimukset ovat pyrkineet tapauskohtaisesti arvioimaan jonkun tietyn ohjelman tai alueen syrjäytymistä ehkäisevää työtä. Artikkeleissa on tutkittu sekä kouluttajien että koulutettavien näkökulmia. (TAULUKKO 2.)

TAULUKKO 2 Syrjäytymisen ehkäisemiseen suunniteltuja kursseja tai muita toimenpiteitä arvioivat tutkimukset

Artikkelin nimi, tekijät ja vuosiluku	Artikkelin tavoite
Meeting the Need of Vulnerable Young Men: A Study of Service Provider Views. Campbell, Rondon, Galway & Leavey. 2013.	Tutkimuksen tavoitteena on selvittää ammattilaisten näkökulmia nuorten miesten syrjäytymisen taustoihin sekä tuoda esiin huomioita ongelmanuorille tarjottujen palveluiden kannattavuudesta.
The Yes I Can Social Inclusion Program: A Preventive Approach to Challenging Behavior. Abery & Simunds. 1997.	Tutkijat arvioivat projektia, jonka avulla nuoret voivat päästä eroon negatiivisista käyttäytymismalleista sekä parantaa sosiaalisia taitoja kuten vuorovaikutustaitoja.
'A Chance to Stand Back': Parenting Programs for Parents of Adolescents. Clark & Churchill. 2010	Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida syrjäytymisen ehkäisyyn suunniteltuja vanhemmuuskursseja kriittisesti.
Mentors for High-Risk Minority Youth: From Effective Communication to Bicultural Competence. Blechman. 1992.	Julkaisun tavoitteena on selvittää, kuinka mentorointiohjelmilla voidaan vaikuttaa nuorten syrjäytymiseen liittyviin lieveilmiöihin (koulun keskeyttäminen, työelämä, teiniraskaudet, jne.)
A Multi-Method Impact Evaluation of a Therapeutic Summer Camp Program. Michalski, Mishna, Worthington & Cummings. 2003.	Tutkimus pyrkii selvittämään, miten kaksi kolmen viikon mittaista terapialeiriä vaikuttivat opiskeluvaikeuksista ja sosiaalisista ongelmista kärsivien nuorten itse-tuntoon positiivisessa mielessä, millä tavalla leirit vähensivät nuorten tunnetta syrjäytymisestä ja kuinka leirit kasvatti nuorten sosiaalista kompetenssia.

Yksinäisyyden ilmiötä käsittelevissä artikkeleissa on monin paikoin ollut tavoitteena yksinäisyyden ja siitä seuraavien lieveilmiöiden kuten syrjäytymisen tai masennusoireiden tarkastelu. Yksinäisyyttä tarkastellaan usein itsenäisenä vuorovaikutusilmiönä, josta voi aiheutua syrjäytymistä. Myös yksinäisten nuorten luonteenpiirteitä ja persoonallisia ominaisuuksia on tarkasteltu osana yksinäisyyttä ja syrjäytymisen prosessia. (TAULUKKO 3.)

TAULUKKO 3 Yksinäisyyden ilmiötä osana syrjäytymistä tarkastelevat tutkimukset:

Artikkelin nimi, tekijät ja vuosiluku	Artikkelin tavoite
How Can I Connect With Thee – Let Me Count the Ways. Hawckley, Browne, & Cacioppo. 2005.	Tutkimus pyrkii selvittämään yksinäisyyden ja sosiaalisen kiinnittymisen prosessin mentaalisia ilmentymismuotoja.
Loneliness Within a Nomological Net: An evolutionary Perspective. Cacioppo ym. 2006.	Julkaisun neljän tutkimuksen tavoitteena on kasata ja kehittää yksinäisyyteen liittyvää teoreettista jäsenystä. Erityisesti tutkimus pyrkii selvittämään yksinäisten ihmisten ominaispiirteitä ja yksinäisyyden suhdetta muihin persoonan ongelmiin.
Understanding loneliness during adolescence: Developmental changes that increase the risk of perceived social isolation. Laursen & Hartl. 2013.	Tutkimus pyrkii selvittämään, kuinka yksinäisyys liittyy syrjäytymiseen: missä määrin yksinäisyys aiheuttaa syrjäytymistä ja eristäytymistä.
Early Adolescent Depressive Symptoms: Prediction from Clique Isolation, Loneliness, and Perceived Social Acceptance. Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro. 2010.	Tutkimuksessa pyritään selvittämään missä määrin kuppikunnista eristäytyminen ennustaa myöhempää masentuneisuutta, yksinäisyyttä ja sosiaalisen hyväksynnän määrää.
Personal and Social Contributors to Dropout Risk for Undergraduate Students. McGaha & Fitzpatrick. 2005.	Tutkimuksen tavoitteena on selvittää yksilöiden persoonallisten ominaisuuksien (esim. vuorovaikutusosaaminen) ja sosiaalisten tekijöiden kuten syrjäytymisen vaikutusta opintojen keskeyttämiseen.

Opintojen keskeyttämiseen liittyvien syiden ja seurauksien tarkastelu on ollut tavoitteiden asettelun suhteen aika kirjavaa. Yhtäältä on pyritty ymmärtämään syitä koulun keskeyttämiseen ja toisaalta taas tavoitteena on ollut tarkastella koulun keskeyttämisestä koituvat seurauksia. (TAULUKKO 4.)

TAULUKKO 4 Opintojen keskeyttämisen syitä ja vaikutuksia tarkastelevat tutkimukset

Artikkelin nimi, tekijät ja vuosiluku	Artikkelin tavoite
Exceptions to High School Dropout Predictions in a Low-Income Sample: Do Adults Make a Difference? Englund, Ege-land, Collins. 2008.	Tutkimus pyrkii selvittämään, miten aikuisen (vanhempi/opettaja) ja lapsen (lapsi/opiskelija) välinen suhde vaikuttaa lasten/nuorten ennakoituun tai ennako-

	mattomaan opintojen (high school) keskeyttämiseen tai valmistumiseen.
Exclusion from school: short-term setback or a long term of difficulties? Daniels & Cole. 2010.	Tutkimuksen tarkoituksena on nostaa keskusteluun, miten koulun keskeyttäminen saattaa olla laukaisijana pysyvämässä ja syvässä syrjäytymisessä. 1. Kartoittaa, minkälaisia seurauksia toisen asteen opintojen keskeyttämisellä on nuorten keskuudessa kahden vuoden kuluttua keskeytyksestä. 2. Selvittää, eroavatko seuraukset erilaisien kohderyhmien (esim. ethnic race) kesken. 3. Selvittää sekä institutionaalisten että yksilöllisten tekijöiden osallisuutta esille nousseisiin seurauksiin.
Reducing the Drop-Out Rates of At-Risk High School Students: The Effective Learning Program (ELP). Nowicki, Duke, Sisney, Stricker & Tyler. 2004.	Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten tehokkaasti ELP-ohjelma (Effective Learning Program) ehkäisee lukio-opintojen keskeyttämistä sellaisten nuorten keskuudessa, joiden koetaan olevan vaarassa keskeyttää opintonsa.
The Effect of School Dropout on Verbal Ability in Adulthood: A Propensity Score Matching Approach. Vaughn, Beaver, Wexler, DeLisi & Roberts. 2011.	Tutkimus pyrkii selvittämään, vaikuttaako koulun tai opintojen keskeyttäminen negatiivisesti opiskelijan verbaalisiin taitoihin aikuisiässä.
High school dropouts: Interactions between social context, self-perceptions, school engagement, and student dropout. Fall & Roberts. 2012.	Tutkimus pyrkii selvittämään opiskelijoiden sitoutumista koulutöihin ja opintojen keskeyttämistä yksilön motivaation kehitysmallin (self-system model of motivation development, SSMD) näkökulmasta. Lisäksi tutkimus arvioi sosiaaliseen kontekstiin liittyvien tekijöiden vaikutusta opintojen keskeyttämiseen.

Sosiaalisten verkostojen merkityksiä ja vaikutuksia tarkastelevat artikkelit ovat pyrkineet selvittämään sosiaalisten verkostojen roolia syrjäytymisen prosesseissa. Monin paikoin on nostettu esiin mielenterveysongelmien ja sosiaalisten verkostojen yhteys. (TAULUKKO 5.)

TAULUKKO 5 Sosiaalisten verkostojen merkityksiä ja vaikutuksia tarkastelevat tutkimukset

Artikkelin nimi, tekijät ja vuosiluku	Artikkelin tavoite
How Can I Connect With Thee – Let Me Count the Ways. Louise C. Hawckley, Michael W. Browne, and John T. Cacioppo. 2005.	Tutkimus pyrkii selvittämään yksinäisyyden ja sosiaalisen kiinnittymisen prosessin mentaalisia ilmentymismuotoja.
Social networks and risk for depressive symptoms in a national sample of sexual minority youth. Hatzenbuehler, McLaughlin & Xuan. 2012.	Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisia sosiaalisia verkostoja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on sekä hahmottaa näiden verkostojen ja masennusoireiden yhteys.
Young Adults with Mental Health Conditions and Social Networking Websites: Seeking Tools to Build Community. Goven, Deschaine, Gruttadara & Markey. 2012.	Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kuinka mielenterveysongelmista kärsivät nuoret käyttävät Internetiä ja millainen heidän tarpeisiinsa räätälöity Internet-sivu koettaisi hyödylliseksi
Early Adolescent Depressive Symptoms: Prediction from Clique Isolation, Loneliness, and Perceived Social Acceptance. Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro. 2010.	Tutkimuksessa pyritään selvittämään missä määrin kuppikunnista eristäytyminen ennustaa myöhempää masentuneisuutta, yksinäisyyttä ja sosiaalisen hyväksynnän määrää.
Social anxiety and depression in adolescents in relation to perceived competence and situational. Smari, Petursdottir & Porsteindottir. 2002.	Tutkimuksessa halutaan selvittää, millä tavalla sosiaaliset pelot ja masennus ovat liitoksissa sosiaaliseen kompetenssiin ja kompetenssiin (toimintakykyyn) ylipäättään.
A Multi-Method Impact Evaluation of a Therapeutic Summer Camp Program. Michalski, Mishna, Worthington & Cummings. 2003.	Tutkimus pyrkii selvittämään, miten kaksi kolmen viikon mittaista terapialeiriä 1) vaikuttivat opiskeluvaikeuksista ja sosiaalisista ongelmista kärsivien nuorten itsetuntoon positiivisessa mielessä 2) vähensi nuorten tunnetta syrjäytymisestä ja 3) kasvatti nuorten sosiaalista kompetenssia.

Vertaisyhteisöä tai siihen kiinnittymistä tarkastelevien artikkelien tavoitteena on selvittää millaisia vaikutuksia vertaissuhteilla on nuorten syrjäytymisen prosesseihin (TAULUKKO 6).

TAULUKKO 6 Vertaisyhteisöä tai siihen kiinnittymisen merkityksiä tarkastelevat tutkimukset

Artikkelin nimi, tekijät ja vuosiluku	Artikkelin tavoite
Social networks and risk for depressive symptoms in a national sample of sexual	Tutkimus pyrkii selvittämään yksinäisyyden ja sosiaalisen kiinnittymisen prosesseihin

minority youth. Hatzenbuehler, McLaughlin & Xuan. 2012.	sin mentaalaisia ilmentymismuotoja.
Early Adolescent Depressive Symptoms: Prediction from Clique Isolation, Loneliness, and Perceived Social Acceptance. Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro. 2010.	Tutkimuksessa pyritään selvittämään missä määrin kuppikunnista eristäytyminen ennustaa myöhempää masentuneisuutta, yksinäisyyttä ja sosiaalisen hyväksynnän määrää.
Social Integration in Youth: Insights From a Social Network Perspective. Wölfer, Bull, Heike Scheitheuer. 2012.	Tutkimuksen tavoitteena on selvittää millä tavoin sosiaaliset taidot ovat liitoksissa nuoren integroitumisessa vertaisyhteisöön.
Personal and Social Contributors to Dropout Risk for Undergraduate Students. McGaha & Fitzpatrick. 2005.	Tutkimuksen tavoitteena on selvittää yksilöiden persoonallisten ominaisuuksien (esim. vuorovaikutusosaaminen) ja sosiaalisten tekijöiden kuten syrjäytymisen vaikutusta opintojen keskeyttämiseen.
The Yes I Can Social Inclusion Program: A Preventive Approach to Challenging Behavior. Abery, & Simunds. 1997.	Tutkijat arvioivat projektia, jonka avulla nuoret voivat päästä eroon negatiivisista käyttäytymismalleista sekä parantaa sosiaalisia taitoja kuten vuorovaikutustaitoja.
Childhood Peer Reputation as a Predictor of Competence and Symptoms 10 Years Later. Gest, Sesma, Masten & Tellegen. 2006.	Tutkimus pyrkii kartoittamaan, kuinka lasten vertaisarvioiden perusteella voidaan ennakoida tulevaa (10 vuotta myöhemmin) osaamista ja hyvinvointia.

Osa artikkeleista tarkastelee syrjäytymistä tai sen ehkäisemistä erilaisten kehitys- ja käyttäytymishäiriöisten sekä vammautuneiden nuorten tai lasten näkökulmasta. Nämä tutkimukset jäivät syvemmän tarkastelun ulkopuolelle, koska niiden yleistettävyyden nuorten syrjäytymiseen on kyseenalaista. (TAULUKKO 7.)

TAULUKKO 7 Kehityshäiriöisten syrjäytymistä tarkastelevat tutkimukset

Artikkelin nimi, tekijät ja vuosiluku	Artikkelin tavoite
Adult People With Language Impairment and Their Life Situation. Törnqvist, Thulin, Segnestam & Horowitz. 2009.	Julkaisun tarkoituksena on kerätä tietoa henkilöistä, joilla on kielellisiä vaikeuksia; heidän elämäntilanteista ja kokemuksista sosiaalisissa verkostoissa.
Exploring Children's Perceptions of Two School-Based Social Inclusion Programs: A Pilot Study. Lindsay, McPherson, Aslam, McKeever & Wright. 2013.	Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa vammaisten lasten mielipiteitä kahdesta sosiaalista inklusiota parantavasta ohjelmasta, joita koulussa hyödynnetään. Erityisesti vastaajilta haluttiin saada tietoa siitä, minkälainen sisältö olisi käytännön tasolla kaikkien tarpeellista.

4.3 Vuorovaikutusilmiöt

Katsausaineiston tutkimusartikkeleista ei ollut helppoa löytää suoraa yhteyttä nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen yhteydelle. Katsausaineiston tutkimusartikkeleista erottuu kuitenkin joitakin vuorovaikutusilmiöitä, jotka kytkeytyvät olennaisesti nuorten syrjäytymiseen ja vuorovaikutusosaamiseen. Nämä vuorovaikutusilmiöt vaikuttavat syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten elämään monin eri tavoin. Ne voivat esimerkiksi lisätä tai ehkäistä nuorten kokemaa yksinäisyyttä, ahdistuneisuutta tai masennusta, ja niillä voi olla merkittävää vaikutusta nuorten sosiaaliseen elämään ja sitä kautta myös syrjäytymiseen tai sen ehkäisemiseen. Tässä luvussa käydään läpi, millaisia vuorovaikutusilmiöitä katsausaineistossa esiintyy, miten näitä vuorovaikutusilmiöitä luonnehditaan ja miten niitä on tutkittu sekä minkälaisia vaikutuksia vuorovaikutusilmiöillä on havaittu olevan syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten elämään.

4.3.1 Yksinäisyys ja nuorten syrjäytyminen

Yksi katsausaineistosta esiin nouseva ilmiö on yksinäisyyden kokeminen sekä siihen liittyvä masentuneisuus, joilla havaitaan olevan merkittäviä vaikutuksia syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kehitykseen, sosiaaliseen hyvinvointiin sekä moniin muihin elämän osa-alueisiin. Tämän lisäksi katsausaineiston tutkimusartikkeleista voidaan havaita, että nuorten yksinäisyys on elämänkaarellisessa mielessä omaleimainen ilmiö, joka erottaa nuorten ihmisten kokeman yksinäisyyden muiden ikäluokkien vastaavista kokemuksista. Yksinäisyys linkittyy olennaisesti yksilön sosiaalisten tarpeiden tyydyttämiseen, vuorovaikutussuhteisiin ja sitä kautta myös vuorovaikutusosaamiseen. Tämän vuoksi yksinäisyyttä voidaan tarkastella myös vuorovaikutusilmiönä.

Hawckley, Browne ja Cacioppo (2006) tarkastelevat kyselytutkimuksessaan yksinäisyyden ja sosiaalisen kiinnittymisen ilmenemismuotoja. Tutkimus nostaa esiin aiemmin tehdyn havainnon, jonka mukaan yksinäisyyden vastapainona on ihmisten luonnollinen motivaatio muodostaa ihmissuhteita. Nämä ihmissuhteet johtavat puolestaan sosiaali-

sen identiteetin muodostumiseen ja vahvistumiseen. Yksilöillä on tarve olla tyytyväinen itseensä ja omaan paikkaansa ympäröivässä sosiaalisessa maailmassa. Mikäli sopeutumisen tunnetta ei ole olemassa, yksilö tuntee itsensä eristäytyneeksi ja sosiaalisessa mielessä arvottomaksi. (Baumeister & Leary 1995, Hawckleyn, Brownen ja Cacioppon 1995, 803 mukaan.) Hawckleyn, Brownen ja Cacioppon tekemien havaintojen mukaan sopeutumisen tunnetta voidaan kuitenkin lisätä vuorovaikutuksen avulla. Tutkimuksen mukaan esimerkiksi säännöllinen myönteinen vuorovaikutuskokemus ystävien kanssa vastapainona vähentää yksinäisyyden tunteen kokemista (Hawckley, Browne & Cacioppo 2006, 803).

Yksinäisyyden ja masentuneisuuden yhteys nuoren elämässä

Yksinäisyys ja masentuneisuus ovat monin paikoin kiinteästi toisiinsa liitettyjä käsitteitä. Tämä yhteys voidaan havaita myös katsausaineistossa (ks. esim. Cacioppo ym. 2006, 1058). Tutkimustulosten valossa voidaan kuitenkin todeta, että vaikka koetun yksinäisyyden ja masentuneisuuden välillä onkin havaittavissa selkeä yhteys, ovat nämä kaksi ilmiötä toisistaan riippumattomia. Yksinäisyys ei siis välttämättä selitä masentuneisuutta eikä masentuneisuus välttämättä aiheuta yksinäisyyttä. Yksinäisyyden ja masentuneisuuden linkittyminen toisiinsa onkin moniulotteisempi tapahtumien sarja, jossa vuorovaikutustilanteisiin liittyvä motivoituminen – ennen kaikkea sen puute – aiheuttaa tai syventää yksinäisyyttä. (Cacioppo ym. 2006, 1079–1082.)

Vuorovaikutussuhteiden kannalta yksinäisyyden kokemisen lähtökohtana on yksilön alhainen motivaatio tai sen puute vuorovaikutusta kohtaan. Yksinäisyys on ennen kaikkea yksilön kokema tunne siitä, että henkilökohtaiset sosiaaliset tarpeet eivät ole riittävällä tavalla tyydytetyt. Tästä seuraa yksilön tarve muuttaa tilannetta. (Russel, Peplau & Cutrona 1980; Weiss 1973, 15 Cacioppon ym. mukaan 2006, 1055.) Cacioppo ym. (2006) nostavat esiin *sosiaalisen kivun* (social pain) käsitteen, joka fyysisen kivun lailla motivoi ihmisiä reagoimaan kipuun sen poistamiseksi. Sosiaalista kipua kokiessaan yksilöt pyrkivät siis korjaamaan rikkinäisiä sosiaalisia suhteita. Sosiaalisen hyväksynnän ja persoonan vahvistamisen odotetaan olevan palkitsevaa. Vuorovaikutussuhteiden siis oletetaan tuottavan jotain selkeää hyötyä yksilölle. Mikäli yksilön sosiaaliset suhteet

tuottavat kuitenkin yrityksistä huolimatta edellä mainittua sosiaalista kipua, voi yksilö alkaa tuntea itseään kohtaan negatiivisia tunteita, alentunutta itsekontrollin tunnetta tai masennuksen tunteita. (Cacioppo ym. 2006, 1058.)

Katsausaineiston perusteella yksinäisyyden kokeminen ei vielä itsessään selitä tai aiheuta masentuneisuutta. Yksinäisyyden kokeminen voi kuitenkin johtaa ahdistuneisuuteen, mielenheilahteluihin, alhaiseen sosiaaliseen tukeen ja sosiaalisten tilanteiden välttelyyn. Yksinäisyyteen liitetään myös onnettomuuden käsite, mutta yksinäisyys on paljon muutakin kuin pelkkä onnettomuuden tunne. Yksinäisyys voi vahvistaa turvattomuuden tunnetta, herkkyyttä erilaisille uhille ja hylätyksi tulemiselle. Tämän lisäksi yksinäisyys voi olla merkittävä persoonaa muuttava piirre, josta voi aiheutua ujoutta, sosiaalisten taitojen heikkoutta, puutteita itsesäätelyssä, alhaista optimismia sekä itsetunnon heikkoutta. Päinvastaisella tavalla sosiaalinen yhdessäolo ja hyväksyntä lisäävät kontrollin tunnetta ja positiivisia tuntemuksia sekä kohottavat itsetuntoa. (Cacioppo ym. 2006, 1058–1080; Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010, 1053.)

Katsausaineiston perusteella yksinäisyys ei myöskään selity yksilön persoonan erityispiirteillä. Yksinäiset ihmiset eivät välttämättä ole ratkaisevalla tavalla erilaisia ihmisiä kuin ne, jotka eivät tunne yksinäisyyden tunnetta. Myöskään yksilön persoona ei selitä sitä, miksi hän joutuu kokemaan yksinäisyyttä. Yksinäisyyteen ajaututaan ikään kuin lineaarisen jatkumon lopputuloksena eikä niinkään jonkun yksittäisen tapahtuman tai persoonan piirteen takia. (Cacioppo ym. 2006, 1081.)

Witvlietin, Brendgenin, van Lierin, Kootin ja Vitaron (2010, 1052–1053) mukaan lasten ja nuorten masentuneisuus ikään kuin voimistuu interpersonallisissa suhteissa. Tutkimuksen mukaan erityisesti ongelmalliset vertaissuhteet ovat avainasemassa lasten ja nuorten masentuneisuutta selittävänä tekijänä. Ongelmalliset vertaissuhteet johtavat helposti ei-toivottuihin emotionaalisiin ja kognitiivisiin lopputuloksiin, kuten yksinäisyyden tai alentuneen itsetunnon kokemuksiin. Vertaisryhmään kuuluminen on yksi tärkeimmistä sosiaalisista tarpeista. Tämän vuoksi vertaisryhmistä eristäytyminen on aivan erityisellä tavalla vahingollista nuorelle ihmiselle. Yksilön käsitykset omista sosiaalisista taidoista ovat liitoksissa siihen, kuinka yksilö menestyy vertaissuhteissaan.

Ystävättömyys ja vertaisten hyljeksintä johtavat helposti masennusoireisiin, sillä nuoret sisäistävät negatiiviset sosiaaliset kokemukset yksinäisyyden tuntemukseksi. Yksinäisyys voi jatkossa johtaa ja selittää muita ongelmia vertaissuhteissa.

Nuoren yksinäisyyden omaleimaisuus

Murrosikäisten nuorten kokema yksinäisyys on erilaista kuin lasten tai aikuisten kokema yksinäisyys. Nuoren aikuisen elämässä on tiettyjä kasvamiseen liittyviä kipukohtia, jotka ovat elämänkaaren näkökulmasta katsottuna ainutlaatuisia: oman elämän hallintaan sekä yksilöllistymiseen liittyvät odotukset ja vaatimukset asettavat täysin omaleimaisia haasteita sosiaalisten suhteiden kannalta. Samanaikaisesti nuori ihminen on kognitiivisesti ja psykologisesti tietyllä tavalla erityisen herkässä vaiheessa: nopeasti muuttuva sosiaalinen maailma aiheuttaa fyysistä syrjäytymistä sekä sosiaalista eristäytymistä (social isolation) läheisistä ihmiskontakteista. (Laursen & Hartl 2013, 1266.)

Katsausaineiston perusteella yksinäisyys on helppo ymmärtää juuri sosiaalisena eristäytymisenä ja siitä aiheutuvana kipuna. Sosiaalinen eristäytyminen kuvaa sitä tilannetta, jolloin voidaan periaatteessa olla fyysisesti muiden ihmisten joukossa, mutta varsinainen sosiaalinen kontakti puuttuu. Tietyllä tavalla voidaan jopa ajatella, että ajoittainen yksinäisyyden kokeminen on väistämätöntä aikuiseksi kasvamisen tiellä. Monelle nämä yksinäisyyden kokemukset ovat kuitenkin täysin uusia ja yllättäviä tilanteita. (Laursen & Hartl 2013, 1266.)

4.3.2 Vuorovaikutussuhteet ja sosiaaliset verkostot syrjäytymisen prosesseissa

Yksilön vuorovaikutusosaamiseen liittyy aina relationaalinen ulottuvuus: vuorovaikutusosaaminen ja sen eri osa-alueet muodostuvat, kehittyvät ja näyttäytyvät nimenomaan vuorovaikutussuhteissa. Esimerkiksi Spitzberg ja Cupach (1984, 107–114, 151–153) korostavat kontekstisidonnaisuuden tärkeyttä osana vuorovaikutuksen tarkoituksenmukaisuutta ja tehokkuutta. Vuorovaikutusosaamiseen kytkeytyvät aina erilaiset suhdetasot ja -kontekstit, jotka erottautuvat myös katsausaineistosta. Katsausaineis-

tosta nouseekin kolme vuorovaikutuksen suhdetasoa korostuneesti esille, joiden kautta vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen kytköksiä on tarkasteltu. Nämä kolme suhdetasoa ovat läheiset vuorovaikutussuhteet, professionaaliset vuorovaikutussuhteet sekä vertaissuhteet.

Läheiset vuorovaikutussuhteet

Katsausaineiston tutkimusartikkeleista reilu viidesosa (6) tarkastelee nuorten syrjäytymistä läheisten vuorovaikutussuhteiden näkökulmasta (ks. Englund, Egeland & Collins 2008; Fall & Roberts 2012; Clark & Churchill 2010; Elliot, Cunningham, Linder, Colangelo & Gross 2005; Vaughn, Beaver, Wexler, DeLisi & Roberts 2011; Michalski, Mishna, Worthington & Cummings 2003). Kaikki nuorten syrjäytymistä läheisten vuorovaikutussuhteiden näkökulmasta tarkastelevat tutkimusartikkelit käsittelevät jollain tavalla joko nuorten ja heidän perheensä välistä vuorovaikutusta, perheiden kokemuksia nuorten syrjäytymiseen tai perheessä tapahtuvan vuorovaikutuksen yhteyttä syrjäytymiseen tai sen ehkäisemiseen. Näissä tutkimuksissa erityisesti vanhempien roolilla havaitaan olevan suuri vaikutus nuorten vuorovaikutusosaamisen kehittymiseen ja nuorten syrjäytymiseen (ks. esim. Englund, Egeland & Collins 2008; Fall & Roberts 2012).

Yhdysvaltalaisten high school -opiskelijoiden valmistumisen ja keskeyttämisen syitä sekä niiden todennäköisyyksiä sosiaalisten taustatekijöiden perusteella tutkivat Englund, Egeland ja Collins (2008) tarkastelevat tutkimusartikkelissaan vanhempien ja nuoren välisen vuorovaikutussuhteen vaikutuksia nuoren koulumenestykseen. Nuorten opintojen kehittymistä 23 vuoden ajan seuranneen, monivaiheisen pitkittäistutkimuksen tulokset osoittavat, että vanhempien aktiivisella osallistumisella, esimerkiksi sosiaalisen tuen myötä, on merkittävä vaikutus nuoren opintomenestykseen. Tutkimuksen mukaan vanhempien aktiivisella osallistumisella on positiivisia vaikutuksia paitsi high school -opintojen loppuun viemiseen myös nuorten vuorovaikutusosaamisen kehittymiseen. Tutkimuksen mukaan nuoret, jotka ovat sekä akateemisesti että vuorovaikutusosaamisensa puolesta kompetentteja yksilöitä tulevat todennäköisemmin menestymään myös tulevaisuudessa opinnoissaan. Tutkimuksessa kuitenkin huo-

mautetaan, että koulutöissään menestyvien nuortenkin riski opintojensa epäonnistumiseen kasvaa, jos vanhemmilta saatu tuki lakkaa tai vähenee. Läheiset vuorovaikutussuhteet, erityisesti vanhempien ja nuoren välinen vuorovaikutussuhde, nähdään siis erityisen merkityksellisiksi nuoren sosiaalisen kehityksen ja opintoihin liittyvän menestyksen kannalta. (Englund, Egeland & Collins 2008, 88–89.)

Myös Fall ja Roberts (2012) tutkivat läheisten vuorovaikutussuhteiden vaikutuksia nuorten high school -opintoihin. Nuorten, heidän vanhempiensa sekä nuorten opettajien käsityksiä tarkastelleen tutkimuksen tulokset osoittavat, että läheisillä vuorovaikutussuhteilla on merkittäviä vaikutuksia nuorten opintomenestykseen tai päinvastoin vaikeuksiin opinnoissa. Tutkimuksen mukaan esimerkiksi vanhemmilta saatu sosiaalinen tuki lisää nuorten sitoutumista koulutöihin ja nuorten positiivista suhtautumista opintojen suorittamiseen. Täten myös nuorten käsitys opintojensa hallinnasta ja kontrolloimisesta kasvaa, mikä lisää heidän motivaatiotaan opiskeluun ja ennaltaehkäisee opintojen keskeyttämisen riskiä. (Fall & Roberts 2012, 795–796.)

Osa katsausaineiston tutkimusartikkeleista tarkastelee läheisten vuorovaikutussuhteiden merkitystä nuorten syrjäytymisen prosesseihin myös toisen osapuolen kuten vanhempien näkökulmasta. Esimerkiksi Clark ja Churchill (2010) selvittävät tutkimuksessaan syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten vanhemmille suunnatun vanhemmuuskurssin vaikutuksia nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen. Tutkimuksen keskiössä oleva vanhemmuuskurssi oli suunnattu syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten vanhemmille, ja sillä pyrittiin auttamaan vanhempia käsittelemään nuoren häiriökäyttäytymistä sekä kehittämään avoimempaa ja luottamuksellisempaa vuorovaikutussuhdetta omaan lapseen. Tutkimuksen mukaan vanhemmuuskurssin avulla vanhempien omat vuorovaikutustaidot syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren kanssa toimimisessa kehittyivät. Clark ja Churchill korostavatkin tutkimuksensa pohdinnoissaan sitä, ettei nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä tulisi unohtaa myöskään vanhemmuuden ja muiden läheisten vuorovaikutussuhteiden merkitystä osana nuorten syrjäytymistä ja ennen kaikkea sen ehkäisemistä. Täten myös vanhempien ja muiden läheisten huomioiminen ja auttaminen korostuvat nuorten syrjäytymistä ehkäisevässä työssä. (Clark & Churchill 2010, 324–326.)

Läheisillä vuorovaikutussuhteilla voi olla kielteisiäkin vaikutuksia nuorten syrjäytymiseen, jos läheiset vuorovaikutussuhteet koetaan negatiivisiksi. Äärimmäinen esimerkki on perheväkivalta, jonka yhteyksiä nuorten syrjäytymiseen Elliot, Cunningham, Linder, Colangelo ja Gross (2005) tutkivat. Kyselytutkimuksen tulosten mukaan fyysisellä perheväkivallalla on merkittävä yhteys nuorten tai lasten kokemaan syrjäytymiseen vertaistensa joukossa. Väkivallan uhriksi joutuneiden nuorten kyky muun muassa emotionaaliseen kiinnittymiseen on pienentynyt. Tämän lisäksi väkivallan kohteeksi joutuneiden nuorten sosiaalinen kompetenssi sekä itsetunto ovat heikentyneet. (Elliot, Cunningham, Linder, Colangelo & Gross 2005, 1677–1680.)

Katsausaineistosta tehtyjen havaintojen perusteella läheisten vuorovaikutussuhteiden kytkeytyminen nuorten syrjäytymisen prosesseihin vaikuttaisi olevan merkityksellisestä. Erityisesti vanhemmilta saadulla sosiaalisella tuella vaikuttaisi katsausaineiston perusteella olevan merkittävä vaikutus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä ja torjumisessa.

Professionaaliset vuorovaikutussuhteet

Katsausaineiston tutkimusartikkelista reilu viidesosa (6) tarkastelee jollain tavalla professionaalisten vuorovaikutussuhteiden merkitystä nuorten syrjäytymiseen. Esiin nousevia professionaalisia suhteita ovat syrjäytyneen nuoren ja sosiaalityöntekijän tai muun tukihenkilön (ks. Daniels & Colen 2010; Campbell, Rondon, Galway & Leavey 2013; Blechman 1992) sekä opintonsa keskeyttäneen tai niiden keskeyttämistä lähellä olevan nuoren ja hänen opettajansa (ks. Englund, Egeland, Collins 2008; Fall & Roberts 2012; Nowicki, Duke, Sisney, Stricker & Tyler 2004) väliset suhteet.

Campbell, Rondon, Galway ja Leavey (2013) selvittävät tutkimuksessaan sosiaalityöntekijöiden kokemuksia nuorten miesten syrjäytymiseen liittyen, jonka avulla tutkimus pyrkii havaitsemaan ja nostamaan esiin syrjäytymiseen johtavia syitä. Lisäksi tutkimus pyrkii arvioimaan sitä, miten kannattavia ja tehokkaita ongelmanuorille tarjotut sosiaalipalvelut ovat. Pohjois-Irlantiin sijoittuvan tutkimuksen yksi päähavainnoista on se,

että jokaisen syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tilanne on aina yksilöllinen ja samalla myös moniulotteinen, eikä nuorten kokemaan syrjäytymistä voida täten yleistää. Tutkimuksen mukaan tämä aiheuttaa vaatimuksia myös nuorten syrjäytymistä ehkäisevälle työlle. Jotta nuorten käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa, sosiaalityöntekijän ja syrjäytyneiden nuorten välinen vuorovaikutussuhde vaatii aina molempuolisen luottamuksen muodostamista sekä sosiaalityöntekijältä tiettyjä vuorovaikutustaitoja, kuten empatiakykyä. Tutkimuksen mukaan tämä puolestaan edellyttää professionaalilta suhteilta sitä, että sosiaalityöntekijöillä on käytettävissä jokaiseen erilliseen tapaukseen (nuoreen) riittävästi aikaa ja resursseja. Tutkimuksen mukaan tällainen skenaario ei kuitenkaan toteudu läheskään aina sosiaalityöntekijöiden työssä. Tutkimus korostaakin sitä, että nuorten syrjäytymistä ehkäisevään sosiaalityöhön tarvittaisiin riittävästi resursseja, jotta järkeviä tuloksia voidaan saada aikaiseksi. Tutkimuksen mukaan resurssien lisääminen vaatii siten myös suurempaa huomiota nuorten syrjäytymiseen tehtäessä yhteiskunnallisia päätöksiä. Tutkimus nostaa esiin myös sen, että nuoria tulisi rohkaista sosiaalipalvelujen pariin aktiivisemmin, sillä sosiaalityöntekijöiden kokemusten mukaan sosiaalipalveluiden pariin hakeutuminen on nuorille iso haaste ja kynnyks. Tutkimuksen johtopäätösten mukaan uusia entistä hienovaraisempia ja innovatiivisempia tapoja tulisi tulevaisuudessa kehittää, jotta nuorten ongelmien tunnistaminen ja avun saaminen helpottuisivat ja tehostuisivat. Samalla tutkimuksessa korostetaan sitä, että nuorten syrjäytymiseen pitäisi kyetä puuttumaan tulevaisuudessa jo entistä varhaisemmassa vaiheessa. (Campbell, Rondon, Galway & Leavey 2013, 68–69.)

Myös Daniels ja Cole (2010) tarkastelevat nuorten syrjäytymistä professionaalisten suhteiden näkökulmasta. He korostavat johtopäätöksissään ennen kaikkea nuoren yksilöllisen kohtaamisen sekä luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen luomisen merkitystä, jotta nuorten syrjäytymistä voidaan ehkäistä. Kahden vuoden seurantalutkimus kartoittaa, minkälaisia seurauksia toisen asteen opintojen keskeyttämisellä on nuorten syrjäytymisen kannalta. Opintojen keskeyttämisellä on tutkimuksen mukaan merkittäviä vaikutuksia nuorten syrjäytymisen syvenemiseen: kaksi vuotta opintojensa keskeyttämisen jälkeen suuri osa nuorista kokee tulevaisuutensa edelleen rajoittuneeksi ja heidän syrjäytyminen on omien kokemustensa perusteella syventynyt. Da-

nielsin ja Colen tutkimus pyrkii vastaamaan myös siihen, miten opintojensa keskeyttäneiden nuorten tilannetta voitaisiin auttaa opettajien sekä paikallisten opetusviranomaisten toimesta. Tutkimuksen johtopäätösten mukaan erilaisten auttavien tahojen, kuten lukio-opettajien, sosiaalityöntekijöiden, tukihenkilöiden ja muiden syrjäytyneiden nuorten kanssa professionaaliosuhteissa toimivien henkilöiden vuorovaikutustaidoilla ja työhön sitoutumisella on erityisen suuri vaikutus luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen muodostamisessa. Luottamuksen kasvaessa ja vuorovaikutussuhteen syventyessä nuoren halukkuus omaksua häntä auttavan henkilön neuvoja ja ohjeita kasvaa. Luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen myötä nuoren syrjäytymisprosessissa pystytään saavuttamaan tilanne, jossa opettaja, tukihenkilö tai muu nuorta auttava henkilö toteaa tietynlaisen toiminnan olevan nuoren omaksi parhaakseen ja nuori myös ryhtyy toteuttamaan auttavan henkilön tarjoamaa toimintamallia, vaikka se tuntuisikin haastavalta, tylsältä tai muuten vastenmieliseltä. (Daniels & Cole 2010, 126–129.)

Katsausaineiston perusteella professionaaliosuhteet kytkeytyvät nuorten syrjäytymiseen olennaisella tavalla. Syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten sekä heitä auttavien henkilöiden välisissä professionaaliosuhteissa korostuvat erityisesti luottamuksen rakentaminen, nuoren yksilöllinen kohtaaminen sekä nuorten ongelmien ymmärtäminen tapauskohtaisesti. Katsausaineiston perusteella professionaaliosuhteilla voidaan myös vaikuttaa nuorten syrjäytymiseen ja sen ehkäisemiseen.

Vertaissuhteet

Läheisten ja professionaaliosuhteiden lisäksi katsausaineiston tutkimusartikkeleissa tarkastellaan nuorten syrjäytymisen prosesseja ja vuorovaikutusosaamista vertaissuhteiden näkökulmasta. Katsausaineiston perusteella vertaissuhteilla on merkittäviä kytköksiä sekä nuorten syrjäytymisen syntymiseen, syvenemiseen ja ehkäisemiseen. Katsausaineiston tutkimusartikkeleista vajaa neljäsosa (7) tarkastelee nuorten syrjäytymistä ennen kaikkea vertaissuhteiden näkökulmasta (ks. Hatzenbuehler, McLaughlin & Xuan 2012; Abery & Simunds 1997; Laursen & Hartl 2013; Witv-

liet, Brendgen & van Lier, Koot 2010; Gest, Sesma, Masten & Tellegen 2006; Wölfer, Bull & Scheithauer 2012; McGaha & Fitzpatrick 2005).

Saksalaisten psykologian tutkijoiden Wölferin, Bullin ja Scheithauerin (2012) tutkimusartikkelissa tarkastellaan sitä, millä tapaa nuorten sosiaaliset taidot vaikuttavat kouluikäisten nuorten integroitumiseen vertaisyhteisössä. Tutkimus pyrkii mittaamaan 7.–9.-luokkalaisten koululaisten sosiaalisia taitoja, arvioimaan koululaisten kokemuksia omista vertaissuhteista sekä selvittämään nuorten opettajien käsityksiä oppilaiden vertaissuhteista. Kyselytutkimuksen mukaan vertaissuhteilla on merkittävä rooli nuorten syrjäytymisessä ja sen ehkäisemisessä. Tutkimuksessa nostetaan esiin, että syrjäytymistä ja eristäytymistä esiintyy sosiaalisena ilmiönä kaikissa sosiaalisissa yhteisöissä noin 10 prosentilla yksilöistä. Tämä taustaoletus näkyy myös kyseisen tutkimuksen tuloksissa: jokaiselta tutkimuksen kohteena olevalta koululuokalta keskimäärin noin kaksi oppilasta on jollain tapaa sosiaalisesti eristäytyneitä riippumatta luokkatasosta, yksilöiden sukupuolista tai arvosanoista. Tutkimuksen mukaan koululaisten omaan vertaisyhteisöön kiinnittyneet nuoret ovat sosiaalisilta taidoiltaan kehittyneempiä kuin oppilaat, joiden kiinnittyminen vertaisyhteisöön on vähäisempää. Sosiaalisesti taitavat ja vertaisyhteisöön kiinnittyneet oppilaat ovat myös suosittumia vertaistensa joukossa. (Wölfer, Bull & Scheithauer 2012, 143–145.)

Wölferin, Bullin ja Scheithauerin (2012) tutkimuksen perusteella vertaisyhteisöön kiinnittyminen tai kuuluminen ei kuitenkaan välttämättä edellytä nuorilta erityisiä sosiaalisia taitoja, jos vertaisyhteisössä on muita yksilöitä, joiden sosiaaliset taidot ovat kehittyneitä. Tämän havainnon perusteella tutkijat tekevätkin johtopäätöksen, että teiniikäisten nuorten ajautuminen vertaisyhteisön ulkopuolelle ei välttämättä ole aina kiinni syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren omista sosiaalisista taidoista, vaan syrjäytymiseen tai sosiaaliseen eristäytymiseen vaikuttavat merkittäväällä tavalla myös vertaisten sosiaaliset taidot. Vastaavasti vertaisten tuella voidaan vahvistaa syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren kiinnittymistä vertaisyhteisöön. Tutkimuksen johtopäätöksissä huomautetaan, että nuorten sosiaalinen eristäytyminen ja vertaisyhteisön ulkopuolelle jääminen on ”hoidettavissa oleva ongelma”. Sosiaalista eristäytymistä voidaan ehkäistä ja torjua vertaissuhteiden ja niiden kautta tapahtuvan

vertaistuen avulla. Tutkimuksen mukaan vertaistuen lisääminen edellyttää puolestaan sitä, että nuorille tarjotaan mahdollisuus kehittää heidän sosiaalisia taitojaan ennen kaikkea ryhmässä toimimisen näkökulmasta. (Wölfer, Bull & Scheithauer 2012, 143–145.)

Myös Aberyn ja Simundsin (1997) tapaus-tutkimuksen johtopäätöksissä korostetaan kouluikäisten nuorten sosiaalisten taitojen merkitystä vertaissuhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä. Tutkimuksessaan Abery ja Simunds havaitsivat, että esimerkiksi nuorten aggressiivista käyttäytymistä pystytään hillitsemään ja vähentämään sosiaalisten taitojen kehittämiseen tähtävällä koulutuksella. Sosiaalisten taitojen kehittämisellä nuorten menestyksenkäs kiinnittyminen vertaisryhmiin sekä heidän itseilmaisunsa kehittyvät. Aberyn ja Simundsin mukaan tutkimustulokset tukevat sitä ajatusta, että sosiaalisten taitojen kehittämiseen tähtävällä koulutuksella on suoria tai epäsuoria vaikutuksia nuorten aggressiivisen tai muunlaisen häiriökäyttäytymisen ehkäisemiseen sekä kouluyhteisössä että laajemmin yhteiskunnassa. (Abery & Simunds 1997, 229–234.)

Vertaissuhteiden merkitystä nuoren elämässä ei voida väheksyä. Witvlietin, Brendgenin, van Lierin, Kootin ja Vitaron (2010) mukaan vertaisryhmään kuuluminen on yksi tärkeimmistä yksilön sosiaalisista tarpeista, minkä vuoksi vertaisryhmän ulkopuolelle jääminen voi olla erityisen haitallista nuorten syrjäytymisen näkökulmasta. Yksilön käsitykset hänen omista sosiaalisista taidoistaan ovat liitoksissa siihen, miten hän kokee asemansa ja tilanteensa vertaisten joukossa. Ongelmalliset vertaissuhteet voivat nuoren kohdalla myös korostaa tai edesauttaa ikäviä emotionaalisia ja kognitiivisia seuraamuksia, kuten lisätä yksinäisyyden tunnetta tai syventää alentunutta itsetunnon kokemusta. (Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010, 1045–1055.) Vertaissuhteiden kytkeytyminen nuorten syrjäytymiseen vaikuttaisikin katsausaineiston perusteella olevan merkityksellistä. Katsausaineiston perusteella vertaissuhteilla ja esimerkiksi niissä esiintyvällä vertaistuella on merkittävä rooli nuorten syrjäytymisen prosesseissa, ja vertaissuhteiden avulla nuorten syrjäytymiseen voidaan myös vaikuttaa.

Sosiaaliset verkostot

Yksittäisiä vuorovaikutussuhteita laajemmassa kuvassa sosiaaliset verkostot ja niissä tapahtuvat muutokset nousevat niin ikään katsausaineistossa esiin. Esimerkiksi nuorten miesten syrjäytymistä sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta tarkastelevat Campbell, Rondon, Galway ja Leavey (2013) toteavat johtopäätöksissään, että perheestä ja yhteiskunnasta eriytyminen sekä yleisesti sosiaalisten suhteiden väheneminen aiheuttaa nuorissa miehissä syrjäytymisen kannalta riskialtista käyttäytymistä. Tutkimuksen mukaan sosiaalisten verkostojen supistuminen ajaa nuoret miehet muun muassa usein väkivaltaisen käyttäytymisen kierteeseen, mikä taas johtaa entistä useammin lisääntyvään päihteiden käyttöön ja ajaa kohti syvempää syrjäytymistä. (Campbell, Rondon, Galway & Leavey 2013, 69.)

Yhdysvalloissa vuosina 1994–95 toteutettua kansallista nuorten terveystutkimusta analysoivat Hatzenbuehler, McLaughlin ja Xuan (2012) selvittävät tutkimuksessaan, minkälaisia sosiaalisia verkostoja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on sekä mikä on näiden sosiaalisten verkostojen yhteys nuorten masennusoireisiin. Tutkimuksen mukaan nuoret, jotka ilmaisevat olevansa ihastuneensa samaan sukupuoleen ovat useammin sosiaalisesti eristäytyneitä kuin nuoret, jotka ilmaisevat kiinnostuksensa vastakkaiseen sukupuoleen. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on myös vertaisyhteisössä alhaisempi sosiaalinen status verrattuna heteronuoriin. Nämä tutkimustulokset todentuiivat erityisesti naisten kohdalla. Tutkimusten mukaan sukupuolivähemmistöön kuuluvilla miehillä on puolestaan enemmän ystävyys-suhteita vastakkaisen sukupuolen kuin saman sukupuolen edustajien kanssa. Tutkimuksen johtopäätöksissä todetaan, että sukupuolivähemmistöön kuuluvien nuorten kohdalla havaitaan selvästi enemmän sosiaalista eristäytyneisyyttä kuin heteronuorilla. Lisäksi seksuaalivähemmistöön kuuluvilla nuorilla on vähemmän sosiaalisia kontakteja kuin heteronuorilla, ja seksuaalivähemmistöön kuuluvat nuoret kohtaavat yleisesti ottaen haastavampia sosiaalisia asetelmia vertaisryhmissään. Tutkimuksen perusteella sosiaalisilla verkostoilla ja niissä tapahtuvalla vuorovaikutuksella vaikuttaisikin olevan vaikutuksia sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten masennuksen syntymiseen ja syvenemiseen. (Hatzenbuehler, McLaughlin & Xuan 2012, 1188–1190.)

Yhdysvaltaisten korkeakouluopiskelijoiden opintojen keskeyttämistä ja siihen liittyviä syitä tutkineet McGaha ja Fitzpatrick (2005) havaitsivat opiskelijoille suunnatussa kyselytutkimuksessaan, että interpersonaalinen kompetenssi korreloi positiivisesti opintojen keskeyttämisen suhteen. Selitykseksi tälle yllättävälle havainnolle tutkimus esittää muun muassa sen, että interpersonaalisesti kompetentit yksilöt ovat vertaistensa keskuudessa suosittuja sekä sosiaalisesti aktiivisia. Tällöin interpersonaalisesti kompetenttien yksilöiden ajankäyttö muihin aktiviteetteihin kuin opintoihin kasvaa ja vaara opintojen ulkopuolelle ajautumisesta lisääntyy. Samalla tutkimus kuitenkin korostaa sitä, että täysin sosiaalisten verkostojen ulkopuolelle ajautuminen kasvattaa riskiä opintojen keskeyttämiseen. Tutkimuksen tulokset osoittivatkin, että sosiaalisista verkostoista *marginalisoituminen* (marginalization) korreloi niin ikään positiivisesti opintojen keskeyttämisen kanssa. (McGaha & Fitzpatrick 2005, 287–297.)

Opintojen keskeyttämisellä ja sen myötä tapahtuvalla sosiaalisten verkostojen vähenemisellä vaikuttaisi katsausaineiston perusteella olevan merkittäviä vaikutuksia myös nuorten vuorovaikutusosaamisen kehittymiseen tai heikkenemiseen. Esimerkiksi Vaughn, Beaver, Wexler, DeLisi ja Roberts (2011) havaitsevat tutkimusartikkelissaan, että koulun tai opintojen keskeyttämisellä on merkittävä vaikutus verbaalisten vuorovaikutustaitojen heikkenemiseen. Johtopäätöksissään tutkijat toteavat, että high schoolista valmistuneet nuoret ovat verbaalisesti huomattavasti taitavampia kuin koulupudokkaat nuoret. Tutkimuksessa nostetaan esille myös aiemmin tehty havainto, jonka mukaan high school -opintojen kaksi viimeistä vuotta ovat nuorten verbaalisten taitojen kehittymisen kannalta erityisen keskeisiä (Hotchkiss 1984, Vaughnin, Beaverin, Wexlerin, DeLisin & Robertsin 2011, 203 mukaan). Verbaalisten taitojen merkitystä korostetaan myös opintojen keskeyttämisen ennaltaehkäisyssä. Tutkimuksen mukaan tieto siitä, että koulusta valmistumisella on yhteys verbaalisiin taitoihin, on olennainen erityisesti niille opettajille, jotka suunnittelevat interventio- ja ennaltaehkäisyohjelmia opintovaikeuksien kanssa painiville nuorille. Tutkimuksen mukaan verbaalista päätteilyä, järkeilyä ja ymmärrystä korostavalla opetuksella voidaan kasvattaa nuorten kokonaisvaltaisempaa oppimista. (Vaughn, Beaver, Wexler, DeLisi & Roberts 2011, 197–204.)

Katsausaineiston perusteella sosiaalisissa verkostoissa tapahtuvilla muutoksilla on vaikutusta myös nuorten kokemaan yksinäisyyteen ja masentuneisuuteen sekä nuorten sosiaaliseen eristäytymiseen. Laursen ja Hartl (2013) tarkastelevat tutkimusartikkelissaan sitä, missä määrin yksinäisyys aiheuttaa syrjäytymistä ja sosiaalista eristäytymistä teini-ikäisten nuorten keskuudessa. Tutkimuksen mukaan teini-ikäisten elämässä on tiettyjä kasvamiseen liittyviä kipukohtia, jotka ovat ainutlaatuisia paitsi yksilön fyysisen ja henkisen kehittymisen kannalta myös hänen elämässään kohtaamien sosiaalisten suhteiden näkökulmasta. Tutkimuksessa korostetaan sitä, että teini-ikäiset nuoret ovat kognitiivisesti ja psykologisesti herkässä vaiheessa, jossa nopeasti muuttuva sosiaalinen maailma aiheuttaa helposti niin fyysistä kuin sosiaalista syrjäytymistä. (Laursen & Hartl 2013, 1266.)

Katsausaineiston perusteella sosiaaliset verkostot nousevat merkityksellisellä tavalla esille suhteessa nuorten syrjäytymiseen. Katsausaineiston perusteella sosiaalisilla verkostoilla ja niissä tapahtuvilla muutoksilla on yhteyksiä muun muassa nuorten yksinäisyyteen, masentuneisuuteen, häiriökäyttäytymiseen sekä opintojen keskeyttämiseen.

4.3.3 Sosiaalinen tuki

Katsausaineiston tutkimusartikkeleissa sosiaalisen tuen sekä sosiaalisissa verkostoissa tapahtuvien muutosten vaikutus nuorten syrjäytymiseen tai siihen vaikuttaviin tekijöihin nousee merkittäväällä tavalla esille. Sosiaalisella tuella ja sosiaalisissa verkostoissa tapahtuvilla muutoksilla on katsausaineiston perusteella yhteyksiä esimerkiksi nuorten opintomenestykseen (ks. esim. Englund, Egeland & Collins 2008) sekä nuorten kokemaan sosiaalisen eristäytymiseen (ks. esim. Wölfer, Bull & Scheithauer 2012) ja yksinäisyyteen (ks. esim. Cacioppo ym. 2006; Laursen & Hartl 2013) sekä nuorten vuorovaikutusosaamisen kehittymiseen (ks. esim. Vaughn, Beaver, Wexler, DeLisi & Roberts 2011).

Katsausaineistossa yhdeksi olennaiseksi ja mielenkiintoiseksi vuorovaikutusilmiöksi nousee esiin nuorten kokema ja saama sosiaalinen tuki. Katsausaineiston tutkimusar-

tikkeliin perusteella sosiaalisella tuella on merkittäviä vaikutuksia nuorten syrjäytymiseen tai sen ehkäisemiseen. Erityisesti sosiaalisen tuen lähteiden tai määrän vähentämisellä vaikuttaisi olevan negatiivisia vaikutuksia nuorten syrjäytymiseen tai syrjäytymisriskin kasvamiseen (ks. esim. Englund, Egeland & Collins 2008; Fall & Roberts 2012; Wölfer, Bull & Scheithauer 2012; Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010).

Sosiaalinen tuki linkittyy olennaisesti yksilöiden vuorovaikutussuhteisiin, jotka toimivat yksilöiden saaman sosiaalisen tuen lähteinä. Katsausaineiston perusteella erityisesti läheiset vuorovaikutussuhteet nousevat merkittävään asemaan nuorten sosiaalisen tuen lähteinä, ja sosiaalisella tuella havaitaan olevan huomattavia vaikutuksia nuoren kehitykseen. Muun muassa Englund, Egeland ja Collins (2008, 88–89) korostavat, että läheisistä vuorovaikutussuhteista – erityisesti perhepiiristä – saatavalla sosiaalisella tuella on merkittäviä vaikutuksia paitsi nuorten opintomenestykseen myös nuorten sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen. Englund, Egeland ja Collins havaitsevat, että nuori ajautuu helpommin opintojensa epäonnistumiseen, jos esimerkiksi vanhemmilta saatu sosiaalinen tuki vähenee. Sosiaalisella tuella on tutkimuksen mukaan myös positiivinen vaikutus nuorten sosiaaliseen kompetenssiin: tutkimustulosten mukaan nuoret, joiden vanhemmat osallistuvat nuoren elämään aktiivisesti ja tarjoavat monipuolisesti sosiaalista tukea, ovat sosiaalisesti taitavampia kuin nuoret, joilla vanhempien tarjoama sosiaalisen tuen määrä on vähäistä. (Englund, Egeland & Collins 2008, 88–89.)

Katsausaineiston perusteella sosiaalisen tuen vaikutukset nuorten syrjäytymiseen tai sen ehkäisemiseen ovat muutenkin merkittäviä, ja sosiaalisen tuen vaikutukset ovat näkyvissä myös muilla vuorovaikutuksen suhdetasoilla kuin läheisissä vuorovaikutussuhteissa. Esimerkiksi Wölfer, Bull ja Scheithauer (2012, 143–145) korostavat sosiaalisen tuen merkitystä kouluikäisten nuorten vertaissuhteissa. Tutkimuksen mukaan vertaissuhteissa tapahtuvan sosiaalisen tuen avulla voidaan muun muassa tehokkaasti ehkäistä nuorten sosiaalista eristäytymistä. Cacioppon ym. (2006) nuorten yksinäisyyteen keskittyneen tutkimuksen johtopäätöksissä puolestaan todetaan, että nuorten yksinäisyyteen liittyy usein olennaisesti paitsi ahdistuneisuus ja mielialojen heilahtelut myös sosiaalisten tilanteiden välttely sekä nuorten saaman sosiaalisen tuen vähäinen

määrä. Tutkimuksen mukaan näiden osatekijöiden myötä yksinäisyys vahvistaa nuorten turvattomuuden tunnetta sekä herkkyyttä erilaisille sosiaalisille uhille ja hylätyksi tulemiselle. (Cacioppo ym. 2006, 1079–1082.)

Katsausaineiston perusteella sosiaalisen tuen merkitys nousee esiin myös professionaalisten vuorovaikutussuhteiden kautta. Esimerkiksi Fall ja Roberts (2012, 795–796) nostavat esiin vanhemmilta saadun sosiaalisen tuen merkityksen nuorten opintomenestyksessä, mutta korostavat samalla myös opettajien vastuullista roolia nuorten kehityksessä. Tutkimuksen mukaan opettajien aito kiinnostus nuoria kohtaan, kannustaminen ja yhteisöllisyyden tukeminen vaikuttaa suoraan nuorten kiinnittymiseen opintojaan kohtaan ja sitä kautta myös heidän opintomenestykseen. Sosiaalinen tuki voidaan nähdä linkittyvän myös sosiaalityöhön. Esimerkiksi Cambell ja ym. (2013, 68) toteavat, että syrjäytyneen nuoren ja sosiaalityöntekijän välisessä vuorovaikutussuhteessa luottamus ja empatia ovat avainasemassa. Luottamusta ja empatiaa voidaan pitää puolestaan sosiaalisen tuen lähtökohtina (Mikkola 2006, 35).

Katsausaineiston perusteella sosiaalisen tuen merkitys nuorten sosiaalista kehitystä edistävänä ja toisaalta syrjäytymistä ehkäisevänä toimintana vaikuttaisi olevan merkittävää. Sosiaalinen tuki nousee esille myös eri suhdetasoille: niin läheisissä, professionaalisisissa kuin vertaissuhteissakin.

5 POHDINTA

5.1 Keskeiset löydökset

Tämä tutkielman runkona ja operatiivisena osiona toimii systemaattinen kirjallisuuskatsaus, jossa tarkastellaan vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen välisiä kytköksiä kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen ensisijaisena tavoitteena on löytää tieteellistä evidenssiä kahden erillisen ilmiön – vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen – välisille kytköksille. Tähän tavoitteeseen myös päästään, sillä systemaattisen kirjallisuuskatsauksen perusteella rajatusta katsausaineistosta on löydettävissä vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen välille erilaisia, joskaan ei aina selvästi havaittavissa olevia kytköksiä. Näitä kytköksiä paljastavia ja kuvaavia havaintoja, löydöksiä ja johtopäätöksiä esitellään tässä luvussa tarkemmin. Lisäksi tässä luvussa kuvataan sitä, miten nämä löydökset peilautuvat tutkielman taustakirjallisuuden kanssa sekä pohditaan sitä, miten vuorovaikutusosaaminen ja nuorten syrjäytyminen kietoutuvat toisiinsa puheviestinnän näkökulmasta. Tässä luvussa esitetään myös pohdintoja siitä, miten vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen välisiä kytköksiä voitaisiin tulevaisuudessa tutkimustyössä tai käytännön toiminnassa huomioida paremmin.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tiedonhaku- ja analyysivaiheiden jälkeen esiin nousi 25 tieteellistä tutkimusartikkelia, jotka nimesimme katsausaineistoksi. Katsausaineistoa analysoitiin asetettujen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla: erityisesti katsausaineistosta pyrittiin etsimään ja erittelemään sellaisia vuorovaikutusilmiöitä, joiden avulla vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen kytköksille voitiin löytää jonkinlaista evidenssiä.

Evidenssiä vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen välisille kytköksille myös löydettiin, sillä katsausaineistosta nousee useita sekä vuorovaikutusosaamiseen että nuorten syrjäytymiseen kytkeytyviä vuorovaikutusilmiöitä. Katsausaineiston perusteella kolme vuorovaikutusilmiötä nousevat kuitenkin erityisellä tavalla esille, joilla

havaitaan olevan merkittäviä yhteyksiä sekä vuorovaikutusosaamiseen että nuorten syrjäytymiseen. Nämä kolme vuorovaikutusilmiötä ovat yksinäisyys osana nuorten syrjäytymistä, vuorovaikutussuhteet osana nuorten syrjäytymistä sekä sosiaalinen tuki osana nuorten syrjäytymistä.

5.1.1 Yksinäisyys osana nuorten syrjäytymistä

Ihmisten kokemaan yksinäisyyteen vaikuttavat aina yksilön piirretyyppiset ominaisuudet. Yksinäisyys ei kuitenkaan selity pelkästään yksilön persoonan erityispiirteillä. Kat-sausaineistosta nouseekin esiin, että yksinäisyys voidaan nähdä vuorovaikutusilmiönä, joka todentuu ennen kaikkea vuorovaikutussuhteiden puuttumisena. (Cacioppo ym. 2006, 1081.)

Vuorovaikutusosaamisen kehittymiselle on olennaista, että yksilöllä on toimivia vuoro-vaikutussuhteita. Näiden vuorovaikutussuhteiden avulla yksilö saa palautetta toiminnastaan ja edelleen kehittää vuorovaikutusosaamistaan. (Spitzberg & Cupach 1984, 105.) Vuorovaikutussuhteiden puuttuminen on siis paljon muutakin kuin pelkkää yksinäisyyden tunnetta jonakin tiettyinä hetkenä. Voidaan ajatella, että vuorovaikutussuhteiden puuttuminen voi olla ratkaisevalla tavalla haitaksi nuorelle, jonka vuorovaikutusosaaminen jää alhaiselle tasolle jo nuorena ja näin ollen edelleen vaikeuttaa selviytymistä erilaisista vuorovaikutustilanteista aikuisiällä. Tällainen henkilö saattaa siis jäädä jostakin merkittävästä oppimiskokemuksesta paitsi. Tätä ajatusta tukee myös Hedmanin ja Valkosen ja jäsenitys (2012, 7), jonka mukaan vuorovaikutusosaaminen on henkilökohtaisten taitojen lisäksi myös vuorovaikutussuhteessa itsessään syntyvää osaamista, johon tarvitaan molemmat vuorovaikutussuhteen osapuolet.

Vuorovaikutusosaamisen kaikki kolme ulottuvuutta (behavioraalinen, kognitiivinen ja affektiivinen) ovat myös kytköksissä yksinäisyyteen. Spitzberg ja Cupach (1984, 123–125) luokittelevat vuorovaikutustiedot sellaisen tiedon hallussa pitämiseksi tai sellaisen tiedon hankkimiseksi, joka mahdollistaa interpersonallisessa vuorovaikutussuhteessa tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen toiminnan. Mikäli yksilöllä ei ole toimivia vuorovaikutussuhteita, saattaa olennainen vuorovaikutustilanteeseen liittyvä tieto jäädä hank-

kimatta (Hedman & Valkonen 2012, 7). Tämä taas entisestään heikentää mahdollisuuksia toimia haastavissa vuorovaikutustilanteissa, joissa edellytetään jotain vuorovaikutustilanteen itseensä liittyvää tietoa.

Yksinäisyys kytkeytyy myös vuorovaikutustaitojen kehittymiseen. Jotta vuorovaikutustilanteessa havaittavia taitoja voidaan arvioida, yksilöllä täytyy olla vuorovaikutussuhteita, joiden perusteella toiminta tulee arvioiduksi. Taitavana vuorovaikutustoimintana voidaan pitää nimenomaan sellaista toimintaa, joka tulee tietyssä vuorovaikutustilanteessa arvioiduksi tehokkaaksi ja tarkoituksenmukaiseksi (Valkonen 2003, 36). Yksilön vuorovaikutustaitojen kehittyminen edellyttää vuorovaikutussuhteista saatavaa palautetta.

Katsausaineiston perusteella yksinäisyydellä voi olla merkittäviä vaikutuksia yksilön vuorovaikutusmotivaatioon (Cacioppo ym. 2006, 1057; Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010, 1053). Vuorovaikutusmotivaatio voidaan puolestaan liittää vuorovaikutusosaamisen affektiiviseen ulottuvuuteen (ks. esim Valkonen 2003, 37). Motivaatio liittyy kiinteästi vuorovaikutustilanteeseen liitettäviin tavoitteisiin ja päämäärien tavoitteluun. Vuorovaikutusosaamisen kehittymisen näkökulmasta on olennaista, että vuorovaikutustoiminta on palkitsevaa. (Spitzberg & Cupach 1984, 117.) Vuorovaikutusosaamisen affektiivisuudella tarkoitetaan yksilön motivaatiota, uskallusta tai halua osallistua vuorovaikutustilanteisiin (Valkonen 2003, 37).

Yksinäisyys voi olla pahimmillaan jopa yksilön persoonaa merkittävällä tavalla muuttava ilmiö. Yksinäisyyden voidaan katsoa lisäävän ujoutta, alhaista optimismia ja itsetunnon alentumista. Yksinäisyys voi suoranaisesti aiheuttaa myös sosiaalisten taitojen heikkenemistä. (Cacioppo ym. 2006, 1079–1082; Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010, 1053.) Tätä kautta yksinäisyydellä vaikuttaisi olevan suora yhteys yksilöiden vuorovaikutusosaamiseen ja sen myötä myös vuorovaikutussuhteiden muodostamiseen ja ylläpitämiseen. Motivaatio liittyy kiinteästi vuorovaikutustilanteeseen liitettäviin tavoitteisiin ja päämäärien tavoitteluun. Vuorovaikutusosaamisen kehittymisen näkökulmasta on olennaista, että vuorovaikutustoiminta on palkitsevaa. (Spitzberg & Cupach 1984, 117.)

Yksinäisyyden kokemuksiin liittyvästä motivaatiosta puhuttaessa katsausaineistossa esiin nostetaan sosiaalisissa suhteissa ilmenevän sosiaalisen kivun käsite, joka kannustaa yksilöä korjaamaan rikkiäisiä sosiaalisia suhteita. Yksinäisyys siis tuntuu fyysisesti kipeältä ja tämä kipu motivoi yksilöä osallistumaan vuorovaikutustilanteisiin. Toimivat vuorovaikutussuhteet ovat avainasemassa yksilön kivun lievittämisessä. (Cacioppo ym. 2006, 1058.) Vaikka sosiaalinen kipu motivoi yksilöä osallistumaan vuorovaikutustilanteisiin, vuorovaikutusmotivaatioon vaikuttavat myös yksilön vuorovaikutuspiirteet. Spitzbergin ja Cupachin (1984, 117–124) mukaan vuorovaikutusmotivaation voidaan ajatella muodostuvan kolmesta piirretyyppisestä osasta: altersentrisyys, viestintäarkuus ja aktiivinen osallistuminen. Tämän lisäksi yksilön vuorovaikutusmotivaatio perustuu menneisiin kokemuksiin vuorovaikutustilanteista. Yksilöt koostuvat siis erilaisista piirteistä ja joillekin saattaa olla helpompaa aktivoitua vuorovaikutussuhteiden hankkimisessa. Vastaavasti jotkut yksilöt ovat yksinkertaisesti arempia lähestymään toisia ihmisiä. Erilaisten lähtökohtien ja piirteiden ymmärtäminen on merkittävässä osassa arvioitaessa, kuinka yksilöt voivat itsenäisesti parantaa rikkoutuneiden vuorovaikutussuhteiden mukanaan tuomaa kipua. Kaikille yksilöille ei välttämättä ole yhtä helppoa lieventää yksinäisyyden aiheuttamaa sosiaalista kipua.

Katsausaineiston perusteella yksilöiden kokeman yksinäisyyden lieventämisessä tai vähentämisessä korostuvat myönteisten vuorovaikutuskokemusten lisääminen. Myönteiset vuorovaikutuskokemukset lisäävätkin nuorten sopeutumista ja vähentävät yksinäisyyden tunteen kokemista. (Hawckley, Browne & Cacioppo 2006, 803.) Tämän perusteella voidaan todeta, että yksinäisyys kytkeytyy katsausaineiston perusteella vuorovaikutusosaamiseen nimenomaan vuorovaikutusosaamisen relationaalisuuden vuoksi: vuorovaikutussuhteeseen tarvitaan aina kaksi osapuolta, jotka lopulta määrittävät sen, millaiseksi vuorovaikutussuhde osapuolien välillä muodostuu (Valkonen 2003, 33–34).

5.1.2 Vuorovaikutussuhteet osana nuorten syrjäytymistä

Vuorovaikutussuhteiden merkitys yksilöiden henkisen ja psyykkisen hyvinvoinnin sekä identiteetin muodostumisen kannalta on havaittu suureksi. Esimerkiksi Kokkonen

(2006, 68) huomauttaa, että vuorovaikutussuhteiden avulla yksilöt voivat saada kokemuksia johonkin yhteisöön kuulumisesta tai liittymisestä, ja vuorovaikutussuhteiden avulla yksilöt pystyvät rakentamaan ja vahvistamaan omaa yksilöllistä identiteettiään. Katsausaineistonkin perusteella erilaisilla vuorovaikutussuhteilla voidaan nähdä olevan merkittäviä vaikutuksia yksilöiden kannalta. Havaintojen perusteella vuorovaikutussuhteilla voidaan nähdä olevan kytköksiä nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen kietoutumisessa.

Läheiset vuorovaikutussuhteet

Läheiset vuorovaikutussuhteiden kytkeytyminen nuorten syrjäytymisen prosesseihin nousee katsausaineistossa selvästi esille. Katsausaineistosta esiin nousevat havainnot nuorten läheisistä vuorovaikutussuhteista tukevat myös niitä määritelmiä, joita läheisistä vuorovaikutussuhteista ja vuorovaikutusosaamisesta on tehty puheviestinnän tieteellisessä kirjallisuudessa. Trenholm ja Jensen (2008) korostavat vanhempien ja lapsen välisessä läheisessä vuorovaikutussuhteessa vanhemmilta saatavan emotionaalisen tuen, välittämisen tunteen kokemisen ja kurin merkitystä lasten persoonallisuuden kehittymisen ja moraalisen koodin rakentumisen kannalta. Vanhempien omalla vuorovaikutuksella on siis yhteyksiä lasten oman vuorovaikutusosaamisen kehitykselle. (Trenholm & Jensen 2008, 284–286.) Vastaavia havaintoja nousee esille katsausaineistostakin. Läheisillä vuorovaikutussuhteilla nähdään olevan suuri vaikutus nuorten elämään paitsi koulumenestyksen myös sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta. (ks. esim. Fall & Roberts 2012; Englund, Egeland & Collins 2008). Esimerkiksi Fall ja Roberts (2012, 795–796) toteavat, että läheisissä vuorovaikutussuhteissa tapahtuvan sosiaalisen tuen avulla nuoret sitoutuvat opintoihinsa aktiivisemmin ja heidän opiskelumotivaationsa kasvaa (Fall & Roberts 2012, 795–796). Englund, Egeland ja Collins (2008, 88–89) puolestaan huomauttavat, että läheisillä vuorovaikutussuhteilla on suora kytkös nuorten vuorovaikutusosaamisen kehittymiselle. Tämä kytkös muodostuu ja syntyy sosiaalisen tuen kautta.

Läheisillä vuorovaikutussuhteilla vaikuttaisi olevan katsausaineiston perusteella kytkös myös nuorten vuorovaikutusosaamisen kehittymiseen. Läheisillä vuorovaikutussuh-

teilla voidaan nähdä olevan vaikutusta esimerkiksi Spitzbergin ja Cupachin (1984, 117–124) kuvailemaan yksilön viestintämotivaatioon, koska katsausaineistosta esiin nousevat havainnot nuorten sosiaalisen kompetenssin kehittymisestä sekä opiskelumotivaation kasvusta ovat merkkejä nuorten tarkkaavaisuuden, työkyvykkyyden ja mielenkiinnon osoittamisen lisääntymisestä. Katsausaineiston perusteella läheiset vuorovaikutussuhteet näyttäisivät kytkeytyvän siis erityisesti vuorovaikutusosaamisen affektiiviseen ulottuvuuteen: positiiviset kokemukset läheisistä vuorovaikutussuhteista vaikuttaisivat lisäävän nuorten aktiivista osallistumista sosiaalisissa suhteissa sekä nuorten altersentrisyyttä, jotka liitetään vuorovaikutusosaamisen affektiiviseen ulottuvuuteen (Spitzberg & Cupach 1984, 117–124). Vuorovaikutusosaamisen ja opiskelumotivaation kautta läheisillä vuorovaikutussuhteilla voidaan nähdä olevan kytkös myös nuorten syrjäytymiseen: nuorten vuorovaikutusosaamisen kehittyminen ja opiskelumotivaation lisääntyminen parantavat nuorten mahdollisuuksia opintomenestykseen (ks. esim. Englund, Egeland & Collins 2008, 88–89; Fall & Roberts 2012, 795–796), jota puolestaan voidaan pitää ehkäisevänä tekijänä nuorten syrjäytymiselle (ks. esim. Alatupa, Karppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 160).

Professionaaliset vuorovaikutussuhteet

Professionaalisisissa vuorovaikutussuhteissa vuorovaikutuksella ajatellaan yleisesti olevan merkityksellinen rooli tavoitteiden saavuttamisen ja työn tuloksellisuuden kannalta (Gerlander & Isotalus 2010, 6–7). Katsausaineiston tutkimusartikkeleissakin tavoitteiden saavuttaminen tai työn tuloksellisuus voidaan nähdä osana professionaalisia vuorovaikutussuhteita, mutta syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten sekä heitä auttavien tai tukevien henkilöiden välisiä professionaalisia vuorovaikutussuhteita tarkastellaan ennen kaikkea vuorovaikutuksen relationaalisuuden näkökulmasta. Katsausaineiston tutkimusartikkeleissa vuorovaikutus professionaalisisissa vuorovaikutussuhteissa nähdäänkin uniikkina ja kontekstisidonnaisena toimintana (ks. esim. Campbell, Rondon, Galway & Leavey 2013, 68–69; Daniels & Cole 2010, 126–129).

Katsausaineiston perusteella professionaalisisissa vuorovaikutussuhteissa merkitykselliseen asemaan nousevat vuorovaikutusosaamisen relationaalisuutta korostavat teemat

kuten luottamuksen rakentaminen, nuorten yksilöllinen kohtaaminen sekä nuorten ongelmien ymmärtäminen tapauskohtaisesti. Luottamuksellisen ja yksilöllisen vuorovaikutussuhteen muodostamisen merkitys korostuu, jotta syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa. Vuorovaikutuksen relationaalisten osatekijöiden vahvistaminen vaatii ennen kaikkea nuorten parissa professionaalissa suhteessa toimivilta tukihenkilöiltä, kuten opettajilta tai nuorisotyöntekijöiltä, riittävää vuorovaikutusosaamista. Nuorten halukkuus omaksua auttavan tukihenkilön neuvoja ja ohjeita kasvaa silloin, kun luottamus nuoren ja häntä auttavan henkilön välillä kasvaa eli kun professionaalinen vuorovaikutussuhde on syventynyt riittävästi (Campbell, Rondon, Galway & Leavey 2013, 68–69; Daniels & Cole 2010, 126–129.) Nämä katsausaineistosta tehdyt havainnot ovat linjassa Gerlanderin ja Isotaluksen (2010) tekemän päätelmän kanssa, jonka mukaan professionaalisissa vuorovaikutussuhteissa, erityisesti ihmissuhdeasiantuntemusta vaativilla aloilla, tärkeäksi tekijäksi nousee pyrkimys saada asiakkaassa (tässä yhteydessä autettavassa nuoressa) aikaan tietty affekti tai efekti, kuten esimerkiksi luottamus tai kuulluksi tuleminen tunne (Gerlander & Isotalus 2010, 8).

Katsausaineiston perusteella professionaalisen vuorovaikutussuhteen luonne määrittää sitä, miten merkitykselliseksi vuorovaikutussuhde muodostuu tai miten merkitykselliseksi se koetaan. Sama havainto nousee esille myös puheviestinnän tieteellisestä kirjallisuudesta (Gerlander & Isotalus 2010, 8). Sekä katsausaineiston että aiemman tieteellisen kirjallisuuden perusteella professionaalisen vuorovaikutussuhteen syvenemisessä merkitykselliseen asemaan nousevat luottamuksen rakentaminen ja nuoren yksilöllinen kohtaaminen. Professionaalisen vuorovaikutussuhteen syvenemisellä on puolestaan katsausaineiston perusteella vaikutusta siihen, miten vaikuttavaksi se koetaan syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten keskuudessa. Johtopäätöksenä voidaankin todeta, että syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten käyttäytymiseen pystytään vaikuttamaan professionaalisten vuorovaikutussuhteiden avulla, jos nuoren kanssa onnistutaan luomaan luottamuksellinen ja merkitykselliseksi koettu vuorovaikutussuhde. Jos nuori kokee professionaalisen vuorovaikutussuhteen positiiviseksi, hänen halukkuutensa tukihenkilön neuvojen ja ohjeiden omaksumiseen näyttäisi kasvavan.

Katsausaineiston perusteella nuorten syrjäytyminen ja vuorovaikutusosaaminen kietoutuvat professionaalisissa suhteissa toisiinsa syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevaa nuorta auttavan tukihenkilön kautta. Jotta syrjäytyneeseen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren tilannetta voidaan auttaa, tukihenkilöltä vaaditaan tietynlaista vuorovaikutusosaamista. Tukihenkilön vuorovaikutusosaamisessa korostuu tällöin erityisesti vuorovaikutuksen relationaalisuutta huomioivat osaamisalueet.

Vertaissuhteet

Läheisten ja professionaalisten vuorovaikutussuhteiden lisäksi vertaissuhteilla on katsausaineiston perusteella erityisen merkittävä rooli syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten elämään (ks. esim. Wölfer, Bull & Scheithauer 2012, 138; Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010, 1042–1045). Tämä havainto ei sinänsä ole yllättävä, sillä vertaissuhteilla on todettu olevan merkittävä rooli nuorten psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Esimerkiksi Pörhölän (2008) mukaan vertaissuhteilla on merkittävä rooli nuorten elämässä asenteiden, arvojen ja normien omaksumisen sekä vuorovaikutustaitojen ja kognitiivisen ajattelun kehittymisen kannalta. (Pörhölä 2008, 94.)

Katsausaineistossa esiintyneillä vertaisryhmillä ja -suhteilla tarkoitettiin käytännössä sellaisia vertaissuhteita, jotka Pörhölän (2008, 94) jaottelun mukaan voidaan nähdä ystävyys- tai kaverisuhteina. Katsausaineistossa vertaisryhmiä tai -suhteita kuvailtiin yksilön kannalta palkitseviksi ja niihin liitettiin yhteenkuuluvuuteen, sosiaaliseen tukeen ja toisen hyväksymiseen liittyviä teemoja (ks. esim. Wölfer, Bull & Scheithauer 2012; Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010).

Katsausaineistosta nousee esiin huomio, jonka mukaan vertaisryhmään kuuluminen on jopa yksi tärkeimmistä nuoren yksilön sosiaalisista tarpeista. Samaan aikaan vertaisryhmän ulkopuolelle jääminen voi olla erityisen haitallista nuorten syrjäytymisen näkökulmasta, sillä ongelmalliset vertaissuhteet korostavat tai edesauttavat nuorten ikäviä emotionaalisia ja kognitiivisia seuraamuksia, kuten esimerkiksi yksinäisyyden tunteen lisääntymistä. (Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010, 1052–1054.) Vertais-

ryhmän ulkopuolelle jääminen ei kuitenkaan aina johdu pelkästään syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren omista sosiaalisista taidoista. Onkin havaittu, että vertaisten tuella ja heidän sosiaalisilla taidoillaan saattaa olla ratkaiseva merkitys yksilön kiinnittymisessä vertaisyhteisöön. (Wölfer, Bull & Scheithauer 2012, 143–145.) Tämä tukeekin sitä ajatusta, että nuorten syrjäytymistä ja sosiaalista eristäytymistä voitaisiin ehkäistä ja torjua vertaisryhmissä tapahtuvan vertaistuen avulla. Vertaistuella ja sitä kautta vertaisten vuorovaikutusosaamisella näyttäisikin olevan merkittäviä vaikutuksia yksilöiden kiinnittymiseen vertaisyhteisöihin ja sitä kautta nuorten syrjäytymiseen laajemmin. Vertaistuen lisäämistä voitaisiin edistää esimerkiksi siten, että nuorille tarjottaisiin opinnoissaan enemmän mahdollisuuksia kehittää heidän sosiaalisia taitojaan (Wölfer, Bull & Scheithauer 2012, 143–145).

Katsausaineistosta nouseva havainto vertaisyhteisön tärkeydestä nuorten syrjäytymistä ehkäisevänä ”voimana” on nostettu esiin myös puheviestinnän tieteellisessä kirjallisuudessa. Pörhölän (2008) mukaan fyysisesti ja psyykkisesti terveet nuoret, jotka ovat turvallisesti kiinnittyneet vertaisyhteisöön kykenevät todennäköisesti rakentamaan palkitsevia vuorovaikutussuhteita uusissakin sosiaalisissa ympäristöissä toisin kuin nuoret, jotka ovat huomattavan osan kouluajastaan tunteneet itsensä torjutuiksi, väheksytyiksi ja ulkopuolisiksi vertaisryhmässään. Jos ystäväverkosto on heikko tai puuttuu kokonaan, nuori jää vaikeissa elämäntilanteissa vaille vertaisryhmänsä tukea. Tällöin esimerkiksi uuteen opiskelu- tai työympäristöön siirtyminen ja erilaisten yhteiskunnallisen osallistumisen muodot vaatisivat nuorelta huomattavasti enemmän ponnisteluja verrattuna nuoreen, joka on saanut vertaistukea ystäväverkostojensa kautta. (Pörhölä 2008, 101.) Pörhölän (2008) tekemien johtopäätösten sekä katsausaineistosta esiin nousevien löydösten samankaltaisuus on nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen kannalta arvokas havainto. Luotettavien ystävyysuhteiden solmiminen sekä turvallinen kiinnittyminen ikäistensä muodostamaan sidosryhmään on nuorille ensiarvoisen tärkeää, jotta ajautumista kohti syrjäytymisen sivupolkuja voidaan välttää. Tällaisten vertaissuhteiden muodostamisen tärkeys syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten elämän kannalta on myös yksi tämän tutkielman päähavainnoista, sillä vertaissuhteiden merkitys sekä niiden syntymiseen ja ylläpitämiseen tarvittava vuoro-

vaikutusosaaminen kuvastavat havainnollisella tavalla vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen välistä kytköstä toisiinsa.

Vertaisyhteisöön kiinnittymisestä puhuttaessa ei voida jättää huomiotta myöskään syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren oman vuorovaikutusosaamisen merkitystä. Vaikka yksilön kiinnittymistä vertaisryhmään voidaan lisätä vertaisten tuen avulla, katsausaineiston perusteella syrjäytyneen tai syrjäytymisvaarassa olevan nuoren omalla vuorovaikutuksella on myös suuri rooli siinä, miten hän kiinnittyy vertaisryhmään tai jää sen ulkopuolelle. Esimerkiksi Abery ja Simunds (1997) toteavat, että nuoren omia sosiaalisia taitoja kehittämällä hänen mahdollisuutensa vertaisyhteisöön kiinnittymiseen paranevat merkittäväällä tavalla. Sosiaalisten taitojen opetteluun avulla nuorten itseilmaisua voidaan kehittää, mikä edesauttaa vertaisryhmään kiinnittymistä. (Abery & Simunds 1997, 229–234.) Tämä katsausaineistoista esiin nouseva havainto korostaa ennen kaikkea nuorten vuorovaikutustaitojen roolia vertaissuhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä. Spitzbergin ja Cupachin (1984, 129–137) luokittelemista taitokategorioista erityisesti ilmaisukyvykkyyteen liittyvien verbaalisten ja nonverbaalisten taitojen sekä altersentrisyyteen liittyvien verbaalisten ja nonverbaalisten taitojen vahvistamisella voisi olla positiivisia vaikutuksia vertaissuhteiden luomisen ja ylläpitämisen kannalta.

Katsausaineiston ja puheviestinnän tieteellisen kirjallisuuden perusteella vuorovaikutusosaamisen kehittämällä voisi olla merkittävä rooli nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä tulevaisuudessa. Erityisesti vuorovaikutustaitoja kehittämällä nuorten mahdollisuudet kiinnittyä vertaisyhteisöön voisivat parantua. Vuorovaikutusosaamisen kehittyminen voisi myös kannustaa nuoria enenevässä määrin vertaistuen tarjoamiseen ja antamiseen, millä olisi niin ikään positiivisia vaikutuksia nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen kannalta.

5.1.3 Sosiaalinen tuki osana nuorten syrjäytymistä

Yksi katsausaineistosta esiin nouseva vuorovaikutusilmiö on sosiaalinen tuki. Katsausaineiston perusteella sosiaalisella tuella onkin merkittäviä vaikutuksia nuorten syrjäy-

tymiseen tai sen ehkäisemiseen. Erityisesti sosiaalisen tuen lähteiden tai määrän vähenemisellä vaikuttaisi olevan negatiivisia vaikutuksia nuorten syrjäytymiseen tai syrjäytymisriskin kasvamiseen (ks. esim. Englund, Egeland & Collins 2008; Fall & Roberts 2012; Wölfer, Bull & Scheithauer 2012; Witvliet, Brendgen, van Lier, Koot & Vitaro 2010).

Sosiaalinen tuki linkittyy olennaisesti paitsi yksinäisyyteen myös vuorovaikutussuhteisiin. Esimerkiksi läheisissä vuorovaikutussuhteissa ilmenevän sosiaalisen tuen avulla nuorten kiinnittymistä opiskeluun ja nuorten sosiaalisia taitojen kehittymistä voidaan vahvistaa ja tukea (ks. esim. Fall & Roberts 2012, 795–796; Englund, Egeland & Collins 2008, 88–89). Sosiaalisen tuen vaikutukset ovat näkyvissä myös muilla vuorovaikutuksen suhdetasoilla kuin läheisissä vuorovaikutussuhteissa. Mikkolankin (2006, 52) mukaan juuri sosiaalisella tuella on ratkaiseva merkitys erilaisten vuorovaikutussuhteiden menestymisen kannalta. Wölfer, Bull ja Scheithauer (2012, 143–145) korostavat sosiaalisen tuen merkitystä kouluikäisten nuorten vertaissuhteissa, sillä vertaissuhteissa tapahtuvan sosiaalisen tuen avulla voidaan muun muassa ehkäistä tehokkaasti nuorten sosiaalista eristäytymistä. Sosiaalisella tuella on merkittävä rooli myös nuorten kokemassa yksinäisyydessä, sillä nuorten yksinäisyyteen liittyy usein olennaisesti paitsi ahdistuneisuus ja mielialojen heilahtelut myös sosiaalisten tilanteiden välttely sekä nuorten saaman sosiaalisen tuen vähäinen määrä (Cacioppo ym. 2006, 1079–1082). Mikkola (2006, 52) havaitsee, että sosiaalisen tuen avulla yksilöiden henkilökohtaisen hallinnan tunne lisääntyy sekä hyväksytyksi tuleminen tunne vahvistuu.

Sosiaalisen tuen merkitys nuoren yksilön kannalta korostuu erityisellä tavalla. Aikuisiksi kasvamiseen kietoutuu oman elämän hallintaan sekä yksilöllistymiseen liittyviä odotuksia ja vaatimuksia. Nopeasti muuttuvat sosiaaliset ympäristöt saattavat aiheuttaa syrjäytymistä tai eristäytymistä ympäröivistä verkostoista. Tämän lisäksi nuori yksilö on kognitiivisesti ja psykologisesti herkässä vaiheessa. (Laursen & Hartl 2013, 1266.) Sosiaalisen tuen avulla nuoren yksilön elämän hallintaan ja yksilöllistymiseen liittyviä vaatimuksia voidaan kuitenkin lieventää esimerkiksi emotionaalisen tuen avulla. Emotionaalisella tuella onkin havaittu olevan positiivisia vaikutuksia opiskelijoiden hyvinvointiin, ja huolenpitoa osoittava tuki voi olla erityisen tarpeen nuoruudessa koe-

tun epävarmuuden vallitessa (MacGeorge, Samteri & Gillihan 2005, Mikkolan 2006, 46 mukaan).

5.1.4 Yhteenveto tutkielman pohdinnoista

Tässä pro gradu -tutkielmassa esiteltävän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen perusteella nuorten syrjäytyminen ja vuorovaikutusosaaminen kietoutuvat toisiinsa monin eri tavoin ja monilla eri tasoilla. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen ja siinä eritellyn katsausaineiston perusteella kahden erillisen ilmiön – nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen – kietoutuminen toisiinsa linkittyy erityisesti kolmen vuorovaikutusilmiön kautta tai avulla. Nämä vuorovaikutusilmiöt ovat 1) yksinäisyys, 2) vuorovaikutussuhteet ja sosiaaliset verkostot sekä 3) sosiaalinen tuki. Näistä kolmesta vuorovaikutusilmiöstä katsausaineiston perusteella oleellisimmaksi vuorovaikutusilmiöksi nousevat vuorovaikutussuhteet ja sosiaaliset verkostot sekä niiden rooli osana nuorten syrjäytymisen prosesseja. Koko tutkielman perusteella vuorovaikutussuhteilla voidaan todeta olevan erityisen merkittävä yhteys tai kytkös nuorten syrjäytymiseen, sillä vuorovaikutussuhteet ja sosiaaliset verkostot määrittävät olennaisella tavalla myös kahta muuta katsausaineistosta esiin nousutta vuorovaikutusilmiötä eli yksinäisyyttä sekä sosiaalista tukea: Yksinäisyys todentuu ennen kaikkea vuorovaikutussuhteiden puuttumisena (Cacioppo ym. 2006, 1081); Sosiaalisen tuen merkitys syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kohdalla korostuu niin läheisissä, professionaalisissa kuin vertaissuhteissakin, sillä tutkielmassa tehtyjen havaintojen perusteella sosiaalinen tuki syntyy ja todentuu nimenomaan vuorovaikutussuhteissa.

5.2 Tutkielman arviointi

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli löytää tutkimuskirjallisuudesta tieteellistä evidenssiä nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen välisille kytköksille. Tutkielman tavoitteisiin onnistuttiin myös vastaamaan, sillä nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen välisille kytköksille löydettiin tieteellistä evidenssiä. Tutkielman menetelmänä käytettiin systemaattista kirjallisuuskatsausta, jonka avulla tutkielman tavoitteisiin pyrittiin vastaamaan. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen avulla kartoi-

tettiin, jäsennettiin ja analysoitiin poikkitieteellistä ja kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta, minkä avulla rajattiin 25 tieteellisestä artikkelista koostuva katsausaineisto. Katsausaineistoon kohdistuneessa perusteellisemmassa analysointivaiheessa katsausaineistosta havaittiin nousevan esiin tiettyjä vuorovaikutusilmiöitä, joilla havaittiin olevan erityisiä kytköksiä sekä vuorovaikutusosaamiseen että nuorten syrjäytymiseen. Havaittujen vuorovaikutusilmiöiden merkityksiä pohdittiin sekä vuorovaikutusosaamisen että nuorten syrjäytymisen näkökulmasta.

Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen toteutuksessa työlääksi koettiin erityisesti tiedonhakuprosessi. Tiedonhaussa käytettyjä hakukriteerejä jouduttiinkin tiedonhakuprosessin myötä tarkentamaan, jotta tiedonhaku saatiin kohdistettua tutkielman tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Tällä toimenpiteellä haluttiin myös varmistaa tiedonhaun riittävä kattavuus ja luotettavuus. Koska sekä vuorovaikutusosaamista että nuorten syrjäytymistä käsittelevän tutkimuskirjallisuuden löytäminen arvioitiin jo ennakolta haastavaksi, tiedonhaku ei rajoitettu millekään aikavälille, vaan kaikki ilmiöitä käsittelevä ja esiin nouseva tutkimustieto koettiin etukäteen arvokkaaksi. Silti tiedonhaku koettiin haastavaksi. Erityisiä haasteita tuotti kahden erillisen ja toisistaan irrallisen ilmiön – vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen – huomioiminen ja yhteen saattaminen. Vuorovaikutusosaamisen ja nuorten syrjäytymisen irrallisuus ja ilmiöiden erilaisuus näkyi myös systemaattisen kirjallisuuskatsauksessa esiin nousseissa tutkimusartikkeleissa, sillä suoranaisesti näitä kahta ilmiötä yhdisteleviä tutkimusartikkeleita ei löydetty. Tarkemman analysoinnin avulla nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen välille kuitenkin löydettiin kytköksiä.

Vaikka nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen väliselle kietoutumiselle löydettiin evidenssiä, ei tutkielman perusteella voida esittää suoria yleistyksiä nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen vaikutuksista toisiinsa. Tutkielmaan käytetyt resurssit huomioiden voidaankin todeta, että laajemmat tieteelliset yleistykset vaatisivat yhtäältä moniulotteisempaa aineistoa ja toisaalta tarkemmin kohdistettua tutkimustyötä. Tutkielman katsausaineisto koostuu eri tieteenalojen tutkimuksista, joissa tutkimusmenetelmät ja tutkimuskohteet eroavat suuresti. Katsausaineiston tutkimus-

artikkeleiden kirjavuus heikentää tutkielman tulosten validiteettia erityisesti puheviestinnän näkökulmasta.

5.3 Ehdotuksia jatkotutkimukselle

Vuorovaikutusosaamista ja nuorten syrjäytymistä käsittelevää tutkimusta ei ole tehty puheviestinnän näkökulmasta. Ei siis ole tutkittu sitä, millä tavoin vuorovaikutusosaaminen tai siinä esiintyvät puutteet vaikuttavat suoranaisesti nuorten syrjäytymiseen. Tässä tutkielmassa on esitetty, että nämä kaksi erillistä ilmiötä ovat kytköksissä toisiinsa, mutta varsinaisen syy-seuraussuhteen löytämiseksi aihetta tulisi tutkia edelleen. Tutkielmassa havaittiin, että nuorten syrjäytyminen ja vuorovaikutusosaaminen ovat kytköksissä toisiinsa ainakin kolmen vuorovaikutusilmiön kautta. Näiden kytkösten tarkempi tarkastelu voisi tuoda esiin merkittäviä havaintoja nuorten syrjäytymisen ja vuorovaikutusosaamisen yhteyksistä. Tällainen tutkimus voisi olla tärkeää myös ongelman yhteiskunnallisen ulottuvuuden näkökulmasta: nuorten syrjäytyminen on tunnistettu merkittäväksi uhaksi yhteiskunnassamme ja sen ehkäisemiseksi tuotettu tieteellinen tutkimus voisi olla ratkaisevalla tavalla hyödyksi. Nuorten syrjäytyminen on ennen kaikkea sosiaalinen ongelma, täten puheviestinnän tutkimuksella voisikin olla tässä yhteiskunnallisessa kamppailussa merkittävä rooli.

Tutkielman löydösten perusteella voisi olla tarpeellista tutkia esimerkiksi vertaissuhteiden roolia nuorten syrjäytymisen prosessissa. Avoimia kysymyksiä syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten vertaissuhteisiin liittyen on olemassa: Millä tavalla nuorten syrjäytyminen ja palkitsevien vertaissuhteiden puuttuminen liittyvät toisiinsa? Millaisiksi syrjäytyneet tai syrjäytymisvaarassa olevat nuoret kokevat vertaissuhteet? Miten syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten vertaisyhteisöihin kiinnittymistä voitaisiin tukea? Mitkä vuorovaikutussuhteiden luomiseen liittyvät tekijät vaikuttavat siihen, että nuoret ajautuvat vertaissuhteiden ja sosiaalisten verkostojen ulkopuolelle? Millainen merkitys vuorovaikutusosaamisella on syrjäytyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien nuorten vertaissuhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen? Yhtä aiheellista olisi tutkia yksinäisyyttä – eli vuorovaikutussuhteiden puuttumista – ja sosiaalista tukea osana nuorten syrjäytymisen prosessia. Muun muassa tällaisiin kysymyk-

siin kaivattaisiin puheviestinnän tutkimusta ja näkökulmaa, jotta voisimme ymmärtää nuorten syrjäytymistä paremmin vuorovaikutuksen näkökulmasta.

KIRJALLISUUS

- Abery, B. & Simunds, E. 1997. The Yes I Can Social Inclusion Program: A Preventive Approach to Challenging Behavior. *Intervention in School & Clinic*, 32, 223–235.
- Alatupa S., Karppinen K., Keltikangas-Järvinen L. & Savioja H. 2007. *Koulu, Syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma*. Helsinki: Edit Prima Oy. Saatavana: <http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti75.pdf?download=Lataa+pdf> [Viitattu 7.1.2014]
- Baxter, L. A. & Braithwaite, D. O. 2008. *Engaging theories in interpersonal communication: multiple perspectives*. Los Angeles: Sage.
- Blechman, E. A. 1992. Mentors for High-Risk Minority Youth: From Effective Communication to Bicultural Competence. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21, 160–169.
- Cacioppo, J. T., Hawkley, L. C., Ernst, J. M., Burleson, M., Berntson, G. G., Nouriani, B. & Spiegel, D. 2006. Loneliness within a nomological net: An evolutionary perspective. *Journal of Research in Personality*, 40, 1054–1085.
- Campbell, J., Rondon, J., Galway, K. & Leavey, G. 2013. Meeting the Need of Vulnerable Young Men: A Study of Service Provider Views. *Children & Society*, 27, 60–71.
- Clark, K. & Churchill, H. 2010. ‘A Chance to Stand Back’: Parenting Programmes for Parents of Adolescents. *Children & Society*, 26, 316–327.
- Cunningham, S. M., Linder, M., Colangelo, M. & Gross, M. 2005. Child Physical Abuse and Self-Perceived Social Isolation Among Adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 20, 1663–1684.
- Daniels, H. & Cole, T. 2010. Exclusion from school: short-term setback or a long term of difficulties? *European Journal of Special Needs Education*, 25, 115–130.

- De Greef, M., Verté, D. & Seger, M. 2012. Evaluation of the outcome of lifelong learning programmes for social inclusion: a phenomenographic research. *International Journal of Lifelong Education*, 31, 453–476.
- Ek, E., Saari E., Viinamäki, L., Sovio U., Järvelin, M-R. 2004. Nuorten aikuisten työelämästä syrjäytyminen ja sosiaaliturvan käyttö. Helsinki: Kansaneläkelaitos.
- Englund, M. M., Egeland, B. & Collins, W. A. 2008. Exceptions to High School Dropout Predictions in a Low-Income Sample: Do Adults Make a Difference? *Journal of Social Issues*, 64, 77–93.
- Fall, A-M. & Roberts, G. 2012. High school dropouts: Interactions between social context, self-perceptions, school engagement, and student dropout. *Journal of Adolescence*, 35, 787–798.
- Gerlander, M., Isotalus, P. 2010. Professionaalisten viestintäsuhteiden ääriiivoja. *Puhe ja kieli*, 30, 1. 3–19. Saatavana:
<http://ojs.tsv.fi/index.php/pk/article/view/4659/4376> [Viitattu 30.11.2014]
- Gest, S. D., Sesma, A. Jr., Masten, A. S. & Tellegen, A. 2006. Childhood Peer Reputation as a Predictor of Competence and Symptoms 10 Years Later. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34, 509–526.
- Goven, K., Deschaine, M., Gruttadara, D. & Markey, D. 2012. Young Adults with Mental Health Conditions and Social Networking Websites: Seeking Tools to Build Community. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 35, 245–250.
- Hargie, O. & Dickson, D. 2010. *Skilled interpersonal communication: research, theory and practice*. 5th ed. London: Routledge.
- Hargie, O. 2006. *Handbook of Communication Skills*. 3rd ed. London: Routledge.
- Hatzenbuehler, M. L., McLaughlin, K. A. & Ziming, X. 2012. Social networks and risk for depressive symptoms in a national sample of sexual minority youth. *Social Science & Medicine*, 75, 1184–1191.

- Hawkley, L. C., Browne, M. W. & Cacioppo, J. T. 2005. How Can I Connect With Thee? Let Me Count the Ways. *Psychological Science (Wiley-Blackwell)*, 16, 798–804.
- Hedman, E. & Valkonen, T. 2012. Vuorovaikutusosaamisen relationaalisuus ja työyhteisön kehittäminen. Teoksessa *Työelämän tutkimuspäivät 2012. Suomella töissä? Kestämistä ja kestävyyttä. Työelämän tutkimuspäivien konferenssijulkaisuja 4/2012*. Työelämän tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2001. *Tutki ja kirjoita*. 6.-7.painos. Helsinki: Tammi.
- Kokkonen, L. 2006. Pakolaisten interpersonaaliset vuorovaikutussuhteet vieraassa maassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lämsä, A-L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä: Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulu: Oulu University Press.
- Laursen, B. & Hartl, A. C. 2013. Understanding loneliness during adolescence: Developmental changes that increase the risk of perceived social isolation. *Journal of Adolescence*, 36, 1261–1268.
- Lindsay, S., Mcpherson, A., Aslam, H., Mckeever, P. & Wright, V. 2013. Exploring Children's Perceptions of Two School-Based Social Inclusion Programs: A Pilot Study. *Child & Youth Care Forum*, 42. 1–18.
- Linnakangas, R., Suikkanen, A. Varhainen puuttuminen – Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. 2004. Helsinki: Sosiaali -ja terveysministeriö. Saatavana: <http://pre20090115.stm.fi/hu1083758936712/passthru.pdf> [Viitattu 4.1.2014]
- Low, S., Frey, K. S. & Brockman, C. J. 2010. Gossip on the Playground: Changes Associated With Universal Intervention, Retaliation Beliefs, and Supportive Friends. *School Psychology Review*, 39, 536–551.
- Maguire S., Bart C., Dolado J., Felgueroso F., Jansen M., Styczynska I., Kelly E., McGuinness S., Eichhorst W., Hinte H. & Rinne U. 2013. Youth unemployment. *Intereconomics* 24, 4, 196-235

- McGaha, V. & Fitzpatrick, J. 2005. Personal and Social Contributors to Dropout Risk for Undergraduate Students. *College Student Journal*, 39, 287–297.
- Michalski, J. M., Mishna, F., Worthington, C. & Cummings, R. 2003. A Multi-Method Impact Evaluation of a Therapeutic Summer Camp Program. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 20, 53–76.
- Mikkola, L. 2006. Tuen merkitykset potilaan ja hoitajan vuorovaikutuksessa. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Nowicki, S., Mashall, P. D., Sisney, S., Stricker, B. & Tyler, M. A. 2004. Reducing the Drop-Out Rates of At-Risk High School Students: The Effective Learning Program (ELP). *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 130, 225–239.
- Nurmi, J-E. 2011. Miksi nuori syrjäytyy? NMI Bulletin Oppimisvaikeuksien erityislehti. Niilo Mäki Säätiö.
- Nurmi, P. Opettaja kouluhyvinvoinnin luojana. 2009 Kuopio: Kopijyvä Saatavana: <http://wanda.uef.fi/uku-vaitokset/vaitokset/2009/isbn978-951-27-1229-8.pdf> [Viitattu 4.1.2014]
- Piri, M., Lehtoranta, P., Leivo, H. & Nurmi, J-E. 1998. Nuotti ohjaukseen: Nuoret työelämän kynnyksellä. Helsinki: Kuntoutussäätiö, työselosteita 17.
- Pörhölä, M. 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – Miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksessa *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008*, 94–104. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Rouhiainen-Neunhäuserer, A. 2009. Johtajan vuorovaikutusosaaminen ja sen kehittyminen: johtamisen viestintähaasteet tietoperustaisessa organisaatiossa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Smari, J., Petursdottir, G. & Porsteinsdottir, V. 2001. Social anxiety and depression in adolescents in relation to perceived competence and situational appraisal. *Journal of Adolescence*, 24, 199–207.

- Spitzberg, B. H. 2003. Methods of interpersonal skill assessment. Teoksessa J. O. Greene & B. R. Burlison (toim.) Handbook of communication and social interaction skills. Mahwah, N J: Lawrence Erlbaum Associates, 93–134.
- Spitzberg, B. H., Cupach, W.R. 1984. Interpersonal Communication Competence. Beverly Hills: Sage Publications.
- Suutari, M. (toim.) Vallattomat marginaalit: Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. 2001. Helsinki: Yliopistopaino.
- Törnqvist, M. C., Thulin, S., Segnestam, Y. & Horowitz, L. 2009. Adult People With Language Impairment and Their Life Situation. Communication Disorders Quarterly, 30, 237–254.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käytäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Saatavana: <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> [Viitattu 8.1.2014]
- Työ- ja elinkeinoministeriö. 2012. Nuorten yhteiskuntatakuu -raportti 15.3.2012. Saatavana: [http://www.tem.fi/files/32352/Nuorten_yhteiskuntatakuu_tyoryhman_raportti_\(2\).pdf](http://www.tem.fi/files/32352/Nuorten_yhteiskuntatakuu_tyoryhman_raportti_(2).pdf) [Viitattu 3.12.2013]
- Valkonen, T. 2003. Puheviestintätaitojen arviointi. Näkökulmia lukiolaisten esiintymis- ja ryhmätaitoihin. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.
- Vaughn, M. G., Beaver, K. M., Wexler, J., DeLisi, M. & Roberts, G. J. 2011. The Effect of School Dropout on Verbal Ability in Adulthood: A Propensity Score Matching Approach. Journal of Youth & Adolescence, 40, 197–206.
- Vuori, J., Koivisto, P., Mutanen, P., Jokisaari, M. & Salmela-Aro, K. 2008. Towards working life: Effects of an intervention on mental health and transition to post-basic education. Journal of Vocational Behaviour, 72, 67–80.

- Vuori, J., Silvonen, J. Vinokur, A.D. & Price, R.H. 2002. The Työhön Job Search Program in Finland: Benefits for the unemployed with risk of depression or discouragement. *Journal of Occupational and Health Psychology*, 7, 5–19.
- Witvliet, M., Brendgen, M., van Lier, P. A. C. & Koot, H. M. 2010. Early Adolescent Depressive Symptoms: Prediction from Clique Isolation, Loneliness, and Perceived Social Acceptance. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 1045–1056.
- Wölfer, R., Bull, H. D. & Scheithauer, H. 2012. Social Integration in Youth: Insights From a Social Network Perspective. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 16, 138–147.
- Wright, A-M. 2009. Every Child Matters: discourses of challenging behavior. *Pastoral Care in Education*, 27, 279–290.

LIITE

Liite1: Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen analyysitaulukko

	Tutkimuksen otsikko, tekijät, julkaisuvuosi	Tutkimuksen tavoitteet	Menetelmä	Aineisto/keitä on tutkittu	Tulokset
1.	How Can I Connect With Thee – Let Me Count the Ways. Hawckley, Browne, & Cacioppo. 2005.	Tutkimus pyrkii selvittämään yksinäisyyden ja sosiaalisen kiinnittymisen mentaalisia ilmentymismuotoja.	Kyselytutkimus, jossa käytettiin UCLA-yksinäisyysmittaria, jonka tarkoituksena on mitata yksilön yksinäisyyden tasoa sekä tyytyväisyyttä olemassa oleviin sosiaalisiin suhteisiin. Kyselyssä kysyttiin myös demografisia tietoja.	Tutkimuksessa on kaksi ryhmää: 2531 nuorta aikuista ja verrokkiryhmässä on 197 vanhempaa ihmistä (keskiarvo 57,5 vuotta)	Molemmat tutkittavat ryhmät kokivat omien henkilökohtaisten ominaisuuksien ja sosiaalisten asetelmien vaikutuksen yksinäisyyteen ja kiinnittymiseen hyvin samalla tavalla: tietyt mielikuvat itsestä luovat mielikuvan yksinäisyydestä.
2.	Meeting the Need of Vulnerable Young Men: A Study of Service Provider Views. Campbell, Rondon, Galway & Leavey. 2013.	Tutkimuksen tavoitteena on selvittää ammattilaisten näkökulmia nuorten miesten syrjäytymisen taustoista ja syistä sekä tuoda esiin huomioita ongelmanuorille tarjottujen palveluiden kannattavuudesta.	Viisi fokusryhmää ja kaksi yksilöhaastattelua.	Henkilöitä, jotka tarjoavat ongelmanuorille sosiaalisia, koulutus- ja terveyspalveluita.	Kuusi päähavaintoa: 1) maskuliinisuuden rooli sosiaalisissa ongelmissa 2) alkoholi ja huumeet osana kokonaisuongelmaa 3) Vieraantuminen ja syrjäytyminen, joka monesti johtuu päihdeongelmista -> vähentyneet ja yksipuoliset sosiaaliset suhteet 4) itsemurhat ja itsensä vahingoittaminen 5) palveluissa olevat ongelmat kuten hinta, saatavuus 6) palveluiden tasoa pitää parantaa
3.	Loneliness Within a Nomological Net: An evolutionary Perspective. Cacioppo ym. 2006.	Julkaisun neljän tutkimuksen tavoitteena on kasata ja kehittää yksinäisyyteen liittyvää teoreettista jäsenystä. Erityisesti tutkimus pyrkii selvittämään yksinäisten ihmisten ominaispiirteitä ja yksinäisyyden suhdetta muihin persoonan ongelmiin.	1. Kyselytutkimus, jossa käytettiin R-UCLA:a ja MMPI Lie Scales. 2. Kyselytutkimus, jossa käytettiin R-UCLA ja CES-D –mittareita. 3. Kyselytutkimus, jossa käytettiin R-UCLA –mittaria 4. Hypnoosi	1. 2628 Ohio State Universityn oppilasta. 2. Illinoisin Cook Countyn asukkaista valittiin satunnaisotannalla 229 englantia puhuvaa 50-68 –vuotiasta henkilöä 3. Ensimmäisen tutkimuksen vastaajista valittiin satunnaisotannalla henkilöitä, jotka sijoittuivat R-UCLA –mittarin tuloksissa kaik-	Yksinäisyyden ja masentuvuuden välillä on olemassa korrelaatiota, mutta toisaalta tutkimus osoitti, että yksinäisyys ja masennus ovat toisistaan irralliset käsitteet. Yksinäisyys voidaan liittää ahdistuneisuuteen, mielenheilahteluihin, alhaiseen sosiaaliseen tukeen ja välttelyyn. Yksinäisyys on siis paljon muutakin kuin pelkkä onnettomuuden tunne: se vahvistaa myös turvattomuuden tunnetta, herkkyyttä erilaisille

				<p>kiin yksinäisyyden tasoa kuvaaviin kvantteihin.</p> <p>4. Hypnotisoitavaksi valittiin 34 psykologian tai draaman opiskelijaa Stanfordin yliopistosta, joista soveltuvuustestin jälkeen hypnotisoitavaksi päätyi 21 henkilöä.</p>	<p>uhille ja hylätyksi tulemiselle.</p> <p>Yksinäisyys voi olla merkittävä persoonaa muuttava piirre, josta voi aiheutua ujoutta, sosiaalisten taitojen heikkoutta, puutteita itsesäätelystä, alhaista optimismia sekä itsetunnon heikkoutta.</p>
4.	The Yes I Can Social Inclusion Program: A Preventive Approach to Challenging Behavior. Abery & Simonds. 1997.	Kahden case-tutkimuksen pohjalta tutkijat arvioivat ohjelmaa, jonka avulla nuoret voivat päästä eroon negatiivisista käyttäytymismalleista sekä parantaa vuorovaikutustaitoja ja muita sosiaalisia toimintoja.	Case-tutkimus The Yes I Can -kursseille osallistuville henkilöille.	Tutkimukseen osallistui kaksi koululuetta, jotka ovat implementoineet The Yes I can -ohjelman. Molemmat koululuista ovat laajoja, keskilännellä sijaitsevia keskittyviä.	Tutkimuksen perusteella sosiaalisten suhteiden kehittämiseen tähtäävä koulutus voi vähentää aggressiivista tai muuten häiritsevää käyttäytymistä. Ohjelman avulla erikoisoppilaat (esim. liikuntarajoitteiset tai aggressiivisesti käyttäytyvät) saatiin menestyksekkäästi kiinnitettyä muuhun opiskelijajayhteisöön ja esim. itsensä ilmaisemisen kehittyminen paransi erikoisoppilaan asemaa yhteisössä. Tämä näkyi uudenlaisten kykyjen löytämisellä ja paremman itseilmaisun tuomana varmuutena.
5.	'A Chance to Stand Back': Parenting Programs for Parents of Adolescents. Clark & Churchill 2010	Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida syrjäytymisen ehkäisyyn suunniteltuja vanhemmuuskursseja kriittisesti.	Case-tutkimus: Haastattelututkimus, jonka tuloksia verrataan vanhemmuuskurssien poliittisiin lähtökohtiin.	Case-tutkimukseen osallistui 20 äitiä ja kolme isoäitiä, jotka osallistuivat vanhemmuuskurssille.	<p>Vanhemmat kokivat kurssista olevan selkeästi hyötyä. Eryteisesti viestintätaitojen karttuminen, sosiaalisen tuen saaminen ja oman tilanteen hyväksyminen mainittiin kurssin ansioksi.</p> <p>Toisaalta taas kurssin epäkohdiksi mainittiin huono ajoitus työssäkäyville, kurssin liiallinen keskittyminen vanhemmuuden rooliin lasten ongelmien synnyttäjänä ja tämän lisäksi osa olisi tahtonut vielä pidemmän kurssin, jotta tavoitteen olisi päästy.</p> <p>Politiikan tasolla vanhempien kouluttamisen projektia voidaan arvostella siitä, että siinä huomioitiin ainoastaan nai-</p>

					<p>set. Tämän lisäksi huonoon vanhemmuuteen keskittyminen on omiaan lisäämään moittimisen ilmapiiriä rakentavan keskustelun sijaan.</p> <p>Palveluiden tulisi myös paremmin ottaa huomioon vanhemmuuden ja nuorten erilaisten sosiaalisten kontekstien ja syrjäytymisen yhteys. Näin palvelut voisivat olla paremmin kohdistettuja ja dialogi vanhempien ja lasten välillä voisi olla huomattavasti parempaa. Poliitiikan tasolla on epäonnistuttu myös arvioimaan vanhempien todellisia tarpeita. Tämän lisäksi palveluita on liian vähän ja ne eivät o syrjäytymisen ehkäisyyn oikeanlaisia.</p>
6.	<p>Social networks and risk for depressive symptoms in a national sample of sexual minority youth. Hatzenbuehler, McLaughlin & Xuan 2012.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisia sosiaalisia verkostoja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla on sekä hahmottaa näiden verkostojen ja masennusoireiden yhteys.</p>	<p>Pitkittäistutkimus, jonka aikana kerättiin tietoa kyselytutkimuksilla.</p>	<p>Tutkimuksessa käytettiin Add Healthin valmista pitkittäistutkimusaineistoa, josta seulottiin 14319 henkilön vastaukset, joita analysoidaan tässä tutkimuksessa.</p>	<p>Tutkimuksen mukaan nuoret, jotka ilmaisivat olevansa ihastuneensa samaan sukupuoleen, ovat enemmän eristäytyneitä ja heillä on alempi sosiaalinen status verrattuna vastakkaiseen sukupuoleen vetovoimaa tunteviin nuoriin. Tämä tutkimustulos todentui erityisesti naisten kohdalla. Tutkimusten mukaan sukupuolivähemmistöön kuuluvilla miehillä on enemmän ystävyys-suhteita vastakkaisen sukupuolen edustajien kanssa. Yleisesti seksuaalivähemmistöjen edustajilla vastavuoroiset ystävyys-suhteet ovat voimakkaita eri sukupuolten edustajien kanssa.</p> <p>Tutkimuksen mukaan näiden sukupuolivähemmistöön kuuluvien nuorten kohdalla havaittiin paljon enemmän eristäytyneisyyttä, vähemmän sosiaalisia kontakteja ja huonompia sosiaalisia asetelmia vertaisryhmissä.</p>

					Tutkimuksen perusteella voidaan olettaa, että sosiaaliset verkostot voivat olla yksi nuorten, sukupuolivähemmistöön kuuluvien miesten masentuneisuutta laukaiseva tekijä .
7.	Young Adults with Mental Health Conditions and Social Networking Websites: Seeking Tools to Build Community. Goven, Deschaine, Gruttadara & Markey 2012.	Tutkimuksen tarkoituksena oli 1) selvittää kuinka mielenterveysongelmista kärsivät nuoret käyttävät Internetiä ja 2) millainen heidän tarpeisiinsa räätälöity sivu koettaisiin mielekkääksi	Verkkokysely, jota hallinnoi National Alliance on Mental Illness.	Kyselyyn osallistui verkossa yhteensä 274 nuorta, joista 207 oli 18-24 -vuotiaita.	94 % näistä nuorista käyttävät sosiaaliseen verkostoitumiseen tarkoitettuja Internet-sivuja. He käyttävät myös mielellään terveitä yksilöitä enemmän Internet-sivuja, joissa luodaan virtuaalisia verkostoja ja ystävyyksiä.
8.	Adolescent Internet use: What we expect, what teens report. Gross 2004.	Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka nuoret käyttävät Internetiä; missä sivuilla aikaa vietetään ja mitä vaikutuksia Internetin käytöllä on.	Määrällinen tutkimus, jossa tutkimukseen osallistuvat nuoret täyttivät henkilökohtaisista tiedoista koostuvan kyselylomakkeen sekä Internetin käytön raportointitaulukon, jota verrataan aikaisempien tutkimustulosten pohjalta tehtyihin oletuksiin.	261 (100 miestä, 161 naista) 7. ja 10. luokkalaista Californian lähiön julkisesta koulusta.	Sukupuolien välillä ei havaittu merkittävää eroa Internetin käyttötarkoituksissa – toisin kuin aikaisemman tutkimuksen perusteella oletettiin. Hyvinvoinnin ja Internetin käytöllä ei myöskään havaittu merkittävää yhteyttä. Toisin sanoen, Internetin käyttö sinänsä ei välttämättä ole syy syrjäytymiselle tai muulle negatiiviselle seuraukselle.
9.	Adult People With Language Impairment and Their Life Situation. Törnqvist, Thulin, Segnestam & Horowitz 2009.	Tutkimuksen tarkoituksena on kerätä tietoa henkilöistä, joilla on kielellisiä vaikeuksia; heidän elämäntilanteista ja kokemuksista.	Haastattelututkimus; puolirakenteellinen haastattelu.	Tutkimuksessa haastateltiin henkilöitä, joilla on kielellisiä vaikeuksia (kolme henkilöä) sekä heidän vanhempiaan (neljä henkilöä).	Itse haastattelu oli osittain ongelmallista, sillä haastateltavat, joilla oli kielellisiä ongelmia, eivät välttämättä pystyneet ollenkaan vastaamaan kysymyksiin. Haastateltavat ovat kaikki vaikutteisessa palkkatyössä ja kokevat pärjäävänsä yhteiskunnassa. Pääasiallinen sosiaalinen tuki tulee edelleen perheeltä ja nämä henkilöt muodostavat ystävyys-suhteita henkilöihin, joilla on myös kielellisiä ongelmia sekä heidän perheisiinsä. Pahimmillaan kielelliset vaikeudet voivat aiheuttaa sosiaalista välttelyä, josta voi seurata yhteis-

					kunnasta syrjäytymistä,
10.	Understanding loneliness during adolescence: Developmental changes that increase the risk of perceived social isolation. Laursen & Hartl 2013.	Tutkimus pyrkii selvittämään, kuinka yksinäisyys liittyy syrjäytymiseen: missä määrin yksinäisyys aiheuttaa syrjäytymistä ja eristäytymistä.	Meta-analyysi aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta.	Tutkimuksessa on käytetty yksinäisyyttä, syrjäytymistä ja eristäytymistä tutkivia teoksia.	Viisi varhaisaikuisuudessa olevaa kehitysvaihetta, jotka voivat aiheuttaa yksinäisyyttä ja sosiaalista eristäytymistä: <ol style="list-style-type: none"> 1. Muutokset ystävyydessä 2. Muutokset itsenäistymisessä ja yksilöllistymisessä 3. Identiteetin etsiminen 4. Kognitiivinen kypsyminen ja oman roolin löytäminen 5. Fyysinen kehittyminen
11.	Early Adolescent Depressive Symptoms: Prediction from Clique Isolation, Loneliness, and Perceived Social Acceptance. Witvliet, M., Brendgen, M., van Lier, P. A. C. & Koot, H. M. 2010.	Tutkimuksessa pyritään selvittämään missä määrin kuppikunnista eristäytymisen ennustaa myöhempää masentuneisuutta, yksinäisyyttä ja sosiaalisen hyväksynnän määrää.	Pitkittäistutkimus kolmen vuoden ajan	Tutkimukseen osallistui 310 lasta, joista 53% oli poikia. Tutkimus toteutettiin luoteis-Quebecissa pienessä kaupungissa yli kolmen vuoden ajan. Aloitushetkellä lapset olivat keskimäärin 11.1-vuotiaita ja tutkimuksen loputtua kaikki olivat täytäneet 14 vuotta.	Vertaissuhteiden laadulla ja myöhemmällä masentuneisuudella on ole-massa yhteys. Kuppikunnista eriytymisen nähdään korreloivan positiivisesti myöhempien masennusoireiden kanssa. Tulevaisuuden masennusta ehkäisevässä työssä on tarpeen huomioida ryhmäytymisen merkitys mielenterveyden edistäjänä.
12.	Exceptions to High School Dropout Predictions in a Low-Income Sample: Do Adults Make a Difference? Englund, Egeland, Collins. 2008	Tutkimus pyrkii selvittämään, miten aikuisen (vanhempi/opettaja) ja lapsen (lapsi/opiskelija) välinen suhde vaikuttaa lasten/nuorten ennakoituun tai ennakoinnattomaan opintojen (high school) keskeyttämiseen tai valmistumiseen.	Pitkittäistutkimus, jossa käytössä oli sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmetodeja (kohdehenkilöitä testattiin mm. erilaisilla mittareilla ja testeillä sekä haastateltiin).	Tutkimuksessa seurattiin 96 miestä/poikaa ja 83 naista/tyttöä heidän syntymästään 23 ikävuoteen asti. <ol style="list-style-type: none"> 1. Vaihe: Lasten lukiosa valmistumisen todennäköisyyttä ennakoitiin koulumenestyksen ja käyttäytymisongelmien perusteella. Tämä jakoi lapset neljään eri ryhmään: odotetusti valmistuvat, odotetusti keskeyttävät, yllättäen valmistuvat ja yllättäen keskeyttävät. 2. Vaihe: Lasten ja aikuisten välisten suhteiden merkitystä arvioitiin suhteessa toteutuneeseen lopputulokseen (joko valmistuminen tai keskeyttäminen). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vaihe: Lapsen koulumenestyksen ennakoiminen sosioekonomisten taustatekijöiden ja lapsen käyttäytymisen perusteella onnistui 80 %:n tarkkuudella. 2. Vaihe: Tulosten vertailussa havaittiin, että suuria eroja oli "odotetusti valmistuvat" ja "yllättäen keskeyttävät" -ryhmien aikuinen-lapsisuhteissa -> odotetusti valmistuneilla vanhempien osallistuminen nuoren elämään oli huomattavasti aktiivisempaa kuin yllättäen keskeyttäneillä. Odotetusti valmistuneet nuoret olivat myös huomattavasti sosiaalisesti kyvykkäämpiä (social competence) kuin yllättäen keskeyttäneet. Korostaa siis sosiaalisten suhteiden ja taitojen merkitystä akateemisissa

					menestyksessä.
13.	Exclusion from school: short-term setback or a long term of difficulties? Daniels & Cole. 2010.	Tutkimuksen tarkoituksena on nostaa keskusteluun, miten koulun keskeyttäminen saattaa olla laukaisijana pysyvämässä ja syvässä syrjäytymisessä. 1. Kartoittaa, minkälaisia seurauksia toisen asteen opintojen keskeyttämisellä on nuorten keskuudessa kahden vuoden kuluttua keskeytyksestä. 2. Selvittää, eroavatko seuraukset erilaisten kohderyhmien (esim. ethnic race) kesken. 3. Selvittää sekä institutionaalisten että yksilöllisten tekijöiden osallisuutta esille nousseisiin seurauksiin.	Kahden vuoden seurantatutkimus, jossa metodina olivat haastattelut ja tilastollinen analyysi.	Tutkimuksessa seurattiin 193 lukio-opintonsa keskeyttäneitä nuorta (156 miestä, 37 naista). Heitä kaikkia pyrittiin haastattelemaan kaksi vuotta opintojen keskeytymisen jälkeen. Lopulta 141 nuorta tavoitettiin. Lisäksi haastateltiin paikallisia opetusviranomaisia (local education authorities), jotka olivat nuorten kanssa tekemisissä.	141 nuoresta kahden vuoden kuluttua 24.1 % oli siirtynyt jatkamaan koulutustaan, 12.1 % oli työelämässä ja 10.6 % erityisopetuksessa. 27.7 % ei ollut minkäänlaisessa kontaktissa opiskeluun, työharjoitteluun tai työelämään. Puolet tästä ryhmästä piti opintojen keskeytymistä haitallisenä, 19 % piti tapahtumaketjua heille jollain tapaa hyödyllisenä kokemuksena. Joka tapauksessa suuri osa nuorista koki opintojensa keskeytymisen jälkeenkin tulevaisuutensa rajoittuneeksi ja heidän syrjäytyminen tuntui syvenevän: osa nuorista ajatui anti-sosiaaliseen noidankehään, ja juuri sosiaalinen syrjäytyminen heikensi heidän itsetuntoaan ja uskoa omiin mahdollisuuksiin.
14.	PERSONAL AND SOCIAL CONTRIBUTORS TO DROP-OUT RISK FOR UNDERGRADUATE STUDENTS. McGaha & Fitzpatrick. 2005.	Tavoitteena oli selvittää yksilöiden persoonallisten ominaisuuksien (yksinäisyys, vuorovaikutus-osaaminen) ja sosiaalisten tekijöiden (syrjäytyminen) vaikutusta opintojen keskeyttämiseen.	Kyselytutkimus: 1. UCLA Loneliness Scale 2. Interpersonal Competence Questionnaire 3. Perception of Community/ Environment of Undergraduate Students in Higher Education Scale 4. Persistence/ Voluntary Dropout Decisions Scale	127 opiskelijaa (33 miestä, 94 naista) vastasivat vapaaehtoiseen kyselyyn nimettöminä. Vastajien piti olla vähintään 18 vuotta, eikä kyselyllä ollut vaikutusta opintoihin.	Vuorovaikutusosaaminen korreloi yllättäen positiivisesti opintojen keskeyttämisen kanssa. Myös syrjäytyminen (marginalization) korreloi positiivisesti opintojen keskeyttämisen kanssa. Sen sijaan yksinäisyyden ja opintojen keskeyttämisen välille ei löytynyt merkittävää yhteyttä.
15.	Reducing the Drop-Out Rates of At-Risk High School Students: The Effective Learning Program (ELP). Nowicki, Duke, Sisney, Stricker & Tyler. 2004.	Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten tehokkaasti ELP-ohjelma (Effective Learning Program) ehkäisee lukio-opintojen keskeyttämistä sellaisten nuorten keskuudessa, joiden koetaan olevan vaarassa keskeyttää opintonsa.	Kahden vuoden seurantatutkimus, jossa tutkimushenkilöt suorittivat kolme erillistä (kvantitatiivista) testiä sekä ELP-ohjelman alkaessa että sen päätyttyessä. Testit olivat: 1) the Children's Nowicki-Strickland Internal-External Locus of Control Inventory (CNSIE) 2) the Interpersonal adjective Scale (IAS) 3) the Diagnostic	Tutkimuksen kohde-ryhmä koostui Ballard High Schoolin (Louisville, Kentucky) opiskelijoista, jotka olivat opintomenestyksensä ja opettajien suosituksesta päätyneet ELP-ryhmään. Mukana oli yhteensä 80 ELP-opiskelijaa.	Opiskelijat, jotka osallistuivat ELP-ohjelmaan, valmistuivat lukiosta huomattavasti todennäköisemmin kuin opiskelijat, jotka kuuluivat riskiryhmään, mutta eivät liittyneet ELP-ohjelmaan. ELP-ohjelmaan osallistuneiden opiskelijoiden yksilöllinen hallintakäsitys (locus of control) vahvistui, nonverbaalinen huomiokyky kehittyi ja vuorovaikutustyyli kehittyi dominoivasta tyylistä enemmän ystävälliseen tyyliin.

			Analysis of nonverbal Accuracy (DANVA)		
16.	Child Physical Abuse and Self-Perceived Social Isolation Among Adolescents. Elliot, Cunningham, Linder, Colangelo & Gross. 2005.	Tutkimuksen tavoitteena on selvittää fyysisen perheväkivallan yhteyttä nuorten itsetuntoon syrjäytymiseen.	Kyselytutkimuksen uudelleen analysoiminen.	Tutkimuksen aineistona toimi 1976 kerätty, nuorille ja heidän vanhemmilleen suunnattu laaja kyselytutkimus (National Youth Survey), johon vastasi yhteensä 1563 nuorta sekä yksi heidän huoltajistaan.	Analyysin mukaan fyysisellä perheväkivallalla on merkittävä yhteys nuorten/lasten kokemaan syrjäytymiseen vertaisensa joukossa. Väkivallan uhriksi joutuneiden nuorten kyky emotionaaliseen kiinnittymiseen, sosiaalinen kompetenssi sekä itsetunto olivat heikentyneet, jotka kaikki linkittyvät myös syrjäytymiseen.
17.	The Effect of School Dropout on Verbal Ability in Adulthood: A Propensity Score Matching Approach. Vaughn, Beaver, Wexler, DeLisi & Roberts. 2011.	Tutkimus pyrkii selvittämään, vaikuttaako koulun tai opintojen keskeyttäminen negatiivisesti opiskelijan verbaalisiin taitoihin aikuisiässä.	Pitkittäistutkimus, jonka aikana kerättiin tietoa kyselytutkimusten avulla.	Analysoitavana aineistona käytettiin Yhdysvalloissa 1994–2002 kerättyä laajaa kolmiosaista terveyskyselyä, joka oli suunnattu murrosikäisille sekä heidän vanhemmilleen (National Longitudinal Study of Adolescent Health). Tutkimuksessa analysoitu lopullinen aineisto piti sisällään 7317 nuoren vastaukset (N = 7317).	Verbaalinen kyvykkyyks on, kuten hypoteesissa esitettiin, merkittävä myöhempään osaamiseen liittyvä osa-alue. Tutkimuksen tuloksena huomataan myös, että koulusta putoaminen vaikuttaa myöhempään verbaaliseen osaamiseen. High schoolista valmistuneet ovat huomattavasti verbaalisesti kyvykkäämpiä kuin pudokkaat. High schoolin kaksi viimeistä vuotta ovat tutkitusti verbaalisen kyvyn karttumisen kannalta olennaiset.
18.	High school dropouts: Interactions between social context, self-perceptions, school engagement, and student dropout. Fall & Roberts. 2012	Tutkimus pyrkii selvittämään opiskelijoiden sitoutumista koulutöihin ja opintojen keskeyttämistä yksilön motivaation kehitysmallin (self-system model of motivation development, SSMMD) näkökulmasta. Lisäksi tutkimus arvioi sosiaaliseen kontekstiin liittyvien tekijöiden vaikutusta opintojen keskeyttämiseen.	Kvantitatiivinen pitkittäiskyselytutkimus.	Tutkimuksen analysoitavana aineistona toimi laaja lukioikäisille nuorille, heidän vanhemmilleen, opettajille sekä kirjastohenkilökunnalle suunnattu kyselytutkimus (Education Longitudinal Study 2002–2004). Tutkimuksessa tarkasteltiin vain nuorten vastauksia kyselyyn. Otanta oli 14 781 nuorta (N = 14 781).	Kontekstuaaliset tekijät (esim. vanhempien tai opettajan tuki) vaikuttivat positiivisesti opiskelijoiden omiin käsityksiin opintojen suorittamisesta. Opiskelijoiden käsitys opintojensa kontrolloimisesta lisäsi heidän motivaatiotaan koulutöihin sekä heidän akateemista menestystään.
19.	Evaluation of the outcome of lifelong learning programmes for social inclusion: a phenomenographic research. De Greef, M., Verté, D. & Seger, M. 2012	Tutkimus syventyy aikuiskoulutuksen ulottuvuuksiin sekä pyrkii selvittämään, miten aikuiskoulutus lisää aikuisten sosiaalista rohkaisua (social inclusion)	Kvalitatiivinen. Puolistrukturoidut haastattelut.	32 haastateltavaa, jotka iältään 21–80-vuotiaita. Kaikki haastateltavat osallistuivat aikuisille suunnatulle kurssille, jossa opetettiin työelämän perustaitoja.	Tulosten mukaan neljä teemaa tai ulottuvuutta nousee esille, joiden kautta/avulla aikuiskoulutuksessa opiskelijoiden sosiaalista rohkaisua voidaan edistää: 1) elämän ulkoiset tekijät

					(opiskelijaa osana ympäristöä), 2) opettajan tuki, 3) opeuksen sisällöt ja aktiviteetit, 4) itsenäinen opiskelu
20.	Childhood Peer Reputation as a Predictor of Competence and Symptoms 10 Years Later. Gest, Sesma, Masten & Tellegen 2006.	Tutkimus pyrkii selvittämään, miten lasten vertaisarvioiden perusteella voidaan ennakoita tulevaa (10 vuotta myöhemmin) osaamista ja hyvinvointia.	Pitkittäistutkimus. Käytössä Revised Class Play (RCP) -mittari/malli: Lapsille esitettiin 30 roolia/personaalisuusominaisuutta (15 positiivista, 15 negatiivista), jotka heidän piti yhdistää johonkin luokkaveriin.	Lopullisena aineistona käytettiin 205 lapsen vastauksia. Lasten käsityksiä tutkittiin ensiksi alakoulussa (vuosiluokkien 3–6 välillä) ja uudelleen 10 vuotta myöhemmin.	Keskilapsuuden vertaisarvostus ennustaa myöhempää hyvinvointia ja menestystä kehityksellisissä tehtävissä. Ks. artikkelit, joista findings-osiossa kirjoitetaan.
21.	Mentors for High-Risk Minority Youth: From Effective Communication to Bicultural Competence. Blechman. 1992	Tutkimus pyrkii selvittämään, miten mento-rintiohjelmilla voidaan vaikuttaa nuorten syrjäytymiseen liittyviin lieveilmiöihin (koulun keskeyttäminen, työelämä, teini-raskaudet, jne.)	Kirjallisuuskatsaus, jossa pyritään selvittämään tärkeimmät käsitteet ja tarjoamaan tieteellisten julkaisujen avulla vastauksia siihen, mitkä teemat ovat tärkeitä mentorointia silmällä pitäen.	-	Menestyksekkäät mentorit ovat kaksikulttuurisia asiantuntijoita, jotka ovat ylpeitä omista juuristaan ja menestyksekkäitä toimimaan alaluokan ja valtaväestön keskuudessa. Mentorien tärkein tehtävä on hyvien vuorovai- kutustaitojen avulla kannustaa yksilöitä kaksikulttuuriseen osaamiseen.
22.	Social anxiety and depression in adolescents in relation to perceived competence and situational. Smari, Petursdottir & Porsteindottir. 2002.	Tutkimuksessa halutaan selvittää, millä tavalla sosiaaliset pelot ja masennus ovat liitoksissa sosiaaliseen kompetenssiin ja kompetenssiin (toimintakykyyn) ylipäättään.	Kyselytutkimuksessa käytettiin neljää erilaista mittaria: - Social Phobia Anxiety Inventory for Children - Children Depression Inventory - Perceived Competence Scale for Children Appraisal Inventory	184 islantilaista 14-15-vuotiaasta poikaa tai tyttöä. 86 poikaa, 95 tyttöä. Yksi ei kertonut sukupuoltaan ja kaksi täyttivät kyselyt vain osittain.	Sosiaaliset pelot ovat liitoksissa sosiaaliseen kompetenssiin, mutta eivät fyysiseen kompetenssiin tai akateemiseen menestykseen. Masennuksen sijaan vaikuttaa alentavasti erilaisiin kompetenssialueisiin.
23.	Social Integration in Youth: Insights From a Social Network Perspective. Wölfer, Bull, Heike Scheit- heuer. 2012.	Tutkimuksen tavoitteena on selvittää millä tavoin sosiaaliset taidot ovat liitoksissa nuoren integroitumisessa vertaisryhteyteen.	Sosiaalista integraatiota mitattiin kyselyllä, jossa oppilaat kertoivat kaikki tunnistamansa vertaisryhmät nimeltä. Sosiaalisia taitoja mitattiin niin, että opettajat täyttivät Strength and Diffi-	Kaksi saksalaista suuren kaupungin koulua osallistivat vapaaehtoisesti tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuivat 317 opiskelijaa, joista 162 olivat tyttöjä ja 155 miestä. Kaikki vastaajat olivat 7-9 -luokkalaisia.	Tiivistetysti voidaan sanoa, että syrjäytymistä ja eristäytymistä esiintyy sosiaalisena ilmiönä kaikissa sosiaalisissa yhteisöissä noin 10%:lla. Tässä tutkimuksessa noin 2 henkilöä jokaiselta luokalta olivat sosiaalisesta eristäytyneitä, rippumatta iästä, sukupuolesta tai

			<p>culties -kyselyn oppilaista.</p> <p>Vertaissuosiota mitattiin sillä tavoit, että oppilaat saivat listata rajoittamattoman määrän oppilaita, joista he pitivät tai joista he eivät pitäneet.</p> <p>Relationaalista aggressiota mitattiin Children's Social Behavior Scale – Teacher Formin avulla.</p> <p>Näistä tiedoista koostettiin Social Network Analyse – metodilla analyysit.</p>		<p>arvosanoista.</p> <p>Ydinyhteisöön kiinnittyneet nuoret saivat paremmat pisteet sosiaalisten taitojen mittauksessa ja olivat myös vertaisten keskuudessa suosituimpia kuin vähemmän kiinnittyneet nuoret.</p> <p>Tutkimuksen perusteella esitetään myös ajatus, että ongelma voisi olla hoidettavissa niin, että nuorille opetetaan sosiaalisia taitoja ryhmän näkökulmasta katsottuna.</p>
24.	<p>Exploring Children's Perceptions of Two School-Based Social Inclusion Programs: A Pilot Study. Lindsay, McPherson, Aslam, McKeever & Wright. 2013</p>	<p>Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa vammaisten lasten mielipiteitä kahdesta sosiaalista inklusiota parantavasta ohjelmasta, joita koulussa hyödynnetään. Erityisesti vastaajilta haluttiin saada tietoa siitä, minkälainen sisältö olisi kaikkien tarpeellisinta.</p>	<p>Ryhmäkeskustelut, havaintomuistiinpanot ja lyhyt kysely kahdesta inklusio-ohjelmasta: ryhmäpeli ja sätkynukkeshow.</p>	<p>Koululaiset olivat kuudesta eri koulusta Ontariosta, Kanadasta. Ensimmäisessä ohjelmassa (ryhmäpeli) oli 87 osallistujaa ja toisessa 78. Osallistujat olivat 85 poikaa ja 80 tyttöä.</p>	<p>Koululaiset kokivat inklusio-ohjelmien sisällöt merkityksellisiksi. Esim. kiusaamisesta, vammaisuudesta ja sosiaalisesta inklusiosta voisi olla kokonaisuuden näkökulmasta katsottuna yhdistelevää tietoa, asioita ei toivottaisi esitettävän toisistaan erillisinä kokonaisuuksina. Toisin sanoen, oppilaita tulisi kuulla sisältöjä suunniteltaessa.</p> <p>Toinen tärkeä tulos oli se, että koulutusohjelmien tulisi sisältää jotain interaktiivisia koulutusmuotoja, kuten esimerkiksi kysymyksiin vastaamista, ystäväpuun rakentamista jne.</p> <p>Kolmas tulos oli se, että koulutuksella tulee olla selkeä päätösosio siten, ettei koulutuksen opetus jäisi leijumaan ilmaan.</p> <p>Neljäntenä johtopäätöksenä todettiin, että ohjelmien tulisi aidosti pyrkiä inklusioon siten, että myös tytöt otettaisiin paremmin huomioon ja ohjelmaan kuuluvassa pelissä ei voi olla osioita, jotka syrjii osallistujia pois.</p> <p>Lopulta voidaan vielä</p>

					<p>todeta, että ohjelmia tulisi mieltää useammista toteutuksen näkökulmista. Moni lapsi olisi tahtonut oppia näistä teemoista esimerkiksi tietokonepeli-en muodossa.</p>
25.	<p>A Multi-Method Impact Evaluation of a Therapeutic Summer Camp Program. Michalski, Mishna, Worthington & Cummings. 2003.</p>	<p>Tutkimus pyrkii selvittämään, miten kaksi kolmen viikon mitaista terapialeiriä 1) vaikuttivat opiskeluvaikeuksista ja sosiaalisista ongelmista kärsivien nuorten itsetuntoon positiivisessa mielessä 2) vähensi nuorten tunnetta syrjäytymisestä ja 3) kasvatti nuorten sosiaalista kompetenssia.</p>	<p>Nuorten kokemuksia testattiin kolmessa eri vaiheessa: ennen leiriä, leirin päätteeksi sekä 6–8 kuukautta leirin päättymisen jälkeen. Käytössä oli kolme mittaria: Self-Esteem Index, Children’s Loneliness Questionnaire, Social Skills Rating System.</p>	<p>Tutkimuksessa tarkasteltiin kahta kolmeviikkoista leiriä, joista toiseen osallistui 48 alle 13-vuotiaista lasta ja toiseen 48 14–18-vuotiasta nuorta. Terapialeirien kaikki 96 osallistujaa olivat 8–18-vuotiaita lapsia tai nuoria. Myös jokaisen lapsen tai nuoren vanhemmista toinen täytti vanhemmille suunnatun Social Skills Rating System -testin. Vanhemmilta kysyttiin myös halukkuutta osallistua vapaaehtoiseen jatkohaastatteluun, jotka suoritettiin puhelimitse. Puhelinhaastatteluja vanhempien kanssa tehtiin yhteensä 30.</p>	<p>Tulosten mukaan lapset kokivat leirillä pääsääntöisesti vain positiivisia kokemuksia. Leiriolosuhteissa tunne syrjäytymisestä myös väheni. Lyhyen aikavälin muutoksia sosiaalisen kompetenssin kehityksessä pidettiin kuitenkin maltillisina. Vanhempien mielestä lasten tai nuorten yhteistyökyky ja vastaanottavuus lisääntyivät leirin myötä merkittävästi. Yhteenvedona: terapialeireillä on positiivisia, mutta rajallisia vaikutuksia lasten ja nuorten sosiaaliseen käyttäytymiseen.</p>